मध्यमकालीन खर्च संरचना

(आ.व. २०७९/८० - २०८१/८२)

Medium Term Expenditure Framework

(Fiscal Year 2022/23 - 2024/25)

रत्ननगर नगरपालिका

नगर कार्यपालिकाको कार्यालय

रत्ननगर, चितवन, बागमती प्रदेश, नेपाल

२०७९

मध्यमकालीन खर्च संरचना (आ.व. २०७९/८० – २०८१/८२)

प्रकाशक : **रत्ननगर नगरपालिका**

नगर कार्यपालिकाको कार्यालय

सर्वाधिकार : प्रकाशकमा

प्रकाशन मिति : २०७९

प्राविधिक सहयोग:

Reorienting Public Finance for SDGs Acceleration and Leveraging Additional Resources in Nepal Project, UN Joint Fund – UNDP/UNCDF/UN Women

सम्पर्कका लागि : नगर कार्यपालिकाको कार्यालय

रत्ननगर, चितवन, बागमती प्रदेश, नेपाल

फोन नं.: ०५६–५६०५०६ र ०५६–५६०५२९

ईमेल: info@ratnanagarmun.gov.np

रत्ननगर नगरपालिका
नगर कार्यपालिकाको कार्यालय
रत्ननगर, चितवन
बागमती प्रदेश, नेपाल

मन्तव्य

मध्यमकालीन खर्च संरचना स्थानीय सरकारको अनिवार्य दायित्वका रुपमा रहेको छ । अन्तर-सरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन, २०७४ लगायत अन्य सङ्घीय ऐनसमेतले सङ्घ तथा प्रदेशसहित स्थानीय तहहरूले अनिवार्यरुपमा तर्जुमा गर्नुपर्ने व्यवस्था गरेसँगै रत्ननगर नगरपालिकाले पनि यो दिगो विकास लक्ष्यमैत्री मध्यमकालीन खर्च संरचना तर्जुमा गरेको छ ।

मध्यमकालीन खर्च संरचनाले जनचाहना र विद्यमान सम्भावनामा आधारित रही विद्यमान समस्याहरूलाई व्यवस्थित रुपमा संबोधन गर्न तर्जुमा गरिने आवधिक योजनालाई वार्षिक योजनासँग जोडी सर्वाङ्गीण विकासको दीर्घकालीन सोचतर्फ उन्मुख गराउने भएकाले मध्यमकालीन खर्च संरचनाको तर्जुमा गर्नु कानुनी दायित्व मात्र नभई नगरपालिका स्वयम्का लागि पनि विशेष महत्व र आवश्यकताको विषयका रुपमा रहेको छ । यसर्थ, यस मध्यमकालीन खर्च संरचनाले यस नगरपालिकाको आवधिक योजना र वार्षिक योजनाका बीचमा पुलको रुपमा कार्य गरी आवधिक योजनाका लक्ष्य उद्देश्यहरू हासिल गर्नेतर्फ नगरपालिकाको वित्त व्यवस्थापनलाई डोहोऱ्याउने अपेक्षा गरेको छु ।

मध्यकालीन खर्च संरचना सार्वजनिक वित्त व्यवस्थापनलाई प्रभावकारी बनाउन सफल सिद्ध भएको एउटा महत्वपूर्ण औजार भएको नाताले यसले दिगो विकासका लक्ष्यहरूमा प्राथमिकताका साथ लगानी बढाउन महत्वपूर्ण भूमिका खेल्ने अपेक्षा गरेको छु, जसबाट अघिल्लो शताब्दीको उत्तरार्द्धदेखि निरन्तर बढ्दै गएको विपद् तथा जलवायुजन्य जोखिम एवम् विकासशील देशहरूमा देखिनेखालका कमजोर प्रकृतिको विकासबाट सिर्जना हुन सक्ने समस्याहरू सम्बोधनका लागि यस खर्च संरचनाले नगरपालिकाले परिचालन गर्ने सार्वजनिक वित्तलाई दिगो विकास लक्ष्य तथा नगरपालिकाका समस्याहरूको सम्बोधन गर्नेतर्फ सही किसिमले अगाडि बढाउन सक्ने अपेक्षा गरेको छु ।

अन्त्यमा, यो दिगो विकास लक्ष्यमैत्री मध्यमकालीन खर्च संरचना तर्जुमा गर्न लागी पर्ने सम्पूर्ण कर्मचारी, सघाउने पदाधिकारी, संयुक्त राष्ट्र सङ्घीय विकास कार्यक्रम तथा विज्ञ टोलीलाई हार्दिक धन्यवाद ज्ञापन गर्न चाहन्छु ।

प्रलाद सापकोटा
नगर प्रमुख

रत्ननगर नगरपालिका

नगर कार्यपालिकाको कार्यालय

रत्ननगर, चितवन

दिगो विकास लक्ष्यमैत्री मध्यमकालीन खर्च संरचना तर्जुमा गरी प्रकाशनमा ल्याउन पाउँदा मलाई निकै खुसीको अनुभूती भइरहेको छ । अन्तर सरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन, २०७४ ले स्थानीय तहले सार्वजनिक खर्चको विवरण तयार गर्दा आगामी तीन वर्षमा हुने खर्चको प्रक्षेपणसहितको मध्यमकालीन खर्च संरचना तयार गर्नुपर्ने व्यवस्था गरेको छ । आर्थिक कार्यविधि तथा वित्तीय उत्तरदायित्व ऐन, २०७६ ले मध्यमकालीन खर्च संरचनामा आगामी तीन वर्षको समष्टिगत वित्त खाका, बजेट तथा कार्यक्रमको खाका र नतिजा खाका समावेश गर्नुपर्ने व्यवस्था गरेको छ । सम्बन्धित सबै कानुनी व्यवस्थाहरूलाई सम्बोधन गर्दै स्थानीय तहको मध्यमकालीन खर्च संरचना तर्जुमा दिग्दर्शन, २०७८ मा आधारित रही तर्जुमा गरिएको हुनाले यस दस्तावेजले स्थानीय तहको कानुनी दायित्व निर्वाह गर्नमा टेवा पुऱ्याउनुका अतिरिक्त नगरपालिकाले सञ्चालन गर्ने बहुवर्षीय आयोजना तथा कार्यक्रमहरूका लागि बजेट सुनिश्चित गर्न समेत महत्वपूर्ण योगदान गर्ने अपेक्षा गरेको छु ।

विगत दशकहरूमा जलवायुजन्य विषमता एवम् विपद्का अन्य घटना, तिनका आवृत्ति तथा सघनता निरन्तर बढ्दै गएको छ र यसको असर यस स्थानीय तहमा पनि निरन्तर बढ्दो रुपमा महसुस गरिएको छ । यी घटनाहरूले दिगो विकासको आवश्यकता र महत्वलाई अझ बढी प्रगाढ बनाउँदै लगेको सन्दर्भमा दिगो विकास लक्ष्यमैत्री मध्यमकालीन खर्चसंरचना तर्जुमा गर्नु एउटा सान्दर्भिक काम हो भन्ने मलाई लागेको छ। दिगो विकासको आवश्यकता र महत्व प्रगाढ हुँदै गएको परिप्रेक्ष्यमा संयुक्त राष्ट्रसंघले विश्वको साझा हितका लागि दिगो विकास लक्ष्य जारी गरेको छ र यसको परिपालना गर्ने नेपाल सरकारले पूर्ण प्रतिबद्धता समेत गरेको छ । यसभन्दा बाहेक, दिगो विकास लक्ष्यहरू विश्वका साझा हितका विषय हुनुका साथै स्थानीय सरकारका काम, कर्तव्य, अधिकार तथा जिम्मेवारीसँग प्रत्यक्ष सम्बन्धित विषयहरू रहेका हुनाले दिगो विकास लक्ष्यमैत्री मध्यमकालीन खर्च संरचनाको तर्जुमाले यस नगरपालिकाका सम्पूर्ण विकास प्रयासलाई दिगो विकास उन्मुख गराउन महत्वपूर्ण टेवा पुऱ्याउन सक्ने अपेक्षा गरेको छु ।

दिगो विकास लक्ष्यमैत्री मध्यमकालीन खर्च संरचनाको तर्जुमाबाट यस नगरपालिकामार्फत् खर्च गरिने सार्वजनिक वित्तलाई दिगो विकास लक्ष्य उन्मुख बनाउन सहयोग पुग्ने र दिगो विकास लक्ष्य उन्मुख सार्वजनिक खर्चले विकास प्रयासहरूलाई दिगो बनाउने विश्वास लिएको छु ।

अन्तमा, यस दिगो विकास लक्ष्यमैत्री मध्यमकालीन खर्च संरचनाको तर्जुमाका लागि सहयोग गर्ने दातृसंस्था संयुक्त राष्ट्र सङ्घीय विकास कार्यक्रम लगायतका राष्ट्र सङ्घीय निकायहरू, प्राविधिक सहयोग प्रदान गर्ने एसडिआइसि एवम् सम्बन्धित विज्ञहरूलाई हार्दिक धन्यवाद ज्ञापन गर्न चाहन्छु ।

छविलाल सुवेदी
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

विषय सूची

परिच्छेद १ : परिचय १
१.१ पृष्ठभूमि १
१.२ मध्यमकालीन खर्च संरचनाको अवधारणा १
१.३ मध्यमकालीन खर्च संरचना तयारीको उद्देश्य २
१.४ मध्यमकालीन खर्च संरचना तर्जुमाका आधारहरु २
१.५ मध्यमकालीन खर्च संरचना र दिगो विकास लक्ष्य २
१.६ मध्यमकालीन खर्च संरचना तर्जुमा विधि तथा प्रक्रिया ५
परिच्छेद २: मध्यमकालीन खर्च संरचना ९
२.१ पृष्ठभूमि ९
२.२ चूनौति तथा अवसर ९
२.३ सोच, उद्देश्य तथा रणनीति १०
२.४ मध्यमकालीन आर्थिक खाका ११
२.५ मध्यमकालीन नतिजा खाका १२
२.६ मध्यमकालीन बजेट खाका १३
२.७ बजेट विनियोजन र प्रक्षेपणको बाँडफाँट १५
२.८ विषय क्षेत्रगत बाँडफाँट १७
परिच्छेद ३ : आर्थिक क्षेत्र १८
३.१ कृषि तथा खाद्य सुरक्षा १८
३.१.१ पृष्ठभूमि १८
३.१.२ समस्या तथा चूनौति १८
३.१.३ सोच १८
३.१.४ उद्देश्य १८
३.१.५ रणनीति १८
३.१.६ नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य १९
३.१.७ विषय क्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान १९
३.१.८ कार्यक्रम/आयोजनाको संक्षिप्त विवरण १९
३.१.९ जोखिम तथा अनुमान २०
३.२ सिंचाई २०
३.२.१ पृष्ठभूमि २०
३.२.२ समस्या तथा चुनौति २०
३.२.३ सोच २०
३.२.४ उद्देश्य २०
३.२.५ रणनीति २०
३.२.६ नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य २१
३.२.७ विषय क्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान २१
३.२.८ कार्यक्रम/आयोजनाको संक्षिप्त विवरण २१
३.२.९ जोखिम तथा अनुमान २२
३.३ पशु विकास २२
३.३.१ पृष्ठभूमि २२
३.३.२ समस्या तथा चूनौति २२
३.३.३ सोच २२
३.३.४ उद्देश्य २२
३.३.५ रणनीति २२
३.३.६ नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य २२
३.३.७ विषय क्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान २३
३.३.८ कार्यक्रम/आयोजनाको संक्षिप्त विवरण २३

३.३.९ जोखिम तथा अनुमान २४
३.४ उद्योग व्यापार तथा व्यवसाय २४
३.४.१ पृष्ठभूमि २४
३.४.२ समस्या तथा चूनौति २४
३.४.३ सोच २४
३.४.५ रणनीति २४
३.४.६ नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य २४
३.४.७ विषय क्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान २५
३.४.८ कार्यक्रम/आयोजनाको संक्षिप्त विवरण २५
३.४.९ जोखिम तथा अनुमान २५
३.५ पर्यटन तथा संस्कृति २५
३.५.१ पृष्ठभूमि २५
३.५.२ समस्या तथा चूनौति २६
३.५.३ सोच २६
३.५.४ उद्देश्य २६
३.५.५ रणनीति २६
३.५.६ नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य २६
३.५.७ विषय क्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान २७
३.५.८ कार्यक्रम/आयोजनाको संक्षिप्त विवरण २७
३.५.९ जोखिम तथा अनुमान २८
३.६ भूमि व्यवस्था, सहकारी र वित्तीय सेवा २८
३.६.१ पृष्ठभूमि २८
३.६.२ समस्या तथा चूनौति २८
३.६.३ सोच २८
३.६.४ उद्देश्य २८
३.६.५ रणनीति २८
३.६.६ नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य २९
३.६.७ विषय क्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान २९
३.६.८ कार्यक्रम/आयोजनाको संक्षिप्त विवरण २९
३.६.९ जोखिम तथा अनुमान २९
३.७ श्रम तथा रोजगारी ३०
३.७.१ पृष्ठभूमि ३०
३.७.२ समस्या तथा चुनौति ३०
३.७.३ सोच ३०
३.७.४ उद्देश्य ३०
३.७.५ रणनीति ३०
३.७.६ नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य ३०
३.७.७ विषय क्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान ३०
३.७.८ कार्यक्रम/आयोजनाको संक्षिप्त विवरण ३१
३.७.९ जोखिम तथा अनुमान ३१
३.८ गरिबी निवारण ३१
३.७.१ पृष्ठभूमि ३१
३.७.२ समस्या तथा चनौति ३१
३.७.३ सोच ३२
३.७.४ उद्देश्य ३२
३.७.५ रणनीति ३२
३.७.६ नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य ३२
३.७.७ विषय क्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान ३२

३.७.८ कार्यक्रम/आयोजनाको संक्षिप्त विवरण ३२
३.७.९ जोखिम तथा अनुमान ३३
परिच्छेद ४ : सामाजिक क्षेत्र ३४
४.१ शिक्षा, विज्ञान तथा प्रविधि ३४
४.१.१ पृष्ठभूमि ३४
४.१.२ समस्या तथा चूनौति ३४
४.१.३ सोच ३४
४.१.४ उद्देश्य ३४
४.१.५ रणनीति ३४
४.१.६ नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य ३४
४.१.७ विषय क्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान ३५
४.१.८ कार्यक्रम/आयोजनाको संक्षिप्त विवरण ३५
४.१.९ जोखिम तथा अनुमान ३६
४.२ स्वास्थ्य तथा पोषण ३६
४.२.१ पृष्ठभूमि ३६
४.२.२ समस्या तथा चूनौति ३६
४.२.३ सोच ३६
४.२.४ उद्देश्य ३६
४.२.५ रणनीति ३७
४.२.६ नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य ३७
४.२.७ विषय क्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान ३७
४.२.८ कार्यक्रम/आयोजनाको संक्षिप्त विवरण ३८
४.२.९ जोखिम तथा अनुमान ३८
४.३ खानेपानी तथा सरसरफाई ३८
४.३.१ पृष्ठभूमि ३८
४.३.२ समस्या तथा चूनौति ३९
४.३.३ सोच ३९
४.३.४ उद्देश्य ३९
४.३.५ रणनीति ३९
४.३.६ नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य ३९
४.३.७ विषय क्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान ३९
४.३.८ कार्यक्रम/आयोजनाको संक्षिप्त विवरण ४०
४.३.९ जोखिम तथा अनुमान ४०
४.४ महिला, बालबालिका सामाजिक सरंक्षण र समावेशीकरण ४०
४.४.१ पृष्ठभूमि ४०
४.४.२ समस्या तथा चूनौति ४०
४.४.३ सोच ४१
४.४.४ उद्देश्य ४१
४.४.५ रणनीति ४१
४.४.६ नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य ४१
४.४.७ विषय क्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान ४१
४.४.८ कार्यक्रम/आयोजनाको संक्षिप्त विवरण ४२
४.४.९ जोखिम तथा अनुमान ४२
४.५ युवा खेलकुद तथा नवप्रवर्तन ४३
४.५.१ पृष्ठभूमि ४३
४.५.२ समस्या तथा चूनौति ४३
४.५.३ सोच ४३
४.५.४ उद्देश्य ४३

४.५.६ नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य ४३
४.५.७ विषय क्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान ४४
४.५.८ कार्यक्रम/आयोजनाको संक्षिप्त विवरण ४४
४.५.९ जोखिम तथा अनुमान ४४
परिच्छेद ५: पूर्वाधार क्षेत्र ४५
५.१ बस्ती विकास, आवास तथा भवन ४५
५.१.१ पृष्ठभूमि ४५
५.१.२ समस्या तथा चूनौति ४५
५.१.३ सोच ४५
५.१.४ उद्देश्य ४५
५.१.५ रणनीति ४५
५.१.६ नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य ४५
५.१.७ विषय क्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान ४६
५.२.८ कार्यक्रम/आयोजनाको संक्षिप्त विवरण ४६
५.१.९ जोखिम तथा अनुमान ४७
५.२ सडक, पुल तथा यातायात ४७
५.२.१ पृष्ठभूमि ४७
५.२.२ समस्या तथा चूनौति ४७
५.२.३ सोच ४७
५.२.४ उद्देश्य ४७
५.२.५ रणनीति ४८
५.२.६ नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य ४८
५.२.७ विषय क्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान ४८
५.१.८ कार्यक्रम/आयोजनाको संक्षिप्त विवरण ४८
५.१.९ जोखिम तथा अनुमान ४९
५.३ जलस्रोत, विद्युत तथा स्वच्छ उर्जा ४९
५.३.१ पृष्ठभूमि ४९
५.३.२ समस्या तथा चूनौति ४९
५.३.३ सोच ४९
५.३.४ उद्देश्य ४९
५.३.५ रणनीति ४९
५.३.६ नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य ५०
५.३.७ विषय क्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान ५०
५.३.८ कार्यक्रम/आयोजनाको संक्षिप्त विवरण ५०
६.३.९ जोखिम तथा अनुमान ५१
५.४ सूचना, सञ्चार तथा प्रविधि ५१
५.४.१ पृष्ठभूमि ५१
५.४.२ समस्या तथा चूनौती ५१
५.४.३ सोच ५१
५.४.४ उद्देश्य ५१
५.४.५ रणनीति ५१
५.४.६ नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य ५१
५.४.७ विषय क्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान ५२
५.४.८ कार्यक्रम/आयोजनाको संक्षिप्त विवरण ५२
५.४.८ जोखिम तथा अनुमान ५२
परिच्छेद ६ : वातावरण तथा विपद व्यवस्थापन ५३
६.१ वन, हरियाली, भूसंरक्षण र जैविक विविधता ५३
६.१.१ पृष्ठभूमि ५३

६.१.२ समस्या तथा चूनौति ५३
६.२.३ सोच ५३
६.१.४ उद्देश्य ५३
६.१.५ रणनीति ५३
६.१.६ नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य ५४
६.१.७ विषय क्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान ५४
६.२.८ कार्यक्रम/आयोजनाको संक्षिप्त विवरण ५४
६.२.९ जोखिम तथा अनुमान ५५
६.२ वातावरण तथा फोहोरमैला व्यवस्थापन ५५
६.२.१ पृष्ठभूमि ५५
६.३.२ समस्या तथा चुनौति ५५
६.३.३ सोच ५५
६.३.४ उद्देश्य ५५
६.३.५ रणनीति ५५
६.३.६ नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य ५५
६.३.७ विषय क्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान ५६
६.३.८ कार्यक्रम/आयोजनाको संक्षिप्त विवरण ५६
६.३.९ जोखिम तथा अनुमान ५६
६.३ विपद् जोखिम व्यवस्थापन तथा जलवायु परिवर्तन अनुकुलता ५७
६.३.१ पृष्ठभूमि ५७
६.३.२ समस्या तथा चूनौति ५७
६.३.३ सोच ५७
६.३.४ उद्देश्य ५७
६.३.५ रणनीति ५७
६.३.६ नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य ५७
६.३.७ विषय क्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान ५८
६.३.८ कार्यक्रम/आयोजनाको संक्षिप्त विवरण ५८
६.३.९ जोखिम तथा अनुमान ५९
परिच्छेद ७: संस्थागत विकास क्षेत्र ६०
७.१ नीति, कानून, न्याय तथा सुशासन ६०
७.१.१ पृष्ठभूमि ६०
७.१.२ समस्या तथा चूनौति ६०
७.१.३ सोच ६०
७.१.४ उद्देश्य ६०
७.१.५ रणनीति ६०
७.१.६ नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य ६०
७.१.७ विषय क्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान ६१
७.१.८ कार्यक्रम/आयोजनाको संक्षिप्त विवरण ६१
७.१.९ जोखिम तथा अनुमान ६१
७.२ संगठन, मानव संशाधन र क्षमता विकास ६२
७.२.१ पृष्ठभूमि ६२
७.२.२ समस्या तथा चूनौति ६२
७.२.३ सोच ६२
७.२.४ उद्देश्य ६२
७.२.५ रणनीति ६२
७.२.६ नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य ६२
७.२.७ विषय क्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान ६३
७.२.८ कार्यक्रम/आयोजनाको संक्षिप्त विवरण ६३

७.२.९ जोखिम तथा अनुमान ६३
७.३ राजस्व तथा श्रोत परिचालन ६३
७.३.१ पृष्ठभूमि ६३
७.३.२ समस्या तथा चूनौति ६४
७.३.३ सोच ६४
७.३.४ उद्देश्य ६४
७.३.५ रणनीति ६४
७.३.६ नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य ६४
७.३.७ विषय क्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान ६४
७.३.८ कार्यक्रम/आयोजनाको संक्षिप्त विवरण ६५
७.३.९ जोखिम तथा अनुमान ६५
७.४ तथ्याङ्क, योजना तथा विकास व्यवस्थापन ६५
७.४.१ पृष्ठभूमि ६५
७.४.२ समस्या तथा चूनौति ६५
७.४.३ सोच ६६
७.४.४ उद्देश्य ६६
७.४.५ रणनीति ६६
७.४.६ नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य ६६
७.४.७ विषय क्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान ६६
७.४.८ कार्यक्रम/आयोजनाको संक्षिप्त विवरण ६७
७.४.९ जोखिम तथा अनुमान ६७
अनुसूची १ : मध्यमकालीन खर्च संरचना तर्जुमा सम्बन्धी कार्यदल ६८
अनुसूची २ : मध्यमकालीन खर्च संरचना तथा आगामी आर्थिक वर्षको बजेट तर्जुमा सम्बन्धी मार्गदर्शन ६९
अनुसूची ३ : तीन आर्थिक वर्षको खर्च तथा स्रोतको अनुमान, बजेट, प्राथमिकीकरण र सांकेतीकरण ७५
अनुसूची ४ : मध्यमकालीन खर्च संरचना तयारीका तस्वीरहरु ८१

तालिका सूची

तालिका २.१ : मध्यमकालीन समष्टिगत आर्थिक खाका तथा लक्ष्य १२
तालिका २.२ : प्रमुख विषय क्षेत्रगत सूचक तथा मध्यमकालीन नतिजा खाका १२
तालिका २.३ : त्रिवर्षीय बजेट विनियोजन र प्रक्षेपण (रकम रु. हजारमा) १४
तालिका २.४ : प्राथमिकताक्रमको आधारमा तीन आर्थिक वर्षको बजेट अनुमान तथा प्रक्षेपण (रु. हजारमा) १५
तालिका २.५ : दिगो विकास लक्ष्यको आधारमा तीन आर्थिक वर्षको बजेट अनुमान तथा प्रक्षेपण (रु. हजारमा) १५
तालिका २.६ : लैङ्गिकसंकेतको आधारमा तीन आर्थिक वर्षको बजेट अनुमान तथा प्रक्षेपण (रु. हजारमा) १५
तालिका २.७ : जलवायु संकेतका आधारमा तीन आर्थिक वर्षको बजेट अनुमान तथा प्रक्षेपण (रु. हजारमा) १६
तालिका २.८ : नगरपालिकाका गौरवका आयोजना १६
तालिका २.९ : आगामी तीन आ.व.को विषय उप-क्षेत्रगत खर्चको बाँडफाँटको प्रक्षेपण (रकम रु. हजारमा) १७
तालिका ३.१ : कृषि तथा खाद्य सुरक्षा उप-क्षेत्रको नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य १९
तालिका ३.२ : कृषि तथा खाद्य सुरक्षा उप-क्षेत्रको त्रिवर्षीय खर्च तथा स्रोतको अनुमान १९
तालिका ३.३ : कृषि तथा खाद्य सुरक्षा उप-क्षेत्रको कार्यक्रम तथा आयोजनाको संक्षिप्त विवरण १९
तालिका ३.४ : सिंचाई उप-क्षेत्रको नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य २१
तालिका ३.५ : सिंचाई उप-क्षेत्रको त्रिवर्षीय खर्च तथा स्रोतको अनुमान २१
तालिका ३.६ : सिंचाई उप-क्षेत्रको कार्यक्रम तथा आयोजनाको संक्षिप्त विवरण २१
तालिका ३.७ : पशु विकास उप-क्षेत्रको नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य २३
तालिका ३.८ : पशु विकास उप-क्षेत्रको त्रिवर्षीय खर्च तथा स्रोतको अनुमान २३
तालिका ३.९ : पशु विकास उप-क्षेत्रको कार्यक्रम तथा आयोजनाको संक्षिप्त विवरण २३
तालिका ३.१० : उद्योग तथा व्यापार उप-क्षेत्रको नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य २५
तालिका ३.११ : उद्योग तथा व्यापार उप-क्षेत्रको त्रिवर्षीय खर्च तथा स्रोतको अनुमान २५
तालिका ३.१२ : उद्योग, व्यापार तथा व्यवसाय उप-क्षेत्रको कार्यक्रम तथा आयोजनाको संक्षिप्त विवरण २५
तालिका ३.१३ : पर्यटन तथा संस्कृति उप-क्षेत्रको नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य २६
तालिका ३.१४ : पर्यटन तथा संस्कृति उप-क्षेत्रको त्रिवर्षीय खर्च तथा स्रोतको अनुमान २७
तालिका ३.१५ : पर्यटन तथा संस्कृति उप-क्षेत्रको कार्यक्रम तथा आयोजनाको संक्षिप्त विवरण २७
तालिका ३.१६ : भूमि व्यवस्था, सहकारी तथा वित्तीय सेवा उप-क्षेत्रको त्रिवर्षीय खर्च तथा स्रोतको अनुमान २९
तालिका ३.१७ : भूमि व्यवस्था, सहकारी तथा वित्तीय व्यवस्था उप-क्षेत्रको त्रिवर्षीय खर्च तथा स्रोतको अनुमान २९
तालिका ३.१८ : भूमि व्यवस्था, सहकारी र वित्तीय व्यवस्था उपक्षेत्रको कार्यक्रम र आयोजनाको संक्षिप्त विवरण २९
तालिका ३.१९ : श्रम तथा रोजगारी उप-क्षेत्रको त्रिवर्षीय खर्च तथा स्रोतको अनुमान ३०
तालिका ३.२० : श्रम तथा रोजगारी उप-क्षेत्रको त्रिवर्षीय खर्च तथा स्रोतको अनुमान ३१
तालिका ३.२१ : श्रम तथा रोजगारी उपक्षेत्रको कार्यक्रम तथा आयोजनाको संक्षिप्त विवरण ३१
तालिका ३.२२ : गरिबी निवारण उप-क्षेत्रको त्रिवर्षीय खर्च तथा स्रोतको अनुमान ३२
तालिका ३.२३ : गरिबी निवारण उप-क्षेत्रको त्रिवर्षीय खर्च तथा स्रोतको अनुमान ३२
तालिका ३.२४ : गरिबी निवारण उपक्षेत्रको कार्यक्रम तथा आयोजनाको संक्षिप्त विवरण ३३
तालिका ४.१ : शिक्षा, विज्ञान तथा प्रविधि उप-क्षेत्रको नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य ३५
तालिका ४.२ : शिक्षा, विज्ञान तथा प्रविधि उप-क्षेत्रको त्रिवर्षीय खर्च तथा स्रोतको अनुमान ३५
तालिका ४.३ : शिक्षा, विज्ञान तथा प्रविधि उप-क्षेत्रको कार्यक्रम तथा आयोजनाको संक्षिप्त विवरण ३५
तालिका ४.४ : स्वास्थ्य तथा पोषण उप-क्षेत्रको नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य ३७
तालिका ४.५ : स्वास्थ्य तथा पोषण उप-क्षेत्रको त्रिवर्षीय खर्च तथा स्रोतको अनुमान ३७
तालिका ४.६ : स्वास्थ्य तथा पोषण उप-क्षेत्रको कार्यक्रम तथा आयोजनाको संक्षिप्त विवरण ३८
तालिका ४.७ : खानेपानी तथा सरसफाई उप-क्षेत्रको नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य ३९
तालिका ४.८ : खानेपानी तथा सरसफाई उप-क्षेत्रको त्रिवर्षीय खर्च तथा स्रोतको अनुमान ४०
तालिका ४.९ : खानेपानी तथा सरसफाई उप-क्षेत्रको कार्यक्रम तथा आयोजनाको संक्षिप्त विवरण ४०
तालिका ४.१० : महिला, बालबालिका तथा लक्षित वर्ग उप-क्षेत्रको नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य ४१
तालिका ४.११ : महिला, बालबालिका तथा लक्षित वर्ग उप-क्षेत्रको त्रिवर्षीय खर्च तथा स्रोतको अनुमान ४२
तालिका ४.१२ : महिला, बालबालिका तथा लक्षित वर्ग उप-क्षेत्रको कार्यक्रम तथा आयोजनाको संक्षिप्त विवरण ४२
तालिका ४.१३ : युवा तथा खेलकुद उप-क्षेत्रको नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य ४३
तालिका ४.१४ : युवा तथा खेलकुद उप-क्षेत्रको त्रिवर्षीय खर्च तथा स्रोतको अनुमान ४४
तालिका ४.१५ : युवा तथा खेलकुद उप-क्षेत्रको कार्यक्रम तथा आयोजनाको संक्षिप्त विवरण ४४
तालिका ५.१ : भवन, आवास तथा बस्ती विकास उप-क्षेत्रको नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य ४५
तालिका ५.२ : भवन, आवास तथा बस्ती विकास उप-क्षेत्रको त्रिवर्षीय खर्च तथा स्रोतको अनुमान ४६

तालिका ५.३ : भवन, आवास तथा बस्ती विकास उप-क्षेत्रको कार्यक्रम र आयोजनाको संक्षिप्त विवरण..... ४६
तालिका ५.४ : सडक, पुल तथा यातायात उप-क्षेत्रको नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य ४८
तालिका ५.५ : सडक, पुल तथा यातायात उप-क्षेत्रको त्रिवर्षीय खर्च तथा स्रोतको अनुमान..... ४८
तालिका ५.६ : सडक, पुल तथा यातायात उप-क्षेत्रको कार्यक्रम तथा आयोजनाको संक्षिप्त विवरण ४८
तालिका ५.७ : जलश्रोत, विद्युत तथा स्वच्छ उर्जा उप-क्षेत्रको नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य ५०
तालिका ५.८ : जलश्रोत, विद्युत तथा स्वच्छ उर्जा उप-क्षेत्रको त्रिवर्षीय खर्च तथा स्रोतको अनुमान ५०
तालिका ५.९ : जलश्रोत, विद्युत तथा स्वच्छ उर्जा उप-क्षेत्रको कार्यक्रम र आयोजनाको संक्षिप्त विवरण ५०
तालिका ५.१० : सूचना, सञ्चार तथा प्रविधि उप-क्षेत्रको नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य ५२
तालिका ५.११ : सूचना, सञ्चार तथा प्रविधि उप-क्षेत्रको त्रिवर्षीय खर्च तथा स्रोतको अनुमान..... ५२
तालिका ५.१२ : सूचना, सञ्चार तथा प्रविधि उप-क्षेत्रको कार्यक्रम तथा आयोजनाको संक्षिप्त विवरण..... ५२
तालिका ६.१ : वन, हरियाली, भूसंरक्षण र जैविक विविधता उप-क्षेत्रको नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य ५४
तालिका ६.२ : वन, हरियाली, भूसंरक्षण र जैविक विविधता उप-क्षेत्रको त्रिवर्षीय खर्च र स्रोतको अनुमान ५४
तालिका ६.३ : वन, हरियाली, भूसंरक्षण र जैविक विविधता उप-क्षेत्रको कार्यक्रम/आयोजनाको संक्षिप्त विवरण.....५४
तालिका ६.४ : वातावरण तथा फोहोरमैला व्यवस्थापन उप-क्षेत्रको नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य..... ५६
तालिका ६.५ : वातावरण तथा फोहोरमैला व्यवस्थापन उप-क्षेत्रको त्रिवर्षीय खर्च तथा स्रोतको अनुमान ५६
तालिका ६.६ : वातावरण तथा फोहोरमैला व्यवस्थापन उप-क्षेत्रको कार्यक्रम तथा आयोजनाको संक्षिप्त विवरण..... ५६
तालिका ६.७ : विपद् व्यवस्थापन तथा जलवायू अनुकूलन उप-क्षेत्रको नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य ५८
तालिका ६.८ : विपद् व्यवस्थापन तथा जलवायू अनुकूलन उप-क्षेत्रको त्रिवर्षीय खर्च तथा स्रोतको अनुमान ५८
तालिका ६.९ : विपद् व्यवस्थापन तथा जलवायू अनुकूलन उप-क्षेत्रको कार्यक्रम तथा आयोजनाको संक्षिप्त विवरण....५८
तालिका ७.१ : नीति, कानून, न्याय तथा सुशासन उप-क्षेत्रको नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य ६१
तालिका ७.२ : नीति, कानून, न्याय तथा सुशासन उप-क्षेत्रको त्रिवर्षीय खर्च तथा स्रोतको अनुमान ६१
तालिका ७.३ : नीति, कानून, न्याय तथा सुशासन उप-क्षेत्रको कार्यक्रम तथा आयोजनाको संक्षिप्त विवरण..... ६१
तालिका ७.४ : संगठन, मानव संसाधन तथा क्षमता विकास उप-क्षेत्रको नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य ६२
तालिका ७.५ : संगठन, मानव संसाधन तथा क्षमता विकास उप-क्षेत्रको त्रिवर्षीय खर्च तथा स्रोतको अनुमान..... ६३
तालिका ७.६ : संगठन, मानव संसाधन तथा क्षमता विकास उप-क्षेत्रको कार्यक्रम तथा आयोजना ६३
तालिका ७.७ : राजस्व तथा श्रोत परिचालन उप-क्षेत्रको नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य.....६४
तालिका ७.८ : राजस्व तथा श्रोत परिचालन उप-क्षेत्रको त्रिवर्षीय खर्च तथा स्रोतको अनुमान..... ६५
तालिका ७.९ : राजस्व तथा श्रोत परिचालन उप-क्षेत्रको कार्यक्रम तथा आयोजनाको संक्षिप्त विवरण ६५
तालिका ७.१० : तथ्याङ्क, योजना तथा विकास व्यवस्थापन उप-क्षेत्रको नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य ६६
तालिका ७.११ : तथ्याङ्क, योजना तथा विकास व्यवस्थापन उप-क्षेत्रको त्रिवर्षीय खर्च तथा स्रोतको अनुमान..... ६७
तालिका ७.१२ : तथ्याङ्क, योजना तथा विकास व्यवस्थापन उप-क्षेत्रको कार्यक्रम र आयोजनाको संक्षिप्त विवरण ६७

परिच्छेद १ : परिचय

१.१ पृष्ठभूमि

मध्ममकालीन खर्च संरचनाले आवधिक योजना/एकीकृत नगर विकास योजना र वार्षिक बजेट तथा कार्यक्रमबीच अन्तरसम्बन्ध कायम गरी सार्वजनिक वित्त व्यवस्थापनलाई प्रभावकारी बनाउन सहयोग गर्दछ। रत्ननगर नगरपालिकाको एकीकृत नगर विकास योजनाले लिएका समष्टिगत तथा विषयगत लक्ष्य र उद्देश्य हासिल गर्न सार्वजनिक वित्त व्यवस्थापनको महत्वपूर्ण भूमिका हुन्छ। विनियोजन कुशलता, कार्यान्वयन दक्षता र वित्तीय सुशासन जस्ता विषयहरू सार्वजनिक खर्च व्यवस्थापनका मुख्य अवयवहरू हुन्। मध्यमकालीन खर्च संरचनाको प्रमुख उद्देश्य प्राथमिकताका आधारमा सार्वजनिक स्रोतको बाँडफाँट गरी खर्चको प्रभावकारिता बढाउनु हो। मध्यमकालीन खर्च संरचनाले विकास योजनाको लक्षित नतिजा हासिल गर्नको निमित्त उपलब्ध स्रोत साधनको प्रभावकारी विनियोजन र परिचालन, पारदर्शी र मितव्ययी खर्च प्रणाली, वित्तीय सुशासन जस्ता पक्षमा सुधार ल्याउन महत्वपूर्ण भूमिका निर्वाह गर्दछ।

अन्तरसरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन, २०७४ र आर्थिक कार्यविधि तथा वित्तीय उत्तरदायित्व ऐन, २०७६ ले संघ, प्रदेश र स्थानीय तहले मध्यमकालीन खर्च संरचना तर्जुमा गरी कार्यान्वयन गर्न अनिवार्य कानुनी व्यवस्था गरेको छ। नगर कार्यपालिका, विषयगत समिति, कार्यदल, विषयगत शाखा र अन्य सरोकारवालासँग राय परामर्शका साथै एकीकृत नगर विकास योजना, उपलब्ध शाखागत सूचना, बागमती प्रदेशको प्रथम आवधिक विकास योजना तथा मध्यमकालीन खर्च संरचना र चालु आर्थिक वर्षको वार्षिक कार्यक्रमलाई आधार मानी यस दस्तावेज तयार गरिएको छ।

१.२ मध्यमकालीन खर्च संरचनाको अवधारणा

मध्यमकालीन खर्च संरचना सार्वजनिक वित्त व्यवस्थापनको एक औजार हो जसले सरकारसँग उपलब्ध सीमित स्रोत-साधनको वस्तुनिष्ठ आंकलन गर्ने र योजनाको प्राथमिकताको क्षेत्रमा मध्यम अवधिको लागि बाँडफाँट गर्ने गर्दछ। यस संरचनामा मुख्यतः समष्टिगत आर्थिक खाका, नतिजा खाका र बजेट खाका गरी तीन वटा खाकाहरु समावेश गरिएको हुन्छ। चालु आवधिक योजना, मध्यमकालीन खर्च संरचना र वार्षिक बजेट तथा कार्यक्रमको उपलब्धिको आधारमा उत्पादन, रोजगारी, आय र लगानी लगायतका परिसूचक समावेश गरी मध्यमकालीन आर्थिक खाका (Medium Term Fiscal Framework - MTFF) निर्धारण गरिन्छ। स्थानीय तहलाई संघ तथा प्रदेशबाट प्राप्त हुने अनुदान, राजस्व तथा रोयल्टी बाँडफाट, आन्तरिक आय, आन्तरिक ऋण तथा अन्य स्रोत समेत आंकलन गरी क्षेत्रगत प्राथमिकता अनुरूप विषयगत महाशाखा/शाखा र अन्तर्गतका निकायहरूसँग सम्बन्धित नीति तथा कार्यक्रम कार्यान्वयन गर्न कार्यक्रम तथा आयोजनागत रूपमा खर्चको अनुमान सहितको मध्यमकालीन बजेट खाका (Medium Term Budgetary Framework - MTB) तयार गरिन्छ। यस दस्तावेज तयार गर्दा बजेटको कार्यान्वयनबाट तीन आर्थिक वर्षमा प्राप्त हुने प्रतिफलको समेत अनुमान गरी मध्यमकालीन नतिजा खाका (Medium Term Result Framework – MTRF) तयार गरिएको हुन्छ।

मध्यमकालीन खर्च संरचना चक्रीय हिसाबले वार्षिक रुपमा तयार गरिने योजना दस्तावेज हो। यसमा पहिलो आर्थिक वर्षमा बजेटको वास्तविक स्रोत र व्ययको अनुमान हुन्छ भने त्यसपछिका दुई आर्थिक वर्षका लागि स्रोत र खर्चको प्रक्षेपण गरिन्छ। पहिलो वर्षको बजेट कार्यान्वयन भएपछि उपलब्धि समीक्षा गरी बाँकी दुई वर्षको प्रक्षेपित अनुमान परिमार्जन एवम् थप एक वर्षको बजेट प्रक्षेपण गरिन्छ, यो पक्रिया वार्षिकरुपमा गरिरहनु पर्दछ। मध्यमकालीन खर्च संरचनाले बजेट तर्जुमा प्रक्रियालाई बढी यथार्थपरक र वस्तुनिष्ठ बनाउन महत्वपूर्ण भूमिका खेल्दछ।

१.३ मध्यमकालीन खर्च संरचना तयारीको उद्देश्य

मध्यमकालीन खर्च संरचनाको मुख्य उद्देश्य उपलब्ध स्रोत साधनलाई नीति, आवधिक योजना र वार्षिक बजेट तथा कार्यक्रम बीच तालमेल गराई सार्वजनिक खर्च प्रणालीमा सुधार ल्याई वित्तीय अनुशासन कायम गर्नु हो । साथै मध्यमकालीन खर्च संरचनाको तयारीका विशिष्ठ उद्देश्य देहायअनुसार रहेका छन् :

क) मध्यमकालीन खर्च संरचनालाई दिगो विकासमैत्री बनाई नेपालले निर्धारण गरेका लक्ष्य सन् २०३० सम्ममा प्राप्त गर्न सहयोग गर्ने ।

(ख) आवधिक विकास योजना र वार्षिक बजेट तथा कार्यक्रमबीच तादात्म्यता कायम गरी स्रोत-साधनको विनियोजनलाई उपलब्धिमूलक बनाउन बजेट खाका, नतिजा खाका र वित्तीय खाका तयार गर्नु;

(ग) दिगो विकासलाई टेवा पुर्याउने आयोजनाहरूलाई प्राथमिकीकरणका आधारमा स्रोतको सुनिश्चितता गर्नु;

(घ) स्थानीय सरकारलाई प्राप्त हुने मध्यम अवधिको आन्तरिक र बाह्य स्रोतको वास्तविक अनुमान गरी बजेट खाका तर्जुमा गर्नु;

(ङ) सार्वजनिक खर्चलाई प्रभावकारी एवम् कुशल बनाइ लक्षित प्रतिफल सुनिश्चित गर्नु ।

१.४ मध्यमकालीन खर्च संरचना तर्जुमाका आधारहरु

सार्वजनिक खर्च संरचना तर्जुमा गर्दा संविधानले व्यवस्था गरेका प्रावधानहरु एवं स्थानीय तहको अधिकार क्षेत्रभित्रका आर्थिक, सामाजिक, वातावरणीय तथा राजनीतिक पक्षसँग सम्बन्धित विभिन्न नीति, ऐन, नियमको कार्यान्वयन तथा दीर्घकालीन योजना, एकीकृत नगर विकास योजना, विषयगत रणनीतिक योजना र दिगो विकासको लक्ष्य हासिल गर्ने पक्षलाई ध्यान दिनु आवश्यक छ । सो बमोजिम यस मध्ममकालीन खर्च संरचना तयार गर्दा देहायमा उल्लिखित लगायत अन्य पक्षलाई आधार लिइएको छ :

- नेपालको संविधान २०७२
- दिगो विकासका लक्ष्यको अवस्था र मार्गचित्र (२०१५-२०३०)
- अन्तरसरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन, २०७४
- राष्ट्रिय दीर्घकालीन सोच, २१०० तथा पन्ध्रौं राष्ट्रिय योजना (२०७६/७७-२०८१/८२)
- बागमती प्रदेशको प्रथम आवधिक योजना (२०७६/७७-२०८१/८२)
- नेपाल सरकार तथा प्रदेश सरकारको नीति तथा कार्यक्रम (आ.व.२०७७/७८)
- एकीकृत नगर विकास गुरुयोजना (२०७७/७८-२०८२/८३)
- नगरपालिकाका अन्य विषय क्षेत्रगत नीति र योजनाहरु
- नगरपालिकाको स्थिति पत्र (प्रोफाईल) आदी ।

१.५ मध्यमकालीन खर्च संरचना र दिगो विकास लक्ष्य

दिगो विकास लक्ष्य गरिबीको अन्त्य, समग्र पर्यावरण तथा पृथ्वीको संरक्षण र सबै मानिसको शान्ति एवम् समृद्धि हासिल गर्ने उद्देश्यले संयुक्त राष्ट्र सङ्घको १५औं साधारण सभाद्वारा विश्वको साझा, दिगो र सुरक्षित भविष्यका लागि ग्रहण गरिएको विश्वव्यापी लक्ष्य हो । सहस्राब्दी विकास लक्ष्य (MDGs) मा आधारित रही तर्जुमा गरिएको दिगो विकास लक्ष्य(SDGs)मा सन् २०३० सम्ममा हासिल गर्ने गरी १७ वटा विश्वव्यापी लक्ष्यहरू, १६९ परिमाणात्मक गन्तव्य र २३२ वटा सूचक निर्धारण गरिएका छन् । यी दिगो विकास लक्ष्यहरू सङ्घीय सरकार, प्रदेश सरकार तथा स्थानीय सरकारका काम, कर्तव्य अधिकार तथा दायित्वसँग प्रत्यक्ष, परोक्ष रुपमा सम्बन्धित रहेका छन् । नेपालको दीर्घकालीन सोच समृद्ध नेपाल, सुखी नेपालीसँग सम्बन्धित राष्ट्रिय लक्ष्यहरू पनि दिगो विकास लक्ष्यसँग प्रत्यक्ष सम्बन्धित छन्; यसर्थ पनि सबै तहका सरकारहरूले दिगो विकासको लक्ष्य प्राप्तीमा

योगदान गर्नुपर्ने आवश्यकता रहेको छ। यसका अतिरिक्त, दिगो विकास लक्ष्यलाई देशको आवधिक तथा वार्षिक योजनामा समाहित गरी कार्यान्वयन गर्ने प्रतिबद्धता विश्वका अन्य राष्ट्रहरूका साथै नेपालले पनि व्यक्त गरेको सन्दर्भमा दिगो विकास लक्ष्यको कार्यान्वयन नेपालको अन्तर्राष्ट्रिय प्रतिबद्धताका रुपमा पनि रहेको छ।

स्थानीय सरकारहरू नागरिकका समस्या सम्बोधनमा प्रत्यक्ष संलग्न हुने तथा नागरिकहरूसँग प्रत्यक्षरुपमा जोडिएका हुने भएकाले दिगो विकास लक्ष्य प्राप्तीमा स्थानीय सरकारको भूमिका अझ बढी महत्वपूर्ण रहेको छ। उदाहरणका लागि सबै क्षेत्रबाट सबै किसिमका गरिबीको अन्त्य गर्नु दिगो विकास लक्ष्य-१ हो; यो लक्ष्य हासिल गर्ने सन्दर्भमा गरिबीमा रहेको जनसङ्ख्याको पहिचान गर्न र स्रोत तथा सार्वजनिक वित्तलाई सम्बन्धित गरिब व्यक्ति/समुदायसम्म केन्द्रित गर्न स्थानीय सरकारको भूमिका तुलनात्मक रुपमा बढी प्रभावकारी हुने भएकाले दिगो विकास लक्ष्य हासिल गर्न स्थानीय सरकारहरूको भूमिका अहम् छ। नागरिकहरूसँग प्रत्यक्ष जोडिनुका अतिरिक्त संवैधानिक अधिकार र जिम्मेवारीका हिसाबले पनि दिगो विकास लक्ष्य प्राप्तीमा स्थानीय तहहरूको भूमिका महत्वपूर्ण छ। सेवा प्रवाह र स्थानीय पूर्वाधार विकासलगायतका कार्यजिम्मेवारी स्थानीय तहको कार्यक्षेत्रमा पर्ने भएकोले दिगो विकास लक्ष्य हासिल गर्न यसको स्थानीयकरण गर्ने महत्वपूर्ण अभिभारा स्थानीय तहमा रहन गएको छ। साथै, सरकारको एकल प्रयासले मात्र पनि दिगो विकास लक्ष्य हासिल गर्न सम्भव छैन। यसका लागि निजी क्षेत्र, गैरसरकारी क्षेत्र, नागरिक समाज, समुदाय, विकास साझेदार लगायत विकासका सरोकारवालाबीचमा साझेदारी हुनु पनि उत्तिकै जरुरी छ।

दिगो विकास सम्बन्धित राष्ट्रको आर्थिक तथा सामाजिक विकास र वातावरण संरक्षणको एकीकृत अवधारणा भएकाले सदस्य राष्ट्रले दिगो विकास लक्ष्यलाई आन्तरिकीकरण वा स्थानीयकरण गर्नु आवश्यक छ। अन्तर्राष्ट्रियस्तरमा सहमती भएका विकासका मुद्दामा सरकारको जिम्मेवारी पूरा गर्ने यो एउटा मुख्य माध्यम समेत हो। नेपालले चौधौं योजनादेखि नै दिगो विकास लक्ष्यलाई आन्तरिकीकरण गरिरहेको छ, जसअनुसार आयवृद्धि, गुणस्तरीय मानवीय पूँजी निर्माण र आर्थिक जोखिमको न्यूनीकरण गर्दै वि.सं. २०७९ सम्ममा अति कम विकसित देशबाट विकासशील देशमा स्तरोन्नति गर्ने र वि.सं. २०८७ सम्ममा दिगो विकास लक्ष्य हासिल गर्दै उच्च मध्यम आयस्तर भएको मुलुकमा स्तरोन्नति हुने गरी दीर्घकालीन लक्ष्य लिइएको छ। सङ्घ, प्रदेश तथा स्थानीय स्तरमा आवधिक योजना तर्जुमा गर्दा दिगो विकास लक्ष्यहरूलाई साङ्केतीकरण गरी सम्बन्धित योजनाले दिगो विकास लक्ष्य प्राप्तीमा पुऱ्याउने योगदानको आँकलन गरी समग्र विकास उपलब्धीलाई दिगो विकासका लक्ष्य प्राप्तीतर्फ उन्मुख गराउने प्रयास हुँदै आएको छ। दिगो विकास लक्ष्यको कार्यान्वयनलाई प्रभावकारी र व्यवस्थित बनाउन प्रदेश तथा स्थानीय तहको योजना तर्जुमा दिग्दर्शन (नमूना) तर्जुमा गरी कार्यान्वयनमा ल्याइएको छ। यसका अलावा, दिगो विकास लक्ष्य कार्यान्वयनलाई अझ प्रवलीकरण गर्न दिगो विकास लक्ष्य अनुकूलको स्थानीय आवधिक योजना तर्जुमा, दिगो विकास लक्ष्य अनुरुपको मध्यमकालीन खर्च संरचना, वार्षिक कार्यक्रम तथा बजेट तर्जुमा, दिगो विकास लक्ष्य प्राप्तिका लागि चालु तथा पुँजीगत खर्चको व्यवस्थापन, दिगो विकास लक्ष्य कार्यान्वयनको अनुगमन तथा मूल्याङ्कन र दिगो विकास लक्ष्य प्राप्तिका लागि समन्वय, सहकार्य तथा साझेदारीको आवश्यकता रहेको छ।

सार्वजनिक वित्तलाई दिगो विकास लक्ष्य प्राप्तीतर्फ उन्मुख हुने गरी लगानी नगरेसम्म दिगो विकासको अपेक्षित उपलब्धी हासिल नहुने भएकाले दिगो विकास लक्ष्य प्राप्तीमा सार्वजनिक वित्तको अहम् भूमिका रहेको छ। यसर्थ, स्थानीय तहहरूले दिगो विकास लक्ष्य प्राप्तीमा योगदान गर्न सार्वजनिक वित्तलाई दिगो विकास लक्ष्यका प्राथमिकताप्राप्त क्षेत्रमा लगानी गर्नु आवश्यक हुन गएको छ। लगानीबिना दिगो विकास लक्ष्य प्राप्त हुन नसक्ने र सामाजिक, आर्थिक, भौतिक विकास र वातावरण संरक्षणमा लगानीको मुख्य स्रोत सार्वजनिक वित्त भएकाले स्थानीय तह लगायत प्रदेश र सङ्घस्तरमा समेत दिगो विकास लक्ष्य प्राप्तीमा सार्वजनिक वित्तको मुख्य भूमिका रहेको छ। दिगो विकास लक्ष्यको कार्यान्वयनका लागि वार्षिक रुपमा नेपाललाई औसत रु. २०२४.८ अर्ब आवश्यक पर्ने र यसको ५४.८ प्रतिशत सार्वजनिक क्षेत्र, ३६.५ प्रतिशत निजी क्षेत्र, ४.४ प्रतिशत घरपरिवार

र ४.३ प्रतिशत सहकारी तथा गैरसरकारी क्षेत्रबाट योगदान हुने प्रक्षेपण गरिएको छ । यस आँकडाबाट पनि दिगो विकास लक्ष्य प्राप्तीमा सार्वजनिक क्षेत्र तथा सार्वजनिक वित्तको भूमिका अहम् रहेको देखिन्छ ।

सबैजसो दिगो विकास लक्ष्यहरू स्थानीय सरकारका कानुनी कार्यजिम्मेवारीभित्र र जनअपेक्षालाई संवोधन गर्ने किसिमका रहेका छन् । दिगो विकास लक्ष्य-१ (शून्य गरिबी), लक्ष्य-२ (भोकमरीको अन्त्य), लक्ष्य-८ (मर्यादित काम तथा आर्थिक बृद्धि) र लक्ष्य-१० (असमानताको न्यूनीकरण) सँग जोडिएका छन् । संविधानले स्थानीय तहहरूलाई स्थानीय बजारको व्यवस्थापन, कृषि तथा पशुपालन, कृषि उत्पादन व्यवस्थापन, सहकारी जस्ता स्थानीय आर्थिक विकासको जिम्मेवारी प्रदान गरेको छ । स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ ले लघु, घरेलु तथा साना उद्योगको दर्ता तथा नियमनसम्बन्धी र स्थानीय संघ संस्था दर्ता, नियमन र परिचालनको जिम्मेवारी प्रदान गरेको छ । यसर्थ, स्थानीय सरकारका उक्त जिम्मेवारीहरू दिगो विकास लक्ष्य १, लक्ष्य २, लक्ष्य ८ र लक्ष्य १० सँग सम्बन्धित छन् ।

स्थानीय सरकारको अर्को महत्वपूर्ण कार्यक्षेत्र सामाजिक विकासको क्षेत्रमा स्थानीय तहको क्षेत्राधिकारभित्र चारवटा प्रमुख क्षेत्र पर्दछन् । यसमा आधारभूत तथा माध्यमिक शिक्षा, आधारभूत स्वास्थ्य सेवा, खानेपानी तथा सरसफाई, लैंगिक समानता तथा सामाजिक समावेशिता जस्ता पक्षहरू रहेका छन् । सामाजिक विकाससँग दिगो विकास लक्ष्यका चारवटा लक्ष्य, लक्ष्य-३ (स्वस्थ जीवन), लक्ष्य-४ (गुणस्तरीय शिक्षा), लक्ष्य-५ (लैंगिक समानता) र लक्ष्य-६ (स्वच्छ खानेपानी तथा सरसफाइ) का लागि आवश्यक बजेटको सुनिश्चितता गर्न मध्यमकालीन खर्च संरचनाको महत्वपूर्ण भूमिका रहेको छ ।

स्थानीय तहको अर्को कार्यक्षेत्र पूर्वाधार विकासतर्फ दिगो विकास लक्ष्य-९ (उद्योग, नवीनता एवम् पूर्वाधार), लक्ष्य ११ (दिगो शहर तथा समुदाय) र लक्ष्य ७ (धान्न सक्ने र सफा ऊर्जा) पर्दछन् । वातावरणीय दिगोपनाको सन्दर्भमा दिगो विकास लक्ष्य-१२ दिगो उत्पादन तथा उपभोग तथा उत्पादनप्रति जवाफदेहिता), लक्ष्य-१३ जलवायुसम्बन्धी कार्य), र लक्ष्य-१५ (जमिनमाथिको जीवन) जोडिएका छन् । यसरी, दिगो विकास लक्ष्य र स्थानीय सरकारका कार्यक्षेत्रमा ठूलो हदसम्म समानता रहेको छ । स्थानीय सरकारले आफ्नो प्राथमिकताका आयोजना तथा कार्यक्रममा स्रोतको सुनिश्चितता गर्न मध्यमकालीन खर्च संरचना तर्जुमा गर्नुपर्ने कानुनी अनिवार्यता हुनु र स्थानीय सरकारका प्राथमिकताका क्षेत्रहरू दिगो विकास लक्ष्यसँग प्रत्यक्ष सम्बन्धित हुने भएकाले दिगो विकास लक्ष्य र मध्यमकालीन खर्च संरचनाबीच पनि प्रत्यक्ष सम्बन्ध रहेको छ ।

रत्ननगर नगरपालिकाले हालसम्म दिगो विकास लक्ष्यमा केन्द्रित गरी दिगो विकास लक्ष्य, महत्व, जिम्मेबारी सम्बन्धी जनप्रतिनिधी, कर्मचारीहरुलाई जानकारीमूलक तालिम कार्यक्रम प्रस्तावित गरेको छ । दिगो विकासका लक्ष्य हासिल गर्न प्रत्येक्ष तथा अप्रत्येक्ष रुपमा योगदान पुर्याउन वार्षिक बजेट तथा कार्यक्रम र मध्यमकालीन खर्च संरचना तयारीलाई दिगो विकास मैत्री तुल्याउने अठोट लिएको छ । दिगो विकास लक्ष्य स्थानियकरणमा आधारीत रही नगरपालिकाको सङ्घीय सरकार तथा बागमती प्रदेशसँग समन्वय सहकार्य गरी कार्यक्रमहरु कार्यान्वयन गर्ने र नगरपालिकाका शाखागत कार्यक्रमहरु दिगो विकास लक्ष्यमा आधारित भई समिक्षा गरी प्रतिवेदन तयार गर्ने अभ्यास रहेको छ ।

उपर्युक्त पृष्ठभूमिमा यस मध्यमकालीन खर्च संरचनालाई पनि दिगो विकास लक्ष्यमैत्री बनाउने प्रयास गरिएको छ । यसका लागि दिगो विकासका लक्ष्य तथा सूचकहरू र यस मध्यमकालीन खर्च संरचनाको लक्ष्य तथा सूचकहरूबीच अधिकतम सामञ्जस्यता/एकरुपमा कायम गर्ने प्रयास छ । यसमा प्रस्तुत आर्थिक खाका तथा नतिजा खाकामा प्रस्तुत सबै सूचकहरूले प्रत्यक्ष वा परोक्ष रुपमा दिगो विकास लक्ष्यका सूचकहरूलाई कुनै न कुनै रुपमा योगदान गर्दछन् । दिगो विकास लक्ष्यको आधारमा बजेटको बाँडफाँटको अवस्था अध्ययन गरी योजना अवधिमा कुन-कुन दिगो विकास लक्ष्यमा के कति बजेट प्राप्त हुन सक्छ भनी अनुमान तथा प्रक्षेपण गरिएको छ । यस मध्यमकालीन खर्च संरचनामा प्रस्तुत विषय उपक्षेत्रगत सोच, उद्देश्य तथा रणनीतिहरू प्रत्यक्ष

वा परोक्षरुपमा दिगो विकास लक्ष्यलाई नै योगदान पुऱ्याउनेखालका रहेका छन् । समस्या चुनौतीहरूको विश्लेषण गर्ने क्रममा दिगो विकास लक्ष्य हासिल गर्नमा रहेका समस्या चुनौतीहरूलाई पनि आवश्यकताअनुसार विश्लेषण गरिएको छ । दिगो विकास लक्ष्य प्राप्तीमा योगदान पुऱ्याउने आयोजना तथा कार्यक्रमहरू र दिगो विकास लक्ष्यसँग प्रत्यक्ष सम्बन्धित क्षेत्रलाई प्राथमिकीकरण गरी लगानीको सुनिश्चितता गर्ने कार्यलाई पनि यस मध्यमकालीन खर्च संरचना तर्जुमाका क्रममा विशेष ध्यान दिइएको छ । समग्रमा यस रत्ननगर नगरपालिकाको मध्यमकालीन खर्च संरचनालाई अधिकतम रुपमा दिगो विकास लक्ष्यमैत्री बनाउने प्रयास गरिएको छ ।

१.६ मध्यमकालीन खर्च संरचना तर्जुमा विधि तथा प्रक्रिया

सङ्घीय मामिला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालयले तयार गरेको स्थानीय तहको योजना तर्जुमा दिग्दर्शन, २०७८ (परिमार्जित), स्थानीय तहको बजेट तथा कार्यक्रममा दिगो विकास लक्ष्यको साङ्केतीकरण श्रोत पुस्तिका, २०७९ र स्थानीय तहको दिगो विकास लक्ष्यमैत्री मध्यमकालीन खर्च संरचना तयार गर्न सहयोगी श्रोत पुस्तिका, २०७९ लाई आधारमानी यो दिगो विकास लक्ष्यमैत्री मध्यमकालीन खर्च संरचना तयार गरिएको छ। मध्यमकालीन खर्च संरचना तर्जुमामा निम्न बमोजिमको चरण तथा प्रक्रिया अबलम्बन गरिएको छ :

चरण- १: तयारी चरण

प्रक्रिया १: प्राविधिक सहयोगका लागि टोली परिचालन

मध्यमकालीन खर्च संरचना तयारीमा सहजीकरण गर्न परिचालित हुने प्राविधिक सहयोग टोली गठन गरी अभिमूखीकरण गरियो । अभिमूखीकरणमा मध्यमकालीन खर्च संरचनाको अवधारणा, तयारी प्रक्रिया ढाँचा एवं औजारहरूको सम्बन्धमा प्राविधिक सहयोग टोलीका सदस्यहरूबीच समान बुझाइ कायम गरियो । साथै यस अभिमूखीकरण कार्यक्रममा समय सीमा, सम्पन्न गर्नुपर्ने कार्य, नगरपालिका र परामर्शदाताको जिम्मेवारी स्पष्ट गरी परिचालन गरियो ।

प्रक्रिया २: नीतिगत, कानूनी दस्तावेज, दिग्दर्शन एवं अन्य उपयोगी सन्दर्भ सामग्री संकलन तथा समीक्षा

प्राविधिक सहयोग टोलीद्धारा स्थानीय तहको योजना, श्रोत प्रक्षेपण र सार्वजनिक वित्त व्यवस्थापनसँग सम्बन्धित नीति, कानून, दिग्दर्शन र कार्यविधि लगायतका सान्दर्भिक दस्तावेज संकलन एवं अध्ययन गरियो । दस्तावेजहरुको अध्ययनबाट मध्यमकालीन खर्च संरचना तयारीका सन्दर्भमा व्यवस्था गरिएका महत्वपूर्ण तथा सान्दर्भिक विषय वस्तुहरु पहिचान गरियो । मध्यमकालीन खर्च संरचना तर्जुमा क्रममा निम्न बमोजिम सन्दर्भमा सामाग्रीहरु अध्ययन एवं समीक्षा गरियो :

- स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४
- अन्तर सरकारी वित्तव्यवस्थापन ऐन, २०७४
- आर्थिक कार्यविधि तथा वित्तीय उत्तरदायीत्व ऐन, २०७६ तथा नियमावली, २०७७
- अन्तर-सरकारी वित्तीय हस्तान्तरण कार्यविधि
- नेपाल सरकार तथा प्रदेश सरकारको वित्तीय हस्तान्तरणको अभ्यास
- नेपाल सरकार, प्रदेश सरकार एवं सम्बन्धित स्थानीय सरकारको वित्तीय ऐनहरु
- नेपाल सरकारको क्षेत्रगत नीति, कानून, मार्गदर्शन र मापदण्ड
- स्थानीय तहको योजना तर्जुमा दिग्दर्शन, २०७८ (परिमार्जित)
- स्थानीय सरकारको बजेट तथा योजना तर्जुमा हाते किताब, २०७७
- नेपाल सरकारको दीर्घकालीन सोच, पन्ध्रौं राष्ट्रिय योजना, प्रदेशका योजनाहरु
- रत्ननगर नगरपालिकाको एकीकृत नगर विकास गुरुयोजना तथा विषय क्षेत्रगत नीति र योजनाहरु
- नेपाल सरकारद्धारा जारी कोभिड १९ प्रतिकार्य एवं पुनर्लाभ सम्बन्धी निर्देशिका

- संघ तथा प्रदेशको सान्दर्भिक नीति, कानून तथा प्रतिवेदन
- रत्ननगर नगरपालिकाका सान्दर्भिक नीति, कानून तथा प्रतिवेदन आदि ।

प्रक्रिया ३: मध्यमकालीन खर्च संरचनाको ढाँचा, औजार र कार्ययोजना तर्जुमा

स्थानीय तहको मध्यमकालीन खर्च संरचना तयारी सम्बन्धी दिग्दर्शनमा उल्लेखित विधि, औजार एवं कार्ययोजना सम्बन्धमा नगरपालिकामा प्रारम्भिक बैठकको आयोजना गरी छलफल गरियो । यस बैठकमा नगरपालिकाका प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत, विभिन्न महाशाखा/शाखाका प्रमुखहरु लगायतको उपस्थिति रहेको थियो । बैठकमा भएको छलफलका आधारमा मध्यमकालीन खर्च संरचना तयारी विधि तथा प्रक्रिया औजार र दस्तावेजको ढाँचाको प्रस्ताव तयार गरियो । साथै, बैठकमा आएका सुझाब र पृष्ठपोषणका आधारमा मध्यमकालीन खर्च संरचना तयारी कार्ययोजना तर्जुमा र परिमार्जन गरियो ।

चरण- २: लेखाजोखा चरण

प्रक्रिया ६: अभिमूखीकरण तथा प्रारम्भिक कार्यशालाको आयोजना

वि.सं. २०७९ जेठ २२ गते मध्यमकालीन खर्च संरचनाको तर्जु प्रक्रियाकको सम्बन्धमा साझा बुझाइ तयार गर्ने उद्देश्यले एक दिने अभिमूखीकरण कार्यक्रमको आयोजना गरियो । उक्त कार्यक्रममा नगरपालिकाका विषयगत शाखाको कर्मचारी सहभागिता रहेको थियो । कार्यशालामा मध्यमकालीन खर्च संरचना सम्बन्धी अवधारणा, कानूनी आधार, विधि तथा प्रक्रिया औजार, संस्थागत व्यवस्था र कार्ययोजना प्रस्तुति गरी यस सम्बन्धमा स्पष्टता तथा बुझाईमा एकरुपता कायम गरियो । मध्यमकालीन खर्च संरचना तर्जुमा कार्यदल गठन तथा कार्य योजनाको स्वीकृति र यस सम्बन्धमा स्रोत अनुमान तथा बजेट सीमा निर्धारण समिति, बजेट तथा कार्यक्रम तर्जुमा समिति, विषयगत समिति, कार्यदल र विषयगत शाखाको जिम्मेबारी तथा भूमिका समेत स्पष्ट गरियो । मध्यमकालीन खर्च संरचना तर्जुमा सम्बन्धमा गठन गरिएको कार्यदलको विवरण ***अनुसूची १*** मा प्रस्तुत छ ।

प्रक्रिया ७: विषयगत समिति तथा शाखाहरुसँग परामर्श तथा छलफल

विषयगत रणनीतिक योजना, एकीकृत नगर विकास योजना र वार्षिक योजनाको उपलब्धि समीक्षाका लागि विषयगत समितिहरुसँग छलफल गरियो । यस छलफलबाट विषयगत समिति तथा शाखाका प्रमुख उपलब्धि, चालु आयोजना, सालबसाली आयोजना तथा कार्यक्रम, विस्तृत आयोजना प्रतिवेदन तयार भएका आयोजना तथा सम्भाव्यता अध्ययन र लागत अनुमान भएका आयोजना र कार्यक्रमहरुको विवरण संकलन गरियो । सो छलफलबाट विषय क्षेत्रगत योजनाको सूची तयार र हरेक आयोजनाको उप-क्षेत्रगत रुपमा श्रोत आवश्यकता निर्धारण गरियो ।

प्रक्रिया ८: श्रोत तथा खर्चको अनुमान र त्रिवर्षिय प्रक्षेपण

अन्तर-सरकारी वित्तीय हस्तान्तरण, राजस्व बाँडफाँड लगायतका विभिन्न श्रोतबाट उपलब्ध हुने रकमलाई विगत आर्थिक वर्षहरुको श्रोतको उपलब्धताका आधारमा तथा आन्तरिक श्रोतलाई राजस्व सुधार कार्ययोजनाका आधारमा आगामी तीन आर्थिक वर्षको श्रोत अनुमान तथा प्रक्षेपण गरियो । विगत आर्थिक वर्षहरुको खर्च सहित नगर गौरवका आयोजना, चालु तथा बहुवर्षीय आयोजना र एकीकृत नगर विकास योजना, विषयगत क्षेत्र रणनीति र गुरुयोजना अनुसारका प्राथमिकता प्राप्त आयोजनाको कार्यान्वयनमा आवश्यक पर्ने श्रोतलाई मध्यनजर गरी खर्चको अनुमान तथा प्रक्षेपण गरियो । श्रोत तथा खर्च प्रक्षेपणका आधारमा तीन वर्षको विषय क्षेत्र तथा उपक्षेत्रगत बजेट सीमा निर्धारण गरियो । यसरी तयार गरिएको बजेट सीमालाई सबै विषयगत महाशाखा र शाखामा क्षेत्रगत मध्यमकालीन खर्च संरचना तयारीका लागि उपलब्ध गराइयो ।

चरण - ३: तर्जुमा चरण

प्रक्रिया ९: क्षेत्रगत योजना तर्जुमा

विषय क्षेत्रगत मध्यमकालीन खर्च संरचना तयारीका लागि विषयगत शाखासँग छलफल तथा बैठक गरियो विषयगत महाशाखा/शाखा/एकाइका कर्मचारी तथा विषयगत समितिका पदाधिकारीहरुको सहभागिता रहेको

छलफलबाट प्रत्येक उप-क्षेत्रका आगामी तीन वर्ष सञ्चालन गरिने आयोजना तथा कार्यक्रको पहिचान गर्ने, प्राथमिकता निर्धारण गर्ने, लागत अनुमान यकिन गर्ने र आगामी तीन आर्थिक वर्षको लागि स्रोत आवश्यकता निर्धारण गर्नुका साथै स्थानीय रणनीतिक स्तम्भ, प्राथमिकताक्रम, दिगो विकास लक्ष्य, लैंगिक तथा जलवायु संकेतका आधारमा कार्यक्रम तथा आयोजना तथा उप-क्षेत्रको सांकेतीकरण गरियो ।

प्रक्रिया १०: विषय क्षेत्रगत मध्यमकालीन खर्च संरचनाको दस्तावेज तयारी

उपलब्ध बजेट सीमा तथा मार्गदर्शनका आधारमा विषयगत महाशाखा/शाखा/एकाइ सगं छलफल गरी उप-क्षेत्रगत मध्यमकालीन खर्च संरचनाको मस्यौदा तयार गरियो । यसरी तयार गरिएको उप-क्षेत्रगत मध्यमकालीन खर्च संरचनालाई एकीकृत गरी विषयगत क्षेत्र मध्यमकालीन खर्च संरचना तयार गरियो ।

प्रक्रिया १२: मध्यमकालीन खर्च संरचनाको मस्यौदा तयारी

निर्धारित ढाँचामा विषयगत क्षेत्रका मध्यमकालीन खर्च संरचनालाई एकीकृत गरी मध्यमकालीन खर्च संरचनाको एकीकृत मस्यौदा दस्तावेज तयार गरियो । यस क्रममा मध्यमकालीन खर्च संरचना तर्जुमा कार्यदल र बजेट तथा कार्यक्रम तर्जुमा समितिसँग राय परामर्श गरियो । त्यसैगरी मध्यमकालीन खर्च संरचना तर्जुमाका क्रममा एकीकृत नगर विकास योजना, विषयगत क्षेत्र मध्यमकालीन खर्च संरचनाको विवरण, विषयगत क्षेत्र योजना र वार्षिक विकास कार्यक्रम समीक्षाबाट प्राप्त उपलब्धि विवरण तथा क्षेत्रगत रणनीतिक र गुरुयोजनाको परिमाणात्मक लक्ष्यलाई आधार लिइएको थियो । यस दस्तावेजमा स्थानीय तहको योजना तर्जुमा दिग्दर्शन २०७८ (परिमार्जित) को व्यवस्था बमोजिम समष्टिगत मध्यमकालीन वित्तीय खाका, मध्यमकालीन नतिजा खाका र मध्यमकालीन बजेट खाका साथै विषयत क्षेत्रको स्थिति, नतिजा खाका, वित्तीय योजना र कार्यक्रम/आयोजनाको सारंस तयार गरि प्रस्तुत गरिएको छ ।

चरण ४: स्वीकृति चरण

प्रक्रिया १३: मध्यमकालीन खर्च संरचनाको मस्यौदा प्रस्तुति, छलफल तथा सुझाव संकलन

उल्लिखित विधि प्रक्रियाबाट तयार गरिएको मस्यौदा दस्तावेज प्रस्तुति तथा छलफल गरि आवश्यक सुझाव संकलन गर्ने उद्देश्यले नगरपालिकामा वि.सं. २०७९ जेठ ३१ र असार १ गते अन्तरक्रिया कार्यक्रम गरिएको थियो । उक्त कार्यक्रममा प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत, महाशाखा तथा शाखा प्रमुखहरु तथा सम्बद्ध अन्य कर्मचारीहरुको सहभागिता थियो । उक्त कार्यक्रममा मस्यौदा प्रतिवेदनका मुख्य पक्षहरुमा प्रस्तुति तथा छलफल गरी आवश्यक थप सूचना तथा तथ्यांक संकलनका साथै विषयगत क्षेत्र तथा उपक्षेत्रगत मुख्य कार्यक्रम तथा आयोजनाहरुको विस्तृत विवरण तयार गरियो । त्यसैगरी विषय उपक्षेत्रगत कार्यक्रम तथा आयोजनाहरुको प्राथमिकिकरण तथा सांकेतीकरणलाई समेत अन्तिम रुप प्रदान गरियो ।

प्रक्रिया १४: मध्यमकालीन खर्च संरचनाको अन्तिम मस्यौदा तयारी

मस्यौदा प्रस्तुती तथा छलफल कार्यक्रमका साथै विभिन्न महाशाखा/शाखाहरुबाट प्राप्त सुझावहरु तथा दस्तावेजमा अपुग भएका आवश्यक सूचना तथा तथ्यांकहरु विभिन्न शाखाहरुबाट संकलन तथा समावेश गरी मध्यमकालीन खर्च संरचनाको यो अन्तिम मस्यौदा तयार गरिएको छ ।

प्रक्रिया १४: मध्यमकालीन खर्च संरचनाको स्वीकृति

उपरोक्त चरण र प्रक्रिया अनुसार तयार भई बजेट तथा कार्यक्रम तर्जुमा समितिबाट पेश भएको मध्यमकालीन खर्च संरचना उपर कार्यपालिकामा आवश्यक छलफल र स्वीकृति पश्चात अनुमोदनका निमित्त नगर सभामा पेश गरी स्वीकृत गरियो ।

परिच्छेद २: मध्यमकालीन खर्च संरचना

२.१ पृष्ठभूमि

नेपालमा दशौं योजना देखि नै मध्यमकालीन खर्च संरचना तर्जुमा र कार्यान्वयन गरी प्राथमिकता प्राप्त क्षेत्रमा साधन र स्रोतको विनियोजन गर्ने पद्धतिको शुरुवात गरिएको हो । सामाजिक तथा आर्थिक विकास र समृद्धिका लागि सार्वजनिक वित्त व्यवस्थापनको महत्वपूर्ण भूमिका रहन्छ । यसका लागि साधन स्रोतको विनियोजन कुशलता, कार्यान्वयन दक्षता तथा वित्तीय अनुशासनका तीनै पक्ष उत्तिकै प्रभावकारी हुनुपर्दछ । यी तीनवटै पक्षहरुमा सुधार गर्ने उपाय तथा औजारको रुपमा मध्यमकालीन खर्च संरचनालाई लिइन्छ ।

सङ्घीय संरचना अनुरुप अन्तरसरकारी वित्त व्यवस्थापन सम्बन्धी सङ्घीय कानूनले संघ, प्रदेश तथा स्थानीय सरकारले प्रत्येक आर्थिक वर्षमा आ-आफ्नो क्षेत्राधिकार भित्रका विषयहरुमा हुने सार्वजनिक खर्चको अनुमानित विवरण तयार गरी आगामी तीन आर्थिक वर्षमा हुने खर्चको प्रक्षेपण सहितको मध्यमकालीन खर्च संरचना तयार गर्नुपर्ने व्यवस्था गरेको छ । उक्त विवरणमा वित्तीय व्यवस्थाका लागि आवश्यक पर्ने रकम सहितको चालु खर्च, पूँजीगत खर्च खुलाउनुपर्ने व्यवस्था रहेको छ । उपरोक्त संवैधानिक तथा कानूनी व्यवस्था अनुसार रत्ननगर नगरपालिकाले तय गरेको दीर्घकालीन सोच सहितको एकीकृत नगर विकास योजना अनुसार प्राथमिकताका क्षेत्रमा साधन स्रोतको विनियोजन सहितको वार्षिक बजेट तथा कार्यक्रम तर्जुमा गर्न मध्यमकालीन खर्च संरचना आवश्यक रहेको छ ।

नेपाल सरकारले घोषणा गरेको समृद्ध नेपाल: सुखी नेपालीको दीर्घकालीन सोच अनुरुप तयार चालु पन्ध्रौं योजना, बागमती प्रदेश सरकारको प्रथम आवधिक योजना र नगरपालिकाको एकीकृत नगर विकास योजनाका नीति तथा कार्यक्रमलाई यस दस्तावेजमा समेट्ने प्रयास गरिएको छ । योजना तथा विकास उपलब्धिको सफलता वित्तीय सङ्घीयताको कुशल व्यवस्थापन, तीब्र आर्थिक वृद्धि एवम् विकास कार्यक्रमको प्रभावकारी कार्यान्वयनमा निर्भर रहन्छ । मध्यमकालीन खर्च संरचनाले यसतर्फ नगरपालिकालाई मार्गदर्शन गर्नेछ ।

आर्थिक वर्षका (२०७९/८०-२०८१/८२) का लागि तुर्जुमा गरिएको यस मध्यमकालीन खर्च संरचनाले तीनै तहका सरकारहरुका योजनाहरुको सोच, लक्ष्य, उद्देश्य, रणनीति र प्राथमिकता तथा नगरपालिकाको घोषणा, प्रतिवद्धता, विगत आर्थिक वर्षका वार्षिक नीति तथा कार्यक्रम र दिगो विकास लक्ष्यको मार्गचित्रलाई मुख्य आधारका रुपमा लिइएको छ । नगरपालिकाका तुलनात्मक लाभका क्षेत्रहरु, प्राथमिकता तथा विकास कार्यक्रम र स्थानीय तहको अधिकार क्षेत्रभित्र संलग्न कार्यसूची अनुसारका कार्यक्रम तथा आयोजनालाई यस संरचनामा समेट्ने प्रयास गरिएको छ ।

२.२ चूनौति तथा अवसर

संविधान प्रदत्त २२ वटा एकल अधिकार र संघ प्रदेश र स्थानीय तहका १५ वटा साझा अधिकारलाई पूर्ण रुपमा कार्यान्वयन गर्न नगरपालिकासँग पर्याप्त कानून तथा नीतिहरु तयार गर्नु आवश्यक हुन्छ । संविधानले प्रत्याभूत गरेका मौलिक हक र संविधान प्रदत्त अधिकारको कार्यान्वयन, दिगो विकास लक्ष्य, पन्ध्रौ योजना, बागमती प्रदेशको प्रथम आवधिक योजना र नगरको एकीकृत विकास योजनाको उद्देश्य हासिल गर्न नगरपालिकामा पर्याप्त ऐन तथा नीतिहरु बनिनसक्नु, वित्तीय सङ्घीयतको मर्म अनुरुप स्थानीय तहको जिम्मेवारी पुरा गर्न साधन स्रोतको अनुमान, प्राथमिकताका क्षेत्रमा लगानी, मानव संशाधन र संस्थागत क्षमता अभिवृद्धि गर्नु र स्थानीय सरकारमा उपलब्ध सार्वजनिक खर्चको कुशल, समन्यायिक र नतिजामूलक व्यवस्थापन गरी विनियोजन दक्षता, कार्यान्वयन कुशलता र प्रभावकारी वित्तीय अनुशासन कायम गर्नुलाई प्रमुख चूनौतिको रुपमा लिएको छ । यसै गरेर जंगली जनावरहरुसँगको द्वन्द्व, प्राकृतिक प्रकोप, नदीमा आउने वाढीले पार्ने क्षतिको व्यवस्थापन हुन नसक्नु, कृषि र पशुजन्य पूर्वाधारको अभाव, पर्यटकीय उत्पादनको पूर्वाधार तथा सूचना केन्द्रको अभाव,

भौतिक पूर्वाधारको आधुनिकीरण हुन नसक्नु, सामुदायिक तथा संस्थागत विद्यालयहरुमा प्राविधिक शिक्षाको पहुँचमा कमी हुनु, वडागत जनधनत्वका आधारमा विद्यालयको व्यवस्था हुन नसक्नु, विपन्न वर्गमा स्वास्थ्य सेवाको सहज पहुँच हुन नसक्नु, भौतिक संरचनाहरु बालबालिका, अपाङ्ग तथा महिलामैत्री नहुनु, बाल विवाह, जातिय छुवाछुत कायमै रहनु, सुकुम्वासी परिवारमा खानेपानीको पहुँचमा कमी, नगर ससरसफाईका लागि फोहोर वर्गीकरण तथा प्रशोधन विधि नअपनाउनु र खेल मैदानहरुको पूर्वाधार विकास पर्याप्त नहुनु चूनौतिपूर्ण रहेका छन् ।

समग्र देशकै कुल गार्हस्थ्य उत्पादन, राजस्व एवम् कृषि, उद्योग तथा सेवा क्षेत्रको ठूलो हिस्सा ओगट्ने बागमती प्रदेश अन्तर्गत रहेको रत्ननगर नगरपालिकाको धरातलीय अवस्थितीले आफैमा धेरै सम्भावना तथा अवसर बोकेको छ। भित्रि मदेश अन्तर्गत चितवन जिल्लामा पर्ने रत्ननगर नगरपालिका नेपालका उच्च कृषि उत्पादकत्व भएका क्षेत्रहरु मध्ये एक हो । तसर्थ व्यावसायिक कृषि यहाँको प्रमूख सम्भावना भएको क्षेत्र हो । अर्को तर्फ नेपालका प्रमुख शहरहरुमा सहज पहुँच प्राप्त यो नगरपलिकाका लागि कृषि, उद्योग व्यवसाय, पर्यटन, वैंक तथा वित्तीय क्षेत्रको विकासको सम्भावना तथा अवसर दुवै छ । अर्को तर्फ जैविक विविधता तथा जलाधार युक्त क्षेत्रको प्रवर्द्धनबाट नगरपालिकाले धेरै लाभ लिन सक्ने देखिन्छ । विद्यमान पर्यटन व्यवसायलाई थप आकर्षक वनाई "पर्यटकीय हव" को रुपमा विकास गर्न सकिने आधारहरु थुप्रै छन । वैदेशिक रोजगारी तथा अध्ययनबाट फर्किएका युवामार्फत विश्वस्तरको ज्ञान, सीप, अनुभव तथा प्रविधि हस्तान्तरण, वित्तीय सेवा र स्थानीय स्रोत परिचालन गरी नगरपालिकामा उद्यमशीलता विकास, रोजगारी उत्पादन र उत्पादकत्व वृद्धि गर्दै आर्थिक सामाजिक रुपान्तरणको दिशामा अगाडी बढ्ने समेत अवसर सिर्जना भएको छ । यसका साथै कोभिड १९ लगायतका महामारी र अन्य विपद्ले गर्दा अझ बलियो सुरक्षित निर्माण, उत्थानशीलता र वातावरणीय सन्तुलनका दिशामा यस खर्च संरचना केन्द्रित हुने प्रेरणा दिएको छ ।

सङ्घीय शासन प्रणाली अनुसार तीनै तहमा निर्वाचित सरकारहरु क्रियाशिल हुनु, नीति, कानून, योजना र मापदण्ड निर्माणभई कार्यान्वयनमा जानु, स्थानीय सरकारहरु बीच दिगो विकासका कार्यहरु क्रमशः कार्यान्वयन हुदै जानु अहिलेका प्रमुख अवसरहरु हुन् । नगरपालिकामा स्थानीय विशेषतामा आधारित तुलनात्मक लाभका क्षेत्रको पहिचान तथा योजना निर्माण, मानव पूँजी निर्माण, सार्वजनिक सेवा प्रवाह सुधार, पूर्वाधार विकास, स्थानीय उत्पादन, रोजगारी र आयआर्जन वृद्धि, गरिबी निवारण, प्राकृतिक, भौगोलिक, पर्यावरणीय, सामाजिक तथा सांस्कृतिक विविधताको उपयोग आदि अवसरहरु सिर्जना भएका छन् ।

२.३ सोच, उद्देश्य तथा रणनीति

नेपाल सरकारको ''समृद्ध नेपाल सुखी नेपाली'' तथा प्रादेशिक सरकारको लक्ष्य तथा रत्ननगर नगरपालिकाको श्रोत र साधनलाई दृष्टिगत गर्दै नगर विकासको सोच, लक्ष्य उद्देश्य तथा रणनीति देहाय बमोजिम रहेको छ :

२.३.१ दीर्घकालीन सोच

नगरपालिकाको दीर्घकालीन सोचः

"व्यावसायिक कृषि पर्यटकीय शहर, स्वच्छ समृद्ध हाम्रो रत्ननगर"
(Commercial Agriculture and Touristic City,
Clean and Prosperous Ratnanagar Municiplity)

२.३.२ नगर विकासको लक्ष्य

दीर्घकालीन सोचको आधार तय गरेको नगर विकासको लक्ष्य देहायअनुसार रहेको छः

"गुणस्तरीय शिक्षा र स्वास्थ्यको सुबिधा तथा दिगो पूर्वाधार विकास, आर्थिक वृद्धि, वातावरण सन्तुलन र समतामूलक एवम् समृद्ध समाजको आधारशिला तयार गर्ने"

२.३.३ नगर विकासको उद्देश्य

१. स्थानीय सम्भावनाको पहिचान गरी स्वरोजगार तथा आय आर्जनका अवसरहरुको सिर्जना गर्नु,

२. महिला, विपन्न र सिमान्तकृत वर्गमा आधारभूत शिक्षा, स्वास्थ्य, र सामाजिक सुरक्षाको प्रत्याभूति गर्नु,

३. व्यवस्थित पुर्वाधार तथा सुरक्षित बस्ती निर्माण गर्नु,

४. पर्यावरण तथा जैविक विविधताको संरक्षण र हरियाली नगर निर्माण गर्नु,

५. विपद् सम्बन्धी सचेतना तथा पूर्व तयारी र जलबायु परिवर्तनका असरलाई न्यूनीकरण गर्नु,

६. नगरपालिकाले प्रदान गर्ने सेवालाई प्रविधिमैत्री, शीघ्र र गुणस्तरीय तुल्याउनु ।

२.३.४ नगर विकासको रणनीति

नगरपालिकाको समष्टिगत लक्ष्य, उद्देश्य तथा परिमाणत्मक लक्ष्यलाई तोकिएको समयावधिमा पूर्णता दिन एकीकृत नगर विकास योजनाले देहायका समष्टिगत रणनीतिहरु अवलम्बन गरेको छ ।

- विकास प्रकृयामा अन्तर सरकार, निजी क्षेत्र, सहकारी, गैसस तथा समुदायसँगको साझेदारी र सहकार्य मजवुद तुल्याउने,
- नगरपालिकालाई कृषि/पर्या पर्यटनको केन्द्रको रुपमा विकास गर्ने,
- कृषिमा व्यावसायिक तथा यान्त्रीकरणको माध्यमबाट प्रतिष्पर्धात्मक र उच्च प्रतिफलयुक्त तुल्याउने ।
- प्राकृतिक तथा सांस्कृतिक सम्पदाको संरक्षण, सम्वर्धन र दिगो तथा उच्चतम व्यवस्थापनको नीतिगत व्यवस्थाबाट समुदायको आर्थिक विकास गर्ने,
- पूर्वाधार विकासको गुणस्तरीयता तथा दिगोपना कायम गर्न नीतिगत व्यवस्था र त्यसको कार्यान्वयन गर्ने,
- गुणस्तरीय तथा व्यावसायिक शिक्षा तथा आधारभूत स्वास्थ्य सुविधामा नगरपालिकाका सबै नागरिकको पहुँच विस्तार गर्ने,
- निजी तथा कृषि वन विकास गरी वन पैदावार सम्बन्धि माग लाई सम्बोधन गर्दै नगरपालिकामा हरियाली प्रवर्द्धन गर्ने,
- जलवायु परिवर्तनको असर न्यूनीकरण र दैविप्रकोप व्यवस्थापनका लागि वडा स्तरमानै सामुदायिक दैवीप्रकोप व्यवस्थापन समितिहरु गठन गर्ने,
- नागरिकहरुलाई प्रत्यक्ष करको भार नपर्ने गरी आन्तरिक राजस्वको दायरा विस्तार गर्ने,
- नगरपालिकाको संस्थागत संरचनाको वर्तमान अवस्थालाई अत्याधुनिक, स्मार्ट, उच्च मनोवल युक्त, सकारात्मक र परिणाममुखी बनाउन नीतिगत व्यवस्था गर्ने ।

२.४ मध्यमकालीन आर्थिक खाका

राष्ट्रिय सोच तथा संकल्प "समृद्ध नेपाल र सुखी नेपाली" को बागमती प्रदेशको सोच "समृद्ध प्रदेश र सुखी नागरिक" र रत्ननगर नगरपालिकाको सोच "व्यावसायिक कृषि पर्यटकीय शहर, स्वच्छ समृद्ध हाम्रो रत्ननगर" तथा नगर विासको लक्ष्य अनुरुप आगामी तीन आर्थिक वर्षको मध्यमकालीन खर्च संरचनाको प्रमुख लक्ष्य तथा नतिजा सूचक निर्धारण गरिएको छ । सो अनुसार ३ वर्षको समष्टिगत आर्थिक लक्ष्य तालिका नं. २.१ मा प्रस्तुत गरिएको छ :

तालिका २.१ : मध्यमकालीन समष्टिगत आर्थिक खाका तथा लक्ष्य

क्र.सं.	सूचक/लक्ष्य	एकाई	२०७७/७८ सम्मको उपलब्धि	२०७८/९८ सम्म को अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
					२०७८/७९	२०७९/८०	२०८०/८१
१.	कुल वार्षिक उत्पादन	रु. लाखमा	३३१०१०	३३६०००	३४६५००	३५६०००	४१००००
१.१	कृषि क्षेत्र	रु. लाखमा	९५४६०	९८५००	१०१५००	१०६०००	११००००
१.२	गैर कृषि (उद्योग र सेवा) क्षेत्र	रु. लाखमा	२३५५५०	२३७५००	२४५०००	२५००००	३०००००
२.	वार्षिक औषत पारिवारिक आय	ने.रु.	६५५०००	६८००००	७०००००	७८००००	९०००००
३.	औपचारिक क्षेत्रमा रोजगारी सिर्जना	संख्या	५५०००	५६०००	५८५००	६००००	७००००
४.	आधारभूत खाद्य सुरक्षाको स्थितिमा रहेका परिवार	प्रतिशत	६५	६८	७०	७५	८०
५.	प्रतिव्यक्ति वार्षिक औसत आय	अमेरिकी डलरमा	१५००	१४००	१८००	२०००	२२००
६.	प्रतिव्यक्ति वार्षिक औसत आय	ने.रु.	१६८०००	१८००००	२०१६००	२२४०००	२४६४००
७.	वेरोजगारी दर	प्रतिशत	३	२	२	१	१

स्रोत: एकीकृत नगर विकास योजना तथा विषयगत विवरण

२.५ मध्यमकालीन नतिजा खाका

नेपाल सरकारको पन्ध्रौ योजना, बागमति प्रदेशको प्रथम आवधिक योजना तथा नगरपालिकाको वर्तमान एकीकृत नगर विकास योजनाले लिएको समष्टिगत तथा विषयगत अपेक्षित उपलब्धि हासिल गर्न सहयोग पुग्ने गरी आगामी तीन आर्थिक वर्षको समष्टिगत नतिजा खाका निर्धारण गरिएको छ। यो खाका विगत आर्थिक वर्षहरुको उपलब्धि र चालु आर्थिक वर्ष २०७८/७९ को अनुमानित उपलब्धिको आधारमा आगामी आ.व. २०७९/८० को लक्ष्य निर्धारण गरिएको छ। नतिजा खाकाको दोश्रो र तेश्रो वर्षको लक्ष्य वर्तमान आवधिक योजना र विगत वर्षहरुको उपलब्धिको आधारमा निर्धारण गरिएको छ। मध्यमकालीन समष्टिगत नतिजा खाका तालिका २.२ मा प्रस्तुत गरिएको छ :

तालिका २.२ : प्रमुख विषय क्षेत्रगत सूचक तथा मध्यमकालीन नतिजा खाका

क्र.सं.	सूचक/लक्ष्य	एकाई	२०७७/७८ सम्मको उपलब्धि	२०७८/७८ सम्म को अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
					२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२
१	आर्थिक वृद्धिदर	प्रतिशत	८.३	९	१०	१२	१५
२	कृषि क्षेत्रको योगदान	प्रतिशत	७.५	८.०	८.५	९.०	१०.५
३	उद्योग क्षेत्रको योगदान	प्रतिशत	५.९	६.०	६.५	७.४	९.०
४	सेवा क्षेत्रको योगदान	प्रतिशत	८.२	८.०	९.०	९.३	१०.०
५	प्रति व्यक्ति वार्षिक आय	अमेरिकी डलर	१५००	१६००	१८००	२०००	२२००
६	साक्षरता (१५ बर्ष माथि)	प्रतिशत	८६	८८	९०	९५	१००
७	माध्यमिक तहमा खुद भर्ना दर	प्रतिशत	८०	८४	८८	९५	१००
८	बाल कुपोषण दर	प्रतिशत	१८	१७	१६	१०	५
९	सिँचाई योग्य भूमिमा सिँचाई	प्रतिशत	७२	७४	७५	८५	१००
१०	मापदण्ड अनुसार वनेका आवास	प्रतिशत	२८	३०	३५	४५	६०
११	खानेपानी सुविधा पुगेको जनसंख्या	प्रतिशत	९३	९४	९५	९८	१००
१२	वाह्रै महिना सञ्चालन हुने सडक	प्रतिशत	८५	९०	९३	९५	९८
१३	रुख विरुवाले ढाकेको क्षेत्र	प्रतिशत	१४.७	१५	१५	१६.५	१८
१४	उत्पादनमूलक कार्यमा वैदेशिक रोजगारीबाट प्राप्त आयको उपयोग	प्रतिशत	५	६	८	१०	१५
१५	बैंक र बजार केन्द्रमा पुग्न लाग्ने औषत समय	मिनेट	२०	२०	१८	१५	१०

क्र.सं.	सूचक/लक्ष्य	एकाई	२०७७/७८ सम्मको उपलब्धि	२०७८/७८ सम्म को अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
					२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२
१६	औषत आयु	बर्ष	७२	७२	७३	७५	७८
१७	स्थानीय नीति, कानून, निर्णय र सेवा प्रवाहबाट सन्तुष्ट सेवाग्राही	प्रतिशत	७५	७६	८०	८५	९०
१८	कम्प्युटरमा अभिलेख राख्ने र विद्युतीय माध्यमबाट रिर्पोटिङ गर्ने वडा	संख्या	१२	१२	१४	१६	१६
१९	नीति, कानून, कार्यविधि र मापदण्ड पालना	प्रतिशत	४६	४८	५०	६५	८०
२०	निर्धारित ढाँचामा त्रैमासिक रुपमा प्रगति तथा खर्चको विवरण पेश गर्ने वडा र शाखा/एकाइ	प्रतिशत	६०	६४	६५	७०	९०

स्रोतः एकीकृत नगर विकास योजना तथा विषयगत विवरण

२.६ मध्यमकालीन बजेट खाका

एकीकृत नगर विकास योजनाको सोच, लक्ष्य, उद्देश्य, रणनीति र प्राथमिकता, वार्षिक नीति तथा कार्यक्रम, दिगो विकास लक्ष्यको मार्गचित्र, क्रमागत एवम् विस्तृत अध्ययन भएका आयोजना तथा कार्यक्रम, स्थानीय प्राथमिकता, विनियोजन कुशलता, अनुमान योग्यता र वित्तीय सुशासनलाई मुख्य आधार लिई नगरपालिकाको त्रिवर्षीय बजेट खाका तयार गरिएको छ । मध्यमकालीन खर्च संरचनामा वित्तीय सङ्घीयताको कार्यान्वयन, स्थानीय आर्थिक स्थायित्व र रोजगारी, सामाजिक तथा आर्थिक विकास र सन्तुलित विकासका लागि विकास आयोजना तथा कार्यक्रमको प्रभावकारी कार्यान्वयनमा जोड दिइएको छ । माथि उल्लिखित समष्टिगत नतिजा खाका तथा विषय क्षेत्रगत नतिजा प्राप्त गर्नका लागि आवश्यक हुने खर्च तथा स्रोतको अनुमान गरिएको छ । विभिन्न खालको विपद्, जलवायु परिवर्तनजन्य विपद् पश्चातको सामाजिक आर्थिक पुनरुत्थानलाई प्राथमिकता दिइएको छ। विपद्ले सिर्जना गरेका विकासका अवसरहरुको उपयोग गर्ने खालका विकास कार्यक्रमको तर्जुमालाई प्राथमिता दिइएको छ ।

नगर गौरवका आयोजना, चालु तथा विस्तृत अध्ययन भएका, तुलनात्मक लाभका आयोजना तथा कार्यक्रमका लागि आवश्यक रकम सुनिश्चित (Earmark) हुने गरी बजेट सीमा र सोको आधारमा विषयगत बजेट खाका तर्जुमा गरिएको छ । क्रमागत कार्यक्रम, आयोजना कार्यान्वयनको अवस्था र आगामी कार्यान्वयन योजनाको आधारमा खर्च गर्न सक्ने क्षमता तथा स्रोतको आवश्यकता एवम् उपलब्धतालाई मध्यनजर गरिएको छ । मध्यमकालीन स्रोत अनुमान गर्दा आन्तरिक आय तथा राजस्व परिचालनको विगत प्रवृत्ति, कोभिड १९ महामारी र अन्य विपद्बाट स्रोत परिचालनमा परेको चाप र आगामी वर्षहरुमा पर्न सक्ने असर तथा प्रभाव, स्रोतको आवश्यकता लगायतका पक्षहरुलाई पनि ध्यान दिइएको छ । त्रिवषीय खर्चको अनुमान र स्रोतको बाँडफाँट सहितको विषगत शाखा, उपशाखा, एकाईलाई प्रदान गरिएको बजेट सीमा तथा मार्गदर्शन **अनुसूची २** मा प्रस्तुत छ ।

पहिलो वर्षको खर्च संरचनाको राजस्व तथा खर्च अनुमान गर्दा आर्थिक वर्ष २०७९/८० को बजेट राजस्व तथा विनियोजनका आधारमा गरिएको छ भने दोस्रो र तेस्रो वर्षको प्रक्षेपण गर्दा नगरपालिकाको एकीकृत नगर विकास योजनामा उल्लेख गरेको आवधिक लक्ष्य, घोषित कार्यक्रम र सो अनुसार संचालन हुने कार्यक्रम तथा हासिल गर्ने नतिजालाई प्रमुख आधार मानिएको छ। प्रक्षेपणका क्रममा नगरपालिकाको प्राथमिकताका क्षेत्र तथा रणनीतिक महत्वका आयोजना तथा कार्यक्रमलाई प्रर्याप्त स्रोत व्यवस्था गरिएको छ । आगामी आ.व.हरुका लागि स्रोत अनुमान तथा प्रक्षेपण गर्दा विगत आ.व.हरुको स्रोत संकलन, चालु आ.व.को अनुमान तथा जेठ मसान्तसम्मको संकलन, नेपाल सरकार तथा प्रदेश सरकारबाट प्राप्त अनुदानका सिलिङ्ग तथा राष्ट्रिय प्राकृतिक

स्रोत तथा वित्त आयोगले सिफारिस गरेका रोयल्टी तथा राजस्व बाँडफाँटका दस्तावेजहरुलाई मुख्य आधारका रुपमा लिईएको छ ।

नगरपालिकाको आगामी तीन वर्षको अवधिमा कुल बजेट रु. ३ अर्ब २८ करोड ६४ लाख २५ हजार (प्रचलित मूल्यमा) रहने प्रक्षेपण गरिएको छ । स्रोत परिचालनतर्फ आन्तरिक आयबाट रु. ३३ करोड १० लाख (१० प्रतिशत), राजस्व बाँडफाटबाट रु. ५२ करोड ६२ लाख ३७ हजार (१६ प्रतिशत), रोयल्टीबाट रु. ३२ लाख ७७ हजार (०.१ प्रतिशत) र नेपाल सरकारको वित्तीय हस्तान्तरणबाट रु. १ अर्ब ९९ करोड ९ लाख ११ हजार (६१ प्रतिशत) र प्रदेश सरकार वित्तीय हस्तान्तरणबाट रु. ३९ करोड ८५ लाख ९० हजार (१२ प्रतिशत) एवम् जनसहभागीताबाट रु ३ करोड ६४ लाख १० हजार (१ प्रतिशत) व्यहोरिने प्रक्षेपण गरिएको छ । यस सम्बन्धी विवरण तालिका २.३ मा उल्लेख गरिएको छ :

तालिका २.३ : त्रिवर्षीय बजेट विनियोजन र प्रक्षेपण (रकम रु. हजारमा)

क्र.सं.	बजेटका स्रोतहरु	२०७७/७८ को यथार्थ	२०७८/७९ को अनुमान	आय अनुमान र प्रक्षेपण			३ बर्षको जम्मा
				२०७९/८० अनुमान	२०८०/८१ प्रक्षेपण	२०८१/८२ प्रक्षेपण	
क	**राजस्व तथा अनुदान**	**१०८१७५३**	**१४१२०२७**	**१००१७०१**	**१०९०२५७**	**११९४४६७**	**३२८६४२५**
१	**आन्तरिक आय**	**११५९२५**	**७८८००**	**१००००० **	**११००००**	**१२१०००**	**३३१०००**
२	**राजस्व बाँडफाँडबाट प्राप्त आय**	**२६३२८२**	**१७५७३९**	**१६६९२७**	**१७५२७३**	**१८४०३७**	**५२६२३७**
	नेपाल सरकार (भ्याट र अन्तशुल्क)	*९८४९५*	*१०१४३८*	१२१८८२	*१२७९७६*	*१३४३७५*	*३८४२३३*
	प्रदेश सरकार (सवारी कर, घरजग्गा रजिष्ट्रेशन, मनोरञ्जन कर आदि)	*१६४७८७*	*७४३०१*	४५०४५	*४७२९७*	*४९६६२*	*१४२००४*
३	**रोयल्टी बाँडफाँटबाट प्राप्त राजस्व**	**०**	**१६३६**	**९९०**	**१०८९**	**११९७.९**	**३२७७**
	वन रोयल्टी	*०*	*१६३६*	*९९०*	*१०८९*	*११९८*	*३२७७*
	खानी तथा खनिज रोयल्टी	*०*	*०*	*०*	*०*	*०*	*०*
	पर्वतारोहण रोयल्टी	*०*	*०*	*०*	*०*	*०*	*०*
	विद्युत रोयल्टी	*०*	*०*	*०*	*०*	*०*	*०*
	पानी तथा अन्य प्राकृतिक स्रोत	*०*	*०*	*०*	*०*	*०*	*०*
४	**नेपाल सरकार वित्तीय हस्तान्तरण**	**५८९६९३**	**५६३४७७**	**५९७२००**	**६६३६७२**	**७३००३९**	**१९९०९११**
	वित्तीय समानीकरण अनुदान	*१८७०००*	*१९९३००*	२०९६००	*२३०५६०*	*२५३६१६*	*६९३७७६*
	सशर्त अनुदान	*३८२६९३*	*३५५९७७*	३३७६००	*३७८११२*	*४१५९२३*	*११३१६३५*
	समपुरक अनुदान	*०*	*८२०० *	०	*०*	*०*	*०*
	विशेष अनुदान	*२००००*	*०*	५००००	*५५०००*	*६०५००*	*१६५५००*
५	**प्रदेश सरकार वित्तीय हस्तान्तरण**	**९४२५७**	**८४६५१**	**१२५५८४**	**१२८१२३**	**१४४८८३**	**३९८५९०**
	वित्तीय समानीकरण अनुदान	*१०९५७*	*१७४९१*	१३२५८	*१४५८४*	*१६०४२*	*४३८८४*
	सशर्त अनुदान	*५६१०७*	*३१२७८*	६७३२३	*७४०५५*	*८१४६१*	*२२२८३९*
	समपुरक अनुदान	*२७१९३*	*२९९८२*	३२९०३	*३९४८४*	*४७३८०*	*११९७६७*
	विशेष अनुदान	*०*	*५९००*	१२१००			*१२१००*
६	**अन्य अनुदान**	**०**	**०**	**०**	**०**	**०**	*०*
७	**जनसहभागिता**	**१८५९६**	**१००००**	**११०००**	**१२१००**	**१३३१०**	**३६४१०**
८	**ऋण**	**०**	**०**	**०**	**०**	**०**	**०**
९	**नगद तथा बैंक मौज्दात**	**०**	**४९७७२४**	**०**	**०**	**०**	**०**
ख	**कुल खर्च**	**८७२९१६**	**१४०८८५४**	**१००१७०१**	**१०९०२५७**	**११९४४६७**	**३२८६४२५०**
१	चालु खर्च	५१९१७८	७५८०२०	५३६५६१	५८३९९६	६३९८१६	१७६०३७४
२	पुँजीगत खर्च	३५३७३८	६५०८३४	४६५१४०	५०६२६२	५५४६५०	१५२६०५२
ग	**बचत (+ वा -)**	**२०८८३७**	**३१७३**	**०**	**०**	**०**	**०**

२.७ बजेट विनियोजन र प्रक्षेपणको बाँडफाँट

आगामी तीन वर्षको बजेट अनुमान र प्रक्षेपणको विभिन्न आधारमा गरिएको तुलनात्मक विवरण देहाय बमोजिम रहेको छ ।

क. प्राथमिकताक्रमको आधारमा बाँडफाँट

कार्यक्रम तथा आयोजनाको प्राथमिकताक्रम बमोजिम तीन आर्थिक वर्षको बजेट अनुमान तथा प्रक्षेपण तालिका नं. २.४ मा प्रस्तुत गरिएको छ :

तालिका २.४ : प्राथमिकताक्रमको आधारमा तीन आर्थिक वर्षको बजेट अनुमान तथा प्रक्षेपण (रु. हजारमा)

प्राथमिकताक्रम	आयोजना/ कार्यक्रम संख्या	२०७९/८० को खर्च अनुमान		२०८०/८१ को खर्च प्रक्षेपण		२०८१/८२ को खर्च प्रक्षेपण	
		रकम	प्रतिशत	रकम	प्रतिशत	रकम	प्रतिशत
प्राथमिकता पहिलो (P1)	३५	३४२५०८	३४.१९	३८८९०६	३५.६७	४१८३९२	३५.०३
प्राथमिकता दोश्रो (P2)	३२	६५९१९३	६५.८१	७०१३५१	६४.३३	७७६०७५	६४.९७
जम्मा	**६७**	**१००१७०१**	**१००**	**१०९०२५७**	**१००**	**११९४४६७**	**१००**

ख. दिगो विकास लक्ष्यको आधारमा बाँडफाँट

दिगो विकास लक्ष्य बमोजिम आगामी तीन आर्थिक वर्षको व्यय अनुमान तथा प्रक्षेपण तालिका नं. २.५ मा प्रस्तुत गरिएको छ :

तालिका २.५ : दिगो विकास लक्ष्यको आधारमा तीन आर्थिक वर्षको बजेट अनुमान तथा प्रक्षेपण (रु. हजारमा)

सङ्केत नम्बर	दिगो विकास लक्ष्य	आयोजना/ कार्यक्रम संख्या	२०७९/८० को व्यय अनुमान		२०८०/८१ को खर्च प्रक्षेपण		२०८१/८२ को खर्च प्रक्षेपण	
			रकम	प्रतिशत	रकम	प्रतिशत	रकम	प्रतिशत
१	गरिबीको अन्त्य	४	२००३४	२.००	२१८०५	२.००	२३८८९	२.००
२	शून्य भोकमरी	६	४५०७७	४.५०	४९०६०	४.५०	५३७५१	४.५०
३	स्वस्थ जीवन	५	१३०२२१	१३.००	१४१७३३	१३.००	१५५२८१	१३.००
४	गुणस्तरीय शिक्षा	५	२१०४९९	२१.०१	२१८०६७	२०.००	२३८७१८	१९.९९
५	लैङ्गिक समानता	२	५५५०	०.५५	६१०५	०.५६	६८४५	०.५७
६	स्वच्छ पानी र सरसफाइ	३	१३२१७	१.३२	१४२०३	१.३०	१५६४५	१.३१
७	आधुनिक ऊर्जामा पहुँच	२	११०१७	१.१०	१०९०३	१.००	११९४५	१.००
८	समावेशी आर्थिक वृद्धि र मर्यादित काम	७	२०५४३	२.०५	२२३०७	२.०५	२४३१२	२.०४
९	उद्योग नविन खोज र पूर्वाधार	१६	३२५२५०	३२.४७	३६५५०१	३३.५२	४०१७४८	३३.६३
१०	असमानता न्यूनीकरण	४	१४४८४	१.४५	१५७००	१.४४	१७०४४	१.४३
११	दिगो शहर र बस्ती	३	७९१०	०.७९	९४७३	०.८७	८४१७	०.७०
१२	दिगो उपभोग र उत्पादन	०	०	०.००	०	०.००	०	०.००
१३	जलवायु परिवर्तन अनुकुलन	३	४०८०८	४.०७	४४४१३	४.०७	४९४६९	४.१४
१४	सामुद्रिक स्रोतको उपयोग	०	०	०.००	०	०.००	०	०.००
१५	भूसतह स्रोतको उपयोग	१	१८३०	०.१८	१९९२	०.१८	२१७८	०.१८
१६	शान्ति, न्याय र सबल संस्था	४	१५०२५३	१५.००	१६३५४४	१५.००	१७९२५४	१५.०१
१७	दिगो विकासको लागि साझेदारी	२	५००९	०.५०	५४५१	०.५०	५९७२	०.५०
कुल जम्मा		**६७**	**१००१७०१**	**१००**	**१०९०२५७**	**१००**	**११९४४६७**	**१००**

ग. लैङ्गिक संकेतको आधारमा बाँडफाँट

लैङ्गिक संकेत बमोजिम तीन आर्थिक वर्षको बजेट अनुमान तथा प्रक्षेपण तालिका नं. २.६ मा प्रस्तुत छ :

तालिका २.६ : लैङ्गिक संकेतको आधारमा तीन आर्थिक वर्षको बजेट अनुमान तथा प्रक्षेपण (रु. हजारमा)

लैङ्गिक संकेत	आयोजना/ कार्यक्रम संख्या	२०७९/८० को व्यय अनुमान		२०८०/८१ को खर्च प्रक्षेपण		२०८१/८२ को खर्च प्रक्षेपण	
		रकम	प्रतिशत	रकम	प्रतिशत	रकम	प्रतिशत
निर्दिष्ट	८	३८२४४	३.८२	४१८३६	३.८३	४६३४८	३.८८

लैङ्गिक संकेत	आयोजना/ कार्यक्रम संख्या	२०७९/८० को व्यय अनुमान		२०८०/८१ को खर्च प्रक्षेपण		२०८१/८२ को खर्च प्रक्षेपण	
		रकम	प्रतिशत	रकम	प्रतिशत	रकम	प्रतिशत
सहयोगी	१५	३५५९२०	३५.५३	३७६११३	३४.५२	४११३११	३४.४३
तटस्थ	४४	६०७५३७	६०.६५	६७२३०८	६१.६५	७३६८०९	६१.६९
जम्मा	**६७**	**१००१७०१**	**१००**	**१०९०२५७**	**१००**	**११९४४६७**	**१००**

ङ. जलवायु संकेतको आधारमा बाँडफाँट

जलवायु संकेत बमोजिम तीन आर्थिक वर्षको बजेट अनुमान तथा प्रक्षेपण तालिका नं. २.७ मा प्रस्तुत छ।

तालिका २.७ : जलवायु संकेतका आधारमा तीन आर्थिक वर्षको बजेट अनुमान तथा प्रक्षेपण (रु. हजारमा)

जलवायु संकेत	आयोजना/ कार्यक्रम संख्या	२०७९/८० को व्यय अनुमान		२०८०/८१ को खर्च प्रक्षेपण		२०८१/८२ को खर्च प्रक्षेपण	
		रकम	प्रतिशत	रकम	प्रतिशत	रकम	प्रतिशत
अत्यन्त सान्दर्भिक	८	३९००२	३.८९	४१४५३	३.८१	४५६४०	३.८२
सान्दर्भिक	६	३९२६०	३.९२	४३३५९	३.९७	४६३०६	३.८८
तटस्थ	५३	९२३४३९	९२.१९	१००५४६३	९२.२२	११०२५२२	९२.३०
जम्मा	**६७**	**१००१७०१**	**१००**	**१०९०२५७**	**१००**	**११९४४६७**	**१००**

च. नगर गौरवका आयोजना

रत्ननगर नगरपालिकाले वातावरणमैत्री विकास, सामाजिक आर्थिक योगदान पुऱ्याउने रणनीतिक महत्वका आयोजनालाई गौरवका आयोजनाको रुपमा प्रस्ताव गरेको छ। नगरपालिकाको गौरवका आयोजनाको आगामी आर्थिक वर्ष २०७९/८० को खर्च अनुमान र त्यसपछिका दुई वर्षको खर्च प्रक्षेपणलाई तालिका २.८ मा प्रस्तुत गरिएको छ :

तालिका २.८ : नगरपालिकाका गौरवका आयोजना

क्र.सं.	आयोजना तथा कार्यक्रम	त्रिवर्षीय खर्च अनुमान (रु. हजारमा)		
		२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२
१	नगर प्रमुख सँग उद्यमशिलता कार्यक्रम	१००००	१००००	१००००
२	टिकौली ईकोपार्क कल्चरल भिलेज निर्माण, वडा नं. ९	२०००	२०००	२०००
३	नमुना पर्यटकीय पार्क निर्माण, वडा नं. १६	३०००	५०००	२०००
४	इको पार्क तथा बहुसास्कृतिक गाम, वडा नं. ९	२५००	३०००	२०००
५	वाटर किन्डम पार्क, वडा नं. ५	१५०००	२००००	२००००
६	इन्जिनियडि. कलेज स्थापना/निर्माण, वडा नं. १२	३५००	५०००	५०००
७	चारकोठे विधालय भवन निर्माण, नेपाल मावि वडा नं. ४	१५९	१७५	
८	विपन्न वर्गको सामुदायिक बिमा सहयोग	१००००	१००००	१००००
९	स्वास्थ्य चौकी निर्माण, वडा नं. १	५०००	५०००	
१०	मातृशिशु भवन निर्माण, वडा नं. ६	२७५००	२८२००	
११	शहरी क्षेत्र ढल तथा ढल प्रशोधन केन्द्र मर्मत तथा व्यवस्थापन (वडा नं. १,२, ४, १, १२)	३५००	३५००	३०००
१२	रत्ननगर बहुउद्देशिय कर्भड हल निर्माण, वडा नं. ४	५०००	५०००	५०००
१३	रमाईलो बस्तिको रेस्कु घर निर्माण, वडा नं. ८	३९००	१०००	१०००
१४	टाडी बहुउद्देशीय भवन निर्माण, वडा नं. २	३०००	३०००	३०००
१५	सौराहा वसपार्क निमार्ण, वडा नं. ७	२०००	२०००	२०००
१६	बाहिरी चक्रपथ निर्माण आयोजना	२००००	२००००	२०००
१७	सार्वजनिक जग्गा सरंक्षण तथा घेरावार कार्यक्रम	२५००	२५००	२५००
१८	कृष्णसार सरक्षंण लागि बासस्थान निर्माण टिकौली वडा नं.१०	२०००	२०००	२०००
	जम्मा	**१२०५५९**	**१२७३७५**	**२०५००**

२.८ विषय क्षेत्रगत बाँडफाँट

विषय क्षेत्रगत रुपमा आगामी तीन आर्थिक वर्षको बजेट अनुमान तथा प्रक्षेपण तालिका नं. २.९ मा प्रस्तुत गरिएको छ । विषय क्षेत्रगत आधारमा तीन आर्थिक वर्षको बजेट, खर्च तथा स्रोतको अनुमान, कार्यक्रम तथा आयोजनागत बजेट, प्राथमिकीकरण र सांकेतीकरण सम्बन्धी विवरण **अनुसूची ३** समावेश गरिएको छ :

तालिका २.९ : आगामी तीन आ.व.को विषय उप-क्षेत्रगत खर्चको बाँडफाँटको प्रक्षेपण (रकम रु. हजारमा)

क्र. स.	विषय क्षेत्र	२०७९/८० को व्यय अनुमान			२०८०/८१ को खर्च प्रक्षेपण			२०८१/८२ को खर्च प्रक्षेपण		
		कूल	चालु	पुँजीगत	कूल	चालु	पुँजीगत	कूल	चालु	पुँजीगत
१	कृषि तथा खाद्य सुरक्षा	२००३४	१४०२४	६०१०	२१८०३	१५२६४	६५४०	२३८८९	१६७२३	७१६६
२	सिंचाई	१००१७	३७५	९६४२	१०९०३	२७२६	८१७७	११९४५	२९८६	८९५९
३	पशु सेवा	१५०२६	७५१३	७५१३	१६३५४	८१७७	८१७७	१७९१७	८९५९	८९५९
४	उद्योग, व्यापार तथा व्यवसाय	१००१७	४००७	६०१०	१०९०३	४३६१	६५४२	११९४५	४७७८	७१६७
५	पर्यटन तथा संस्कृति	१००१७	५००९	५००९	१०९०३	५४५२	५४५२	११६३०	५८१५	५८१५
६	भूमि व्यवस्था, सहकारी र वित्तीय सेवा	५००९	४००७	१००२	५४५१	४३६१	१०९०	५९७२	४७७८	११९४
७	श्रम तथा रोजगारी	३३८४	२३६९	१०१५	३२३४	२२६४	९७०	३०८१	२१५७	९२४
८	गरिबी निवारण	७५००	५२५०	२२५०	८६११	६०२८	२५८३	९९१८	६९४३	२९७५
९	शिक्षा, विज्ञान तथा प्रविधि	२१०४९९	१४४८९९	६५६००	२१८०६७	१४५७४३	७२३२४	२३८७१८	१७७८४५	६०८७३
१०	स्वास्थ्य तथा पोषण	१३०२२१	९७१५५	३३०६६	१४१७३३	११७२१२	२४५२१	१५५२८१	१०८६९८	४६५८३
११	खानेपानी तथा सरसफाइ	१३२१७	६६६०	६५५७	१४२०३	८६१५	५५८८	१५६४५	६१५७	९४८८
१२	महिला, बालबालिका, सामाजिक संरक्षण र समावेशीकरण	२००३४	१७०२९	३००५	२१८०५	१८५३४	३२७१	२३८८९	२०३०६	३५८३
१३	युवा, खेलकुद	१००१७	५५२८	४४८९	१०९०३	६४५२	४४५२	११९४५	५९७३	५९७३
१४	बस्ती विकास, आवास र भवन	१९७९०२	१७८२०	१८००८२	२२३३०७	१९५६५	२०३७४२	२४२१४३	२८१८०	२१३९६३
१५	सडक तथा यातायात	१०३२७४	५१६४	९८११०	११६७२१	५८३६	११०८८५	१३१९३७	६५९७	१२५३४०
१६	विद्युत् तथा स्वच्छ ऊर्जा	११०१७	२२०३	८८१४	१०९०३	२१८१	८७२२	११९४५	५३८९	६५५६
१७	सूचना, सञ्चार तथा प्रविधि	१४०२७	५३३१	८६९६	१४५३७	७६२६	६९११	१६००१	१२४००	३६०१
१८	वन, पार्क, हरियाली, भूसंरक्षण र नदी नियन्त्रण	२००३५	१९४४०	५९५	२१८०५	१०८५१	१०९५४	२३८९०	५९७२	१७९१७
१९	वातावरण तथा फोहोरमैला व्यवस्थापन	२१०३४	१३१२०	७९१४	२३७०५	१७२२३	६४८२	२४६८९	१४८१३	९८७६
२०	विपद् जोखिम व्यवस्थापन तथा जलवायु परिवर्तन अनुकुलता	५००९	३५०६	१५०३	५४५१	३८१६	१६३५	५९७२	४१८१	१७९१
२१	नीति, कानून, न्याय र सुशासन	१००१७	९५१६	५०१	१०९०३	१०३५८	५४५	११९४५	११३४८	५९७
२२	संगठन, मानव संशाधन र क्षमता विकास	१३०२२२	१२३९५७	६२६४	१४१७११	१३८८९८	२८१३	१५५२८१	१५४१७५	११०६
२३	राजस्व तथा श्रोत परिचालन	५००९	४७५९	२५०	५४५१	५१७८	२७३	५९७२	५६७३	२९९
२४	तथ्याङ्क, योजना तथा विकास परिचालन	१००१४	९५१६	४९९	१०९३०	१०३०३	६२७	१२०२८	११३४८	६७९
	कुल जम्मा	**१००१७०१**	**५३६५६१**	**४६५१४०**	**१०९०२५७**	**५८३९९६**	**५०६२६२**	**११९४४६७**	**६३९८१६**	**५५४६५०**

आर्थिक वर्ष २०७९/८० को विनियोजन र पछिल्लो दुई वर्षको प्रक्षेपण विषय क्षेत्रगत नतिजा, विषय क्षेत्रगत कार्यक्रम तथा आयोजनाको विवरण, अपेक्षित उपलब्धि र विषय क्षेत्रगत अनुमानित बजेट परिच्छेद ३ देखि परिच्छेद ७ सम्म प्रस्तुत गरिएको छ ।

परिच्छेद ३ : आर्थिक क्षेत्र

३.१ कृषि तथा खाद्य सुरक्षा

३.१.१ पृष्ठभूमि

६८.६७ वर्ग कि.कुल क्षेत्रफलको ३८.४ प्रतिशत कृषि क्षेत्रले ओगटेको रत्ननगर नगरपालिकाको व्यावसायिक कृषि मुख्य व्यवसाय हो ।सबै वडामा व्यापक खेतीयोग्य जमिन रहेको र नगरपालिकाको प्रमुख उत्पादनमा धान, मकै, गहूँ जस्ता अन्न बाली र तोरी रहेको छ भने नगदे वालीमा तरकारी, फलफूल, केरा खेती, माछा पालन, पशुपालन, र कुखुरापालन मुख्य रुपमा हुने गरेको छ । कृषि यस क्षेत्रका जीविकोपार्जन तथा रोजगारीको मुख्य आधारका रूपमा रहेको छ । कृषि सहकारीतामा आधारित कृषि विशिष्टिकरण तथा व्यावसायीकरण कार्यक्रम, स्थानीय पहिचानमा आधारित प्राङ्गरिक कृषि कार्यक्रम, कृषि उत्पादन प्रवर्द्धन, प्रबिधि हस्तान्तरण तथा व्यावसायिकरण कार्यक्रम मुख्य रहेका छन् । नगरपालिकामा प्रधानमन्त्री कृषि आधुनिकीकरण मार्फत ब्लक र पकेट क्षेत्र अन्तरगत तोरी, गहुँ, केरा र लिची तोकिएका छन् । नगरपालिका स्तरीय आफनै ब्रान्डिङ सहितको धान प्रशोधन मिल सञ्चालनको लक्ष्य रहेको छ । नगरपालिकाले कृषिको उत्पादन उत्पादकत्व वढाउन बृहत सिंचाई योजना कार्यान्वयन गर्ने, कृषि उत्पादनको लागत न्युनीकरणका लागि कृषि अनुदान तथा कृषि विमा कार्यक्रमलाई कार्यान्वयन गर्ने लक्ष्य लिएकोछ ।

३.१.२ समस्या तथा चूनौति

निर्वाहमुखी कृषि उत्पादन, कृषि संकलन केन्द्र पर्याप्त नहुनु, मल, बिउ तथा प्राविधिक सेवाको अभाब र जंगली जनावरको अतिक्रमण समस्याका रुपमा रहेका छन् । चिस्यान केन्द्रको कमी, स्थानीय रैथाने विउको अभाव, कृषिमा श्रोत साधनको कमी, बजार मूल्यको अस्थिरता र कृषिमा व्यावसायिकताको कमी, बाढीले पार्ने क्षति यस क्षेत्रको कृषिका समस्या हो । कृषि पेशामा आक्रर्षण कायम गर्नु र तुलनात्मक लाभको क्षेत्रका रुपमा तयार गर्नु चुनौतिका रुपमा रहेको छ ।

३.१.३ सोच

“व्यावसायिक, उत्पादनशील कृषि र आत्मनिर्भर कृषक”

३.१.४ उद्देश्य

१. कृषि क्षेत्रलाई आधुनिकीकरण, यान्त्रिकीकरण, व्यवसायीकरण तथा मुल्य श्रङ्खलामा आवद्ध गर्नु,

२. कृषि उपजको उत्पादन तथा उत्पादकत्वमा वृद्धि गर्नु,

३. कृषि उपजको व्यवस्थित बजारीकरण गर्नु ।

३.१.५ रणनीति

१. वैज्ञानिक भूमि व्यवस्थापनद्वारा उत्पादकत्व वृद्धि गरी आत्म निर्भर कृषि प्रणालीको विकास गर्ने ।

२. कृषि व्यवसायलाई व्यवस्थित वनाउन दीर्घकालीन कृषि नीति तथा योजना निर्माण गर्ने ।

३. मागमा आधारित तुलनात्मक र प्रतिष्पर्धात्मक लाभका क्षेत्रको पहिचान गरी व्यावसायिकतामा जोड दिने ।

४. करार तथा सहकारीतामा आधारित कृषि प्रणालीको माध्यमबाट कृषिमा व्यावसायिकताको अभिवृद्धि गर्ने ।

५. भूमिको उत्पादकत्व र उत्पादनशिलता अभिवृद्धिका लागि खण्डिकरण न्यूनीकरण र एकीकृत खेती प्रणाली गर्ने नीति अबलम्बन गर्ने ।

६. नगरपालिकाको धरातलीय स्वरुप अनुसार कृषि क्षेत्रको विशिष्टिकरण गर्ने ।

३.१.६ नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य

एकीकृत नगर विकास योजना, कार्यक्रम तथा आयोजनाको आगामी तीन आर्थिक वर्षको अपेक्षित नतिजाको आधारमा तयार नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य तालिका नं. ३.१ मा प्रस्तुत गरिएको छ :

तालिका ३.१. : कृषि तथा खाद्य सुरक्षा उप-क्षेत्रको नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य

सूचक	एकाई	आ.व. २०७७/७८ सम्मको अवस्था	चालु आ.व.सम्मको अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
				२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२
स्थानीय व्यावसायिक कृषि फार्म	संख्या	५१	५८	६५	७०	७५
अगुवा वा व्यावसायिक कृषक	संख्या	८३५०	८५००	९०००	९५००	१००००
आलु व्यावसायिक उत्पादन क्षेत्र	हेक्टर	२२०	२३०	२५०	३००	२५०
खाद्यान्न (धान, मकै, गहुँ र जौ) उत्पादन	मे.ट.	३१७११	३३१५०	४००००	४५०००	५००००
तरकारी उत्पादन	मे.ट.	२१०३६	२५०५०	३००००	४००००	५००००
व्यावसायिक कृषि नर्सरी	संख्या	७	८	१०	१२	१५
कृषि सहकारी संस्था	संख्या	१९	२०	२२	२४	३०
कृषक समुह	संख्या	१४६	१५०	१६०	१६४	१७०
कृषि उपज संकलन तथा बजार प्रवर्धन केन्द्र	संख्या	०	१	२	३	५

३.१.७ विषय क्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान

आयोजनाको संक्षिप्त विवरण, उपलब्ध बजेट सीमा तथा मार्गदर्शन, कार्यक्रम तथा र मध्यमकालीन बजेट खाकाको आधारमा कृषि तथा खाद्य सुरक्षा उप-क्षेत्रको खर्च र सोको स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान ३.२ मा प्रस्तुत गरिएको छ :

तालिका ३.२ : कृषि तथा खाद्य सुरक्षा उप-क्षेत्रको त्रिवर्षीय खर्च तथा स्रोतको अनुमान

आर्थिक वर्ष	बजेट अनुमान (रु. हजारमा)				बजेटको स्रोत (रु. हजारमा)			
	कुल	चालु	पुँजीगत	वित्तीय यवस्था	आन्तरिक स्रोत	नेपाल सरकार	प्रदेश सरकार	ऋण तथा अन्य
२०७९/८०	२००३४	१४०२४	६०१०	०	५३५८	१२१६४	२५१२	०
२०८०/८१	२१८०३	१५२६४	६५४०	०	५७२७	१३५१५	२५६२	०
२०८१/८२	२३८८९	१६७२३	७१६६	०	६१२५	१४८६७	२८९८	०

३.१.८ कार्यक्रम/आयोजनाको संक्षिप्त विवरण

कार्यक्रम तथा आयोजनाको उद्देश्य, अवधि, लागत तथा तथा अपेक्षित उपलब्धि सहितको कृषि तथा खाद्य सुरक्षा उपक्षेत्रको संक्षिप्त विवरण तालिका नं. ३.३ मा प्रस्तुत गरिएको छ :

तालिका ३.३ : कृषि तथा खाद्य सुरक्षा उप-क्षेत्रको कार्यक्रम तथा आयोजनाको संक्षिप्त विवरण

क्र.सं.	कार्यक्रम तथा आयोजना	उद्देश्य	अवधि (शुरु र समाप्ति)	कुल लागत (रु. हजारमा)	अपेक्षित नतिजा
१	तरकारी तथा कृषि उपज संकलन केन्द्र निर्माण आयोजना (वडा नं.२)	कृषि उपजको बजारको विकास र विस्तार गर्नु	२०७९/८० देखि २०८१/८२ सम्म	२५००	२ वटा कृषि उपज संकलन केन्द्र र कृषि उपज स्थापना भई व्यावसायिक कृषि विस्तार हनेछ ।
२	कृषि यान्त्रीकरण आयोजना	कृषिको लागत घटाई कृषि व्यवसायमा प्रोत्साहन गर्नु	२०७९/८० देखि २०८१/८२ सम्म	१९९७	कृषियोग्य भूमिमा साना ठूला ६० यन्त्र उपकरण प्रयोगमा आउनेछ

क्र.सं.	कार्यक्रम तथा आयोजना	उद्देश्य	अवधि (शुरु र समाप्ति)	कुल लागत (रु. हजारमा)	अपेक्षित नतिजा
३	कृषि तथा खाद्य सुरक्षा अन्य कार्यक्रम	कृषि क्षेत्रको व्यवसायीकरण, उत्पादन तथा उत्पादकत्व वृद्धि गर्नु,	२०७९/८० देखि २०८१/८२ सम्म	६१२२९	उत्पादकत्व ३०% ले वृद्धि हुनेछ तथा व्यावसायिक कृषकहरु २०% ले बढ्नेछन्

३.१.९ जोखिम तथा अनुमान

नगरपालिकाले कृषि सम्वन्धी आवश्यक मापदण्ड, कार्यविधि, तथा निर्देशिकाहरु निर्माण गरीसकेको हुनेछ । बेरोजगार युवाहरु कृषिमा आधारित व्यवसायमा आकर्षिक हुनेछन् । कृषि, प्रविधि, मल, गुणस्तरीय बीउ तथा कृषि सामाग्री, कृषि प्रसार, कृषि भूमिको संरक्षण र एकीकृत व्यवस्थापन गर्न नसकिएमा अपेक्षित नतिजा हासिल हुने जोखिम रहन्छ । साथै कृषि क्षेत्रमा जलवायु परिवर्तन र प्रकोपको असरले लक्ष्य हासिल गर्नमा जोखिम रहन सक्दछ ।

३.२ सिंचाई

३.२.१ पृष्ठभूमि

नगरपालिकामा खेती योग्य जमिन २४६२ हेक्टर छ भने हाल खेती गरिएको जमिन २६४५ हेक्टर रहेको छ र सालै भर सिंचित क्षेत्र २२४० र मौसमी सिंचित जमीन १५०० हेक्टर रहेको छ । नगरपालिकामा हाल पञ्चकन्या सिंचाई (६०० हेक्टर), पिठुवा सिंचाई/मनसुनमा (१००० हेक्टर), लौरीघोल सिंचाई (५० हेक्टर) पडरिया, बछौली, डारेङ्ग, झुवानी, टरौती कुलो (जम्मा १२०० हेक्टर) खगेरी सिंचाई (५० हेक्टर) लगायतका सिचाई प्रणाली सञ्चालनमा रहेका छन् । नगरपालिकाको पर्याप्त सिंचाई नपुगेका कृषि योग्य जमिनमा सिंचाई सुविधा पुऱ्याउन आवश्यक पर्ने पूर्वाधारको विकास गर्ने, भौगोलिक अवस्था सुहाउदो सिंचाई प्रविधिको विकास गर्ने, त्रिशुली शक्तिखोर सिंचाई प्रणालीलाई सहकार्य तथा समन्वयको माध्यमवाट अधि वढाउन पहल गर्ने नीति लिएको छ ।

पञ्चकन्या, पिठुवा, लौरीघोल, पडरिया, वछौली डारेङ्ग, झुवानी, टरौली र खगेरी सिँचाई प्रणालीलाई थप व्यवस्थित बनाउने तथा साना सिचाई, कुलो निर्माण तथा मर्मत, पोखरी निर्माण तथा थोपा सिंचाईका लागि अनुदान उपलब्ध गराउने नीति लिएको छ । हाल सिंचाईमा थोपा सिंचाई लगायतको आधुनिक प्रविधिको उपयोगमा विस्तार हुँदै गएको छ । नगरपालिकाले कृषिको उत्पादन उत्पादकत्व वढाउन बृहत सिंचाई योजना कार्यान्वयन गर्ने लक्ष्य लिएको छ ।

३.२.२ समस्या तथा चुनौति

समथर फाँट भन्दा माथिको उत्तरी सुख्खा क्षेत्रमा सिंचाई सुविधाका लागि वैकल्पिक सिंचाई सुबिधाको व्यवस्था हुन सकेको छैन । सामुहिक बोरिङका माध्यमबाट हुने सिंचाई सुबिधा उपलब्धिमूलक हुन सकेको छैन । सिंचाई आयोजनाको दिगो उपयोग, मर्मतसम्भार र समुचित व्यवस्थापनमा कमी रहेको छ ।

३.२.३ सोच

"व्यवस्थित, सुविधायुक्त सिंचाई"

३.२.४ उद्देश्य

क. खेतीयोग्य जमिनमा प्रर्याप्त सिंचाईको व्यवस्था गर्नु,

ख. आधुनिक प्रविधिमा आधारित सिंचाई सुबिधाको विस्तार गर्नु ।

३.२.५ रणनीति

१. प्राकृतिक सिंचाईका स्रोतको पहिचान र दिगो उपयोगलाई प्रवर्द्धन गर्ने,

२. सिंचाई सुविधा नपुगेका ग्रामीण र भिरालो क्षेत्रमा लिफ्ट तथा अन्य प्रविधिमा आधरित सिंचाई प्रणालीको विस्तार गर्ने,

३. आधुनिक सिंचाई प्रविधिको उपयोगमार्फत थोपा सिंचाई लगायतका विधिको उपयोगलाई प्रोत्साहन गर्ने ।

३.२.६ नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य

एकीकृत नगर विकास योजना तथा कार्यक्रम तथा आयोजनाको संक्षिप्त विवरणको आगामी तीन आर्थिक वर्षको अपेक्षित नतिजाको आधारमा तयार नतिजा सूचक र मध्यमकालीन लक्ष्य तालिका नं. ३.४ मा प्रस्तुत गरिएको छ :

तालिका ३.४. : सिंचाई उप-क्षेत्रको नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य

सूचक	एकाई	गत आ.व.सम्मको अवस्था	चालु आ.व.सम्म को अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
				२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२
१२ महिना सिंचाई हुने क्षेत्र	प्रतिशत	७०	७२	७५	८५	९०
प्रयोगमा आएका सिचाई प्रविधि (बोरिङ)	संख्या	०	५	६	७	१०
सिचाई प्रविधिको प्रकार (बोरिङ, कुलो)	संख्या	३	३	४	५	६
नीजि स्यालो ट्युवेलव	संख्या	२०	२२	३२	४०	४५
थोपा सिंचाई प्रविधिबाट सिंचित क्षेत्र	हेक्टर	०	२	६	१०	१५

३.२.७ विषय क्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान

उपलब्ध बजेट सीमा तथा मार्गदर्शन, कार्यक्रम तथा आयोजनाको संक्षिप्त विवरण र मध्यमकालीन बजेट खाकाको आधारमा खर्च र सोको स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान तालिका ३.५ मा प्रस्तुत गरिएको छ :

तालिका ३.५. : सिंचाई उप-क्षेत्रको त्रिवर्षीय खर्च तथा स्रोतको अनुमान

आर्थिक वर्ष	बजेट अनुमान (रु. हजारमा)				बजेटको स्रोत (रु. हजारमा)			
	कुल	चालु	पुँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	आन्तरिक स्रोत	नेपाल सरकार	प्रदेश सरकार	ऋण तथाअन्य
२०७९/८०	१००१७	३७५	९६४२	०	०	१००१७	०	०
२०८०/८१	१०९०३	२७२६	८१७७	०	०	१०९०३	०	०
२०८१/८२	११९४५	२९८६	८९५९	०	०	११९४५	०	०

३.२.८ कार्यक्रम/आयोजनाको संक्षिप्त विवरण

कार्यक्रम तथा आयोजनाको उद्देश्य, अवधि, लागत तथा तथा अपेक्षित उपलब्धि सहितको संक्षिप्त विवरण तालिका ३.६ मा प्रस्तुत गरिएको छ :

तालिका ३.६. : सिंचाई उप-क्षेत्रको कार्यक्रम तथा आयोजनाको संक्षिप्त विवरण

क्र.सं.	कार्यक्रम तथा आयोजना	उद्देश्य	अवधि (शुरु र समाप्ति)	कुल लागत (रु हजारमा)	अपेक्षित नतिजा
१	सिंचाई संरचना निर्माण मर्मत तथा संभार कार्यक्रम	खेतीयोग्य जमिनमा सिंचाई सुबिधाको विस्तार गर्ने	२०७९/८० देखि २०८१/८२ सम्म	३२८६५	सिंचाई सुबिधा उपलब्ध कुल खेतीयोग्य जमिन ६०% भएको हुनेछ ।

३.२.९ जोखिम तथा अनुमान

सिंचाई क्षेत्र विस्तार भई प्रविधीमैत्री कृषिमा आधारित व्यवसायमा बेरोजगार युवाहरुलाई आकर्षिक हुनेछन् । प्रविधियुक्त नविनतम सिंचाई व्यवस्थापन सहितको भरपर्दो सिंचाई प्रणालि गर्न नसकिएमा अपेक्षित नतिजा हासिल नहुने जोखिम रहन्छ ।

३.३ पशु विकास

३.३.१ पृष्ठभूमि

रत्ननगर नगर क्षेत्रमा पशुजन्य उत्पादन र उत्पादकत्व उच्च रहेको छ । उन्नत नश्लका गाई भैसी, बाख्रा बंङ्गुर तथा कुखुरापालनको अभ्यास विस्तार हुँदै गएको यस क्षेत्रमा प्रसस्त जंगल तथा चरन क्षेत्र र पशु आहारको सहज उपलब्धता रहेको छ । व्यावसायिक पशुपालनका लागि गाई, बुगंर, माछा, मौरी ब्लक र पकेट क्षेत्रको विकासमा नगरपालिकाले सहयोग उपलब्ध गराउँदै आएको छ । नगरपालिकाले कृषि सहकारीको माध्यमबाट पशुपन्छीपालन व्यवसायलाई एकद्वार प्रणालीमार्फत व्यवस्थित तथा वैज्ञानिक बनाउने, उन्नत नश्ल युक्त पशुपालन व्यवसायलाई प्राथमिकता दिने, पशुपालन व्यवसायलाई आधुनिक प्रविधि मैत्री बनाउने नीति लिएको छ । यस क्षेत्रमा पशुजन्य उत्पादनको बाइप्रोडक्ट प्रशोधन तथा बजारीकरण कार्यक्रम, व्यावसायिक पशुपंछी तथा कृषक विमा कार्यक्रम र निजी तथा सहकारी क्षेत्रको सहभागितामा मुल्य श्रृङ्खलामा आधारित पशुपंछीपालन व्यावसायीकरण कार्यक्रम सञ्चालनमा रहेका छन् ।

३.३.२ समस्या तथा चूनौति

पशु विशेषज्ञता तथा प्राविधिक सेवाको अभाब, पशुजन्य उत्पादनका लागि बजार व्यवस्थापन भरपर्दो नहुनु, कृषि तथा पशु अनुदानको भरपर्दो व्यवस्था नहुनु, पशु आहारमा गुणस्तरीयताको अभाब, सहुलियत दरमा ऋण व्यवस्थापन नहुनु र पशु बीमा सर्बसुलभ नहुनु समस्याका रुपमा रहेका छन् । पशुजन्य उपजमा गुणस्तरीयता कायम गर्नु, बजारमाग बमोजिम उत्पादन गर्नु र पशुजन्य व्यवसायमा आर्कषण कायम राख्नु मुख्य चुनौतिका रुपमा रहेका छन् ।

३.३.३ सोच

"उत्पादनशील दिगो पशुपालन र व्यवसायीक कृषक"

३.३.४ उद्देश्य

क. पशुपालन व्यवसायलाई आधुनिकीकरण, विविधिकरण तथा व्यवसायीकरण गर्नु,

ख. पशुपालन क्षेत्रको उत्पादन तथा उत्पादकत्वमा वृद्धि गर्नु,

३.३.५ रणनीति

१. पशुपंक्षीपालनलाई कृषकहरुको दिगो तथा भरपर्दो आयश्रोतको रुपमा स्थापित गर्ने ।
२. पशुपंछीपालनलाई अत्याधुनिक तथा प्रतिष्पर्धात्मक बनाउने ।
३. पशुपंछीपालनको अभिवृद्धिमा संघ, प्रदेश र अन्तरपालिकाका सहकार्यमा जोड दिने ।
४. कृषि तथा पशु उत्पादनको बजार पहुँच वृद्धि गर्न सार्वजनिक, नीजि, सहकारी अवधारणामा आधारित उत्पादन र बजारीकरण नीति अवलम्बन गर्ने ।

३.३.६ नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य

एकीकृत नगर विकास योजना, कार्यक्रम तथा आयोजनाको आगामी तीन आर्थिक वर्षको अपेक्षित नतिजाको आधारमा तयार नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य तालिका ३.७ मा प्रस्तुत गरिएको छ :

तालिका ३.७ : पशु विकास उप-क्षेत्रको नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य

सूचक	एकाई	गत आ.व.सम्मको अवस्था	चालु आ.व.सम्म को अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
				२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२
भैसी फार्म	संख्या	९	९	१२	१५	२०
गाई फार्म	संख्या	३९	४०	४३	४५	५०
बाखा फाम	संख्या	३	५	६	१०	१५
बंगुर फार्म	संख्या	५	६	८	१२	१६
लेयर्स कुखुरा फाम	संख्या	३४	३८	४५	५५	७०
ब्रोइलर कुखुरा फार्म	संख्या	२०	२४	३०	३८	५०
सक्रिय पशुपालन समूह	संख्या	८	८	११	१२	१५
दुग्ध सहकारी संस्था	संख्या	२०	२५	३०	३५	४५
दुध उत्पादन/दैनिक	लिटर	३९६००	५००००	६००००	७००००	८००००
व्यवस्थित चरन क्षेत्र	हेक्टर	०	६	१२	२०	४०
दुग्ध चिस्यान केन्द्र/संकलन केन्द्र	संख्या	११	१२	१४	१६	२०
भुइघाँसको व्यावसायिक उत्पादन क्षेत्र	हेक्टर	३५	४१	४५	५०	६०
नश्ल सुधार तथा उपचार केन्द्र	संख्या	०	१	१	२	५
क्रियाशिल ग्रामीण पशु स्वास्थ्य कार्यकर्ता	संख्या	२४	३०	३५	४०	५०
कृत्रिम गर्भाधान केन्द्र	संख्या	१	१	२	३	५
पशुपंक्षी वधशाला	संख्या	०	१	२	३	४

३.३.७ विषय क्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान

उपलब्ध बजेट सीमा तथा मार्गदर्शन, कार्यक्रम तथा आयोजनाको संक्षिप्त विवरण र मध्यमकालीन बजेट खाकाको आधारमा पशु विकास उप-क्षेत्रको खर्च र सोको स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान तालिका ३.८ मा प्रस्तुत गरिएको छ :

तालिका ३.८ : पशु विकास उप-क्षेत्रको त्रिवर्षीय खर्च तथा स्रोतको अनुमान

आर्थिक वर्ष	बजेट अनुमान (रु. हजारमा)				बजेटको स्रोत (रु. हजारमा)			
	कुल	चालु	पुँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	आन्तरिक स्रोत	नेपाल सरकार	प्रदेश सरकार	ऋण तथा अन्य
२०७९/८०	१५०२६	७५१३	७५१३	०	५३५८	९६६७	०	०
२०८०/८१	१६३५४	८१७७	८१७७	०	५७२७	१०६२७	०	०
२०८१/८२	१७९१७	८९५९	८९५९	०	६१२५	११७९२	०	०

३.३.८ कार्यक्रम/आयोजनाको संक्षिप्त विवरण

कार्यक्रम तथा आयोजनाको उद्देश्य, अवधि, लागत तथा तथा अपेक्षित उपलब्धि सहितको संक्षिप्त विवरण तालिका ३.९ मा प्रस्तुत गरिएको छ :

तालिका ३.९ : पशु विकास उप-क्षेत्रको कार्यक्रम तथा आयोजनाको संक्षिप्त विवरण

क्र.सं.	कार्यक्रम तथा आयोजना	उद्देश्य	अवधि (शुरु र समाप्ति)	कुल लागत (रु हजारमा)	अपेक्षित नतिजा
१	पशुपंक्षी सेवा तथा विकास कार्यक्रम	पशुपन्छी जन्य उत्पादनमा वृद्धि गरी आर्थिक अवसर सिर्जना गर्नु ।	सालबसाली	४९२९७	पशुपन्छीजन्य उत्पादनमा १५% ले वृद्धि भएको हुनेछ ।
	जम्मा			४९२९७	

३.३.९ जोखिम तथा अनुमान

सङ्घीय शासन प्रणाली अनुसार तीन तह बीच नीति, कार्यक्रम बीच सामाञ्जस्यता, समन्वय र सहकार्यमा पूर्वाधार, प्रविधि तथा सीप विकास हुनेछ। वेरोजगार युवाहरुलाई कृषिमा आधारित व्यवसायमा आकर्षिक हुनेछन् । प्रविधि, पशु प्रसार, चरण क्षेत्र र आहार, पशुपंक्षी उपचार एकीकृत व्यवस्थापन गर्न नसकिएमा अपेक्षित नतिजा हासिल हुने जोखिम रहन्छ ।

३.४ उद्योग व्यापार तथा व्यवसाय

३.४.१ पृष्ठभूमि

नगर क्षेत्रमा दुधजन्य, मासुजन्य र पशु आहारा लगायत १६१ वटा उद्योग तथा व्यवसाय सञ्चालनमा रहेका छन् । पूर्वाधारको विकास, कच्चा पदार्थको सहज उपलब्धता, रणनीतिक अवस्थिति र पर्यावरणीय दृष्टिले नगर क्षेत्रमा उद्योगको स्थापना र सञ्चालनको लागि अनुकूल परिवेश रहेको छ । नगरपालिकामा ग्रामिण रोजगारी प्रवर्द्धनका लागि घरेलु उद्योगको विकास औद्योगिक डेस्क स्थापना, हाट बजारको स्तरमा वृद्धि तथा व्यवस्थापन, युवा उद्यमशिलता नीति तयार गरी त्यसै अनुरुप सङ्घीय तथा प्रदेश सरकारसँगको सहकार्यमा एक वडा एक औद्योगिक ग्राम स्थापनाका लागि पहल भइरहेको छ। व्यवसाय सिर्जना, उद्यमशिलता विकास, प्रविधि हस्तान्तरण तथा बजारीकरणका लागि युवा लक्षित आवश्यक क्षमता अभिवृद्धिका कार्यक्रमहरू सञ्चालन गरिएका छन् । औद्योगिक विकासका लागि नीतिगत सुधार, व्यवसायिक पूर्वाधार विकास र उद्यमशिलता प्रवर्द्धनको नीति अवलम्बन गरिएको छ ।

३.४.२ समस्या तथा चूनौति

सहज रुपमा ऋण प्राप्त गर्न नसक्नु, औद्योगिक कच्चा पर्दाथको अभाव, पूर्वाधारको अपर्याप्तता, सञ्चालन तथा कर प्रणालीमा जटिलताका कारण नयाँ लगानी, उद्यमशीलता र व्यवसाय गर्ने वातावरण नरहेको, परम्परागत सीपमा आधारित साना तथा घरेलु उद्योगहरूको स्थापनामा प्रोत्साहनको कमी, गुणस्तरीय एवम् प्रतिस्पर्धी वस्तु साथै औद्योगिक फोहोर व्यवस्थापन चुनौति रहेको छ ।

३.४.३ सोच

"प्रविधीमैत्री, वातावरणमैत्री, दिगो उद्योग व्यवसाय विकास"

३.४.४ उद्देश्य

१. स्थानीय श्रोत, साधन एवं श्रम सीपमा आधारित लघु, घरेलु तथा साना उद्योग व्यवसायको प्रवर्द्धन गर्नु,

३.४.५ रणनीति

१. औद्योगिक क्षेत्रको विकासमा अन्तर सरकार समन्वयमा वृद्धि गर्ने ।

२. स्थानीय कच्चा पदार्थमा आधारित उद्योगको विकासलाई प्रोत्साहित गर्ने ।

३. बजारमाग अनुरुपको उत्पादनलाई प्रवर्द्धन र स्वरोजगारका अवसर सृजना गर्ने ।

३.४.६ नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य

एकीकृत नगर विकास योजना तथा आयोजनाको संक्षिप्त विवरणमा आगामी तीन आर्थिक वर्षको अपेक्षित नतिजाको आधारमा तयार नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य तालिका ३.१० मा प्रस्तुत गरिएको छ :

तालिका ३.१०. : उद्योग तथा व्यापार उप-क्षेत्रको नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य

सूचक	एकाई	गत आ.व. सम्मको अवस्था	चालु आ.व.सम्म को अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
				२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२
उद्योग व्यवसाय क्षेत्रमा रोजगार	जना	८३६	८९६	१०००	१०५०	१३००
नगरपालिकामा दर्ता उद्योग व्यवसाय	संख्या	१६१	१९९	२४०	३२०	४००
व्यवसाय करबाट संकलित राजस्व	रु.हजार	११५९२५	७८८००	१०००००	११००००	१२१०००
सञ्चालित औद्यौगिक तथा व्यापार मेला	पटक	१	२	३	३	३

३.४.७ विषय क्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान

उपलब्ध बजेट सीमा तथा मार्गदर्शन, कार्यक्रम तथा आयोजनाको संक्षिप्त विवरण र मध्यमकालीन बजेट खाकाको आधारमा उद्योग, व्यापार तथा व्यवसाय उप-क्षेत्रको खर्च र सोको स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान तालिका ३.११ मा प्रस्तुत गरिएको छ :

तालिका ३.११. : उद्योग तथा व्यापार उप-क्षेत्रको त्रिवर्षीय खर्च तथा स्रोतको अनुमान

आर्थिक वर्ष	बजेट अनुमान (रु. हजारमा)				बजेटको स्रोत (रु. हजारमा)			
	कुल	चालु	पुँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	आन्तरिक स्रोत	नेपाल सरकार	प्रदेश सरकार	ऋण तथा अन्य
२०७९/८०	१००१७	४००७	६०१०	०	२६७९	७३३८	०	०
२०८०/८१	१०९०३	४३६१	६५४२	०	२८६४	८०३९	०	०
२०८१/८२	११९४५	४७७८	७१६७	०	३०६२	८८८२	०	०

३.४.८ कार्यक्रम/आयोजनाको संक्षिप्त विवरण

कार्यक्रम तथा आयोजनाको उद्देश्य, अवधि, लागत तथा तथा अपेक्षित उपलब्धि सहितको संक्षिप्त विवरण तालिका ३.१२ मा प्रस्तुत गरिएको छ :

तालिका ३.१२. : उद्योग, व्यापार तथा व्यवसाय उप-क्षेत्रको कार्यक्रम तथा आयोजनाको संक्षिप्त विवरण

क्र.सं.	कार्यक्रम तथा आयोजना	उद्देश्य	अवधि (शुरु र समाप्ति)	कुल लागत (रु हजारमा)	अपेक्षित नतिजा
१	उद्यमशिलता विकास तथा लघु, घरेलु र साना उद्योग प्रबर्द्धन कार्यक्रम	स्थानीय औद्योगिक उत्पादनमा वृद्धि गर्नु	सालबसाली	११५००	उद्योग स्थापना र सञ्चालनमा २५ प्रतिशतले वृद्धि हुनेछ
२	व्यापार व्यवसाय विकास सेवा र प्रवर्द्धन कार्यक्रम	उद्योग व्यापार क्षेत्रलाई आकर्षण आर्थिक क्षेत्रका रुपमा स्थापित गर्नु	सालबसाली	२१३२५	उद्योग तथा व्यवसाय क्षेत्रको उत्पादन र रोजगारीमा ३० प्रतिशतले वृद्धि हुनेछ ।

३.४.९ जोखिम तथा अनुमान

सङ्घीय शासन प्रणाली अनुसार तीन तह बीच नीति, कार्यक्रम बीच सामाञ्जस्यता, समन्वय र सहकार्यमा पूर्वाधार, प्रविधि तथा सीप विकास हुनेछ । वैदेशिक रोजगारबाट प्राप्त पूँजी उद्योग तथा व्यवसायमा परिचालन हुनेछ र वेरोजगार युवाहरुलाई कृषि तथा गैर कृषिमा आधारित व्यवसायमा आकर्षिक हुनेछन् । उपरोक्त अवस्था कायम रहन नसकेमा लक्ष्य हासिल गर्न कठिनाई हुन सक्नेछ ।

३.५ पर्यटन तथा संस्कृति

३.५.१ पृष्ठभूमि

देशकै प्रमुख पर्यटकीय केन्द्र मध्येको एक सौराहा यही नगरक्षेत्र भित्र पर्ने तथा चितवन राष्ट्रिय निकुञ्जको मुख्य द्वार एवम् पर्यटन व्यवसायको केन्द्रको रुपमा रहेको छ । यस नगरपालिकालाई "पर्यटकीय हव" को रुपमा विकास गर्न पर्यटकीय क्षेत्रको गुरुयोजना निर्माण तथा अन्य आवश्यक पूर्वाधार विकासका लागि अन्तरपालिका,

प्रदेश र संघसँग पहलद्धारा विविध क्रियाकलापहरु कार्यान्वयन हुदै आएको छ । स्थानीय स्तरमा पर्यटन वस्तु (Tourist products) को पहिचान गरी त्यसको प्रचार प्रसार, पर्यटकको औषत वसाई तथा खर्च वद्धि गर्न जोड सहित पर्यटन विमाको अवधारणा विकास तथा कार्यान्वयनमा अग्रसर रहेको छ । देशकै प्रमुख पर्यटकीय गन्तव्यको रुपमा रहेको सौराहामा हाल विदेशी, सार्क र आन्तरिक गरी दैनिक औषत ८०० जनाको हाराहारीमा पर्यटक आउने गरेको देखिन्छ । पर्यटकीय आकर्षण सौराहालाई विस्तार गरी पर्या पर्यटन, खेलकुद पर्यटन, जल पर्यटन, धार्मिक तथा सास्कृतिक पर्यटन, औद्योगिक पर्यटनको विकास तथा विस्तार हुँदै गएको छ । धार्मिक तथा सास्कृतिक पर्यटन प्रवर्द्धनका लागि नगरपालिकाले वडा नं. ९ सास्कृतिक ग्राम (इको पार्क) सञ्चालनमा ल्याएको छ । वडा नं. ११ मा चेपाङ संग्राहलय, तथा "गाम वेशी चेपाङ संरक्षण केन्द्र" स्थापना गरिएको छ । पर्या पर्यटनको विकास र विस्तारका लागि नगरपालिकाले चित्रसेन, बाघमारा, मिलिजुली, जनकौली सामुदायिक वनहरुसँगको साझेदारीमा क्यानफी वाक, केवलकार, जिप फ्लाई, टावर नाईट, जंगल सफारी एवम् नदीलाई तटवन्ध गरी पर्यटीय जलक्षेत्र निर्माण गर्ने कार्य अगाडि बढेकोछ ।

३.५.२ समस्या तथा चूनौति

सिमित पर्यटकीय उत्पादन, पर्यटन सम्वन्धि नविनतम ज्ञान, सिप र योजनाको अभाव, कृषि लगायतका अन्य पर्यटकीय उत्पादनको पूर्वाधारमा कमी, पर्यटक गाईडको अभाव र प्राविधिक तथा सूचना केन्द्रको अभाव, युवा वर्गमा पुरानो रैथाने भाषा, कला र सांस्कृतिक परम्पराका साथै ऐतिहासिक सम्पदाप्रति आकर्षण घट्दै जानु र आधुनिकताका नाममा विभिन्न विदेशी संस्कृतिको नक्कल र विकृति मौलाउँदै जानु चुनौतिका रुपमा देखा परेको छ ।

३.५.३ सोच

"पर्यटकीय हव रत्ननगर"

३.५.४ उद्देश्य

१. पर्यटनलाई स्थानीय अर्थतन्त्रको मेरुदण्डको रुपमा विकास गर्नु,

२. पर्यटन बजारको माग अनुरूपका पूर्वाधार तथा सुबिधाका विकास एवम् विस्तार गर्नु ।

३.५.५ रणनीति

१. पर्यटनको क्षेत्रको विस्तारमार्फत आय आर्जन तथा रोजगारीको अवसर सृजना गर्ने,

२. पर्यटकीय गन्तव्यको विकास र विस्तार गरी आधारभुत सेवा सुविधाको सुनिश्चित गर्ने,

३. पर्यटन विकासका लागि उपयुक्त नीतिगत तथा संस्थागत संरचनाको स्थापना गरी परिचालन गर्ने ।

४. पर्यटन क्षेत्रको विकासका लागि अन्तर सरकार एवम् निजी क्षेत्रसँग समन्वय र सहकार्यमा गर्ने ।

५. संस्कृति र सम्पदाहरूको संरक्षण र संवर्द्धन गर्दै माग अनुसारका पर्यटकीय पूर्वाधार र सेवाको विस्तार गर्ने

३.५.६ नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य

एकीकृत नगर विकास योजना र कार्यक्रम तथा आयोजनाको संक्षिप्त विवरणमा उल्लिखित आगामी तीन आर्थिक वर्षको अपेक्षित नतिजाको आधारमा तयार नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य तालिका ३.१३ मा प्रस्तुत गरिएको छ :

तालिका ३.१३ : पर्यटन तथा संस्कृति उप-क्षेत्रको नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य

सूचक	एकाई	गत आ.व. सम्मको अवस्था	चालु आ.व.सम्म को अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
				२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२
व्यवस्थित पर्यटकीय स्थान	संख्या	१	१	२	२	३

सूचक	एकाई	गत आ.व. सम्मको अवस्था	चालु आ.व.सम्म को अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
				२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२
व्यवस्थित होमस्टे र पर्यटकीय गाउँ/नगर	संख्या	०	०	१	४	६
औषत दैनिक पर्यटक आगमन (विदेशी)	संख्या	१५००	११००	२०००	३०००	४०००
औषत दैनिक आन्तरिक पर्यटक आगमन	प्रतिशत	३०	३५	४०	४५	५०
पर्यटकीय स्तरको होटेल तथा रेष्टुरेण्ट	संख्या	१४०	१४५	१५०	२००	२५०
होटलको दैनिक पर्यटक राख्न सक्ने क्षमता	संख्या	६५००	६७००	७०००	७५००	८०००
पर्यटकको औषत वसाई (विदेशी)	दिन	२	३	५	५	७
तालिम प्राप्त टुर गाइड	संख्या	१५०	२००	२५०	३००	३५०
तारे होटल	संख्या	१०	१२	१४	१५	२०
तालिम प्राप्त कुक तथा वेटर	संख्या	४००	५००	६००	७००	१०००
संचालित तथा व्यवस्थित पदमार्गको लम्बाई	कि.मि.	१००	१००	१४०	२००	४००

३.५.७ विषय क्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान

उपलब्ध बजेट सीमा तथा मार्गदर्शन, कार्यक्रम तथा आयोजनाको संक्षिप्त विवरण र मध्यमकालीन बजेट खाकाको आधारमा पर्यटन तथा संस्कृति उप-क्षेत्रको खर्च र सोको स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान तालिका ३.१४ मा प्रस्तुत गरिएको छ :

तालिका ३.१४. : पर्यटन तथा संस्कृति उप-क्षेत्रको त्रिवर्षीय खर्च तथा स्रोतको अनुमान

आर्थिक वर्ष	बजेट अनुमान (रु. हजारमा)				बजेटको स्रोत (रु. हजारमा)			
	कुल	चालु	पुँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	आन्तरिक स्रोत	नेपाल सरकार	प्रदेश सरकार	ऋण तथा अन्य
२०७९/८०	१००१७	५००९	५००९	०	०	६२४९	३७६८	०
२०८०/८१	१०९०३	५४५२	५४५२	०	०	७०५९	३८४४	०
२०८१/८२	११६३०	५८१५	५८१५	०	०	७२८४	४३४६	०

३.५.८ कार्यक्रम/आयोजनाको संक्षिप्त विवरण

कार्यक्रम तथा आयोजनाको उद्देश्य, अवधि, लागत तथा तथा अपेक्षित उपलब्धि सहितको संक्षिप्त विवरण तालिका ३.१५ मा प्रस्तुत गरिएको छ :

तालिका ३.१५. : पर्यटन तथा संस्कृति उप-क्षेत्रको कार्यक्रम तथा आयोजनाको संक्षिप्त विवरण

क्र.सं.	कार्यक्रम तथा आयोजना	उद्देश्य	अवधि (शुरु र समाप्ति)	कुल लागत (रु हजारमा)	अपेक्षित नतिजा
१.	टिकौली ईकोपार्क कल्चरल भिलेज निर्माण (वडा नं. ९)	पर्यटकीय सुविधाको विकास र विस्तार गर्नु	२०७९/८० देखि २०८१/८२ सम्म	६०००	वार्षिक १ लाख पर्यटकले अवलोकन गर्ने छन् ।
२.	नमुना पर्यटकीय पार्क निर्माण, (वडा नं. १६)	पर्यटकीय सेवा र सुविधा विस्तार गर्नु	२०७९/८० देखि २०८१/८२ सम्म	१००००	नमुना पार्क निर्माण भई २५ प्रतिशत पर्यटनमा वृद्धि हुनेछ ।
३.	इको पार्क तथा बहुसास्कृतिक ग्राम (वडा नं. ९)	आकर्षण तथा पर्यटकीय सुविधा विस्तार गर्नु	२०७९/८० देखि २०८१/८२ सम्म	७५००	नमुना ग्राम स्थापना भई स्थानीय जातजातीको सस्कृति संरक्षणका साथ वार्षिक २ लाख पर्यटकले अवलोकन गर्ने छन् ।

क्र.सं.	कार्यक्रम तथा आयोजना	उद्देश्य	अवधि (शुरु र समाप्ति)	कुल लागत (रु हजारमा)	अपेक्षित नतिजा
४.	लौरीघोल क्षेत्र ताल निर्माण (वडा नं. ३, १३, १४ सयुक्त)	पर्यटकीय सुविधा विस्तार गर्नु	२०७९/८० देखि २०८१/८२ सम्म	३०००	ताल सरक्षंणमा सहकार्य भई पर्यटकीय सुबिधा र सौन्दर्यमा वृद्धि हुनेछ।
५.	पर्यटन प्रवर्द्धन कार्यक्रम	पर्यटकीय सेवा, सुविधाको विकास र विस्तार गर्नु	सालबसाली	५८६५	पर्यटकीय सेवा, सुविधाको विकास भई पर्यटक आगमन वार्षिक २५ प्रतिशले वृद्धि हुनेछ।

३.५.९ जोखिम तथा अनुमान

अन्तर सरकार, नीजि क्षेत्र तथा नागरिक साझेदारीमा पर्यटन पूर्वाधार विकास, पर्यटन प्रवर्द्धन तथा सेवा सुविधाको विकास र विस्तार हुनेछ। स्थानीय वेरोजगार युवाहरु पर्यटन व्यवसायमा आकर्षिक हुनेछन्। कोभिड १९ लगायत अन्य महामारी, विपद्ले पर्यटन क्षेत्रको अपेक्षित नतिजा हासिल नहुने जोखिम रहन सक्दछ।

३.६ भूमि व्यवस्था, सहकारी र वित्तीय सेवा

३.६.१ पृष्ठभूमि

नगरपालिकाका तर्फबाट कृषि तथा पशुपालन व्यवसाय, महिला, दलित, अपाङ्ग, असहाय तथा जेष्ठ नागरिहरुका क्षेत्रमा उल्लेखनिय कार्य गर्ने वित्तीय तथा सहकारी संस्थाहरुलाई प्रोत्साहन गर्ने व्यवस्था रहेको छ। कृषि सहकारीहरु सञ्चालनमा रहेको र वित्तीय सेवामा पहुँच सहज रहेको छ। त्यसैगरी, नगरपालिकाले कमजोर क्षमतामा सञ्चालित सहकारीहरूको एकीकरण कार्यमा सहजीकरण, स्थानीय नागरिकको क्रयशक्ति अभिवृद्धि र सहकारीका माध्यमबाट निरपेक्ष गरीबी घटाउन सहकारीको बिशेष कार्यक्रम सञ्चालनको नीति लिएको छ।

३.६.२ समस्या तथा चूनौति

कारोवार र कर्जा तथा बचत सम्बन्धित प्रावधानको ज्ञान नहुँदा सर्वसाधारणका लागि सहज वित्तीय पहुँच कायम हुन नसकेको, बैंक प्रतिको विश्वसनीयतामा कमि, सार्वजनिक तथा सरकारी भूमि अतिक्रमण र अव्यवस्थित बसोबास तथा सुकुम्बासी समस्या चुनौतिहरु हुन्।

३.६.३ सोच

"सहकारीद्धारा रोजगारी"

३.६.४ उद्देश्य

१. सार्वजनिक जग्गाको अतिक्रमणलाई निस्तेज तुल्याउनु,

२. सहज, सुलभ तथा विश्वासनीय वित्तीय सेवाको विस्तार गर्नु,

३. वित्तीय सेवामा सबै नगरवासीको पहुँच र सहकारीमा सबै घरपरिवारको सहभागिता स्थापित गर्नु।

३.६.५ रणनीति

१. भू-स्वामित्व र अतिक्रमणसँग सम्बन्धित समस्यालाई अन्तरसरकार साझेदारीमा दीर्घकालीन समाधान गर्ने

२. सहकारी संस्थालाई नगरपालिकाको प्रमुख विकास साझेदारको रुपमा विकास गर्ने।

३. नगरपालिका भित्र हुने गरेका अनौपचारिक आर्थिक गतिविधिलाई बैंक, सहकारी, वित्तीय संस्था र बचत ऋण समूह जस्ता औपचारिक क्षेत्रबाट कारोबार हुने वातावरण तयार गर्ने।

४. वित्तीय साक्षरता विस्तार गर्ने।

५. सहकारीलाई आर्थिक विकासको आधारका रुपमा विकसित गरी कृषि, उद्योग र पर्यटनसँग आवद्ध गराउने।

३.६.६ नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य

एकीकृत नगर विकास योजना र कार्यक्रम तथा आयोजनाको आगामी तीन आर्थिक वर्षको अपेक्षित नतिजाको आधारमा तयार नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य तालिका ३.१६ मा प्रस्तुत गरिएको छ :

तालिका ३.१६. : भूमि व्यवस्था, सहकारी तथा वित्तीय सेवा उप-क्षेत्रको त्रिवर्षीय खर्च तथा स्रोतको अनुमान

सूचक	एकाई	गत आ.व. सम्मको अवस्था	चालु आ.व.सम्म को अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
				२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२
स्थानीय स्तरमा सञ्चालित सहकारी	संख्या	६७	६९	७५	८०	९०
सहकारीमा पहुँच (घरबाट ३० मिनेट भित्रको पैदल यात्रामा सहकारीमा पहुँच भएका परिवार	प्रतिशत	९०	९५	१००	१००	१००
बिमाले समेटेका जनसंख्या	प्रतिशत	५	९	११	१४	२०

३.६.७ विषय क्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान

उपलब्ध बजेट सीमा तथा मार्गदर्शन, कार्यक्रम तथा आयोजनाको संक्षिप्त विवरण र मध्यमकालीन बजेट खाकाको आधारमा भूमि व्यवस्था, सहकारी र वित्तीय सेवा उप-क्षेत्रको खर्च र सोको स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान तालिका ३.१७ मा प्रस्तुत गरिएको छ :

तालिका ३.१७ : भूमि व्यवस्था, सहकारी तथा वित्तीय व्यवस्था उप-क्षेत्रको त्रिवर्षीय खर्च तथा स्रोतको अनुमान

आर्थिक वर्ष	बजेट अनुमान (रु. हजारमा)				बजेटको स्रोत (रु. हजारमा)			
	कुल	चालु	पुँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	आन्तरिक स्रोत	नेपाल सरकार	प्रदेश सरकार	ऋण तथा अन्य
२०७९/८०	५००९	४००७	१००२	०	१३४०	३६६९	०	०
२०८०/८१	५४५१	४३६१	१०९०	०	१४३२	४०१९	०	०
२०८१/८२	५९७२	४७७८	११९४	०	१५३१	४४४१	०	०

३.६.८ कार्यक्रम/आयोजनाको संक्षिप्त विवरण

कार्यक्रम तथा आयोजनाको उद्देश्य, अवधि, लागत तथा तथा अपेक्षित उपलब्धि सहितको संक्षिप्त विवरण तालिका ३.१८ मा प्रस्तुत गरिएको छ :

तालिका ३.१८. : भूमि व्यवस्था, सहकारी तथा वित्तीय व्यवस्था उपक्षेत्रको कार्यक्रम र आयोजनाको संक्षिप्त विवरण

क्र.सं.	कार्यक्रम तथा आयोजना	उद्देश्य	अवधि (शुरु र समाप्ति)	कुल लागत (रु हजारमा)	अपेक्षित नतिजा
१	सहकारी प्रवर्द्धन कार्यक्रम	सहकारीको क्षमता अभिवृद्धि गर्नु	सालबसाली	४०००	५५ वटा सहकारीको क्षमतामा अभिवृद्धि भई सेवा प्रभावकारी हुनेछ।
२	स्वरोजगारी सृजना तथा उघमशिलता विकास कार्यक्रम	सहकारीको उघमशिल क्षेत्रमा लगानी अभिवृद्धि गर्नु	सालबसाली	६०००	२१ वटा क्षमतायुक्त कृषि, जडिबुटी र बहुउद्देशीय सहकारी सञ्चालन भएका हुनेछन् ।
३	भूमि व्यवस्था, सहकारी र वित्तीय सेवा प्रवर्द्धन कार्यक्रम	सहकारीहरुको क्षमता प्रवर्द्धन गर्नु	सालबसाली	६४३२	५० प्रतिशत सहकारीहरुको क्षमता विकास भई थप ५ प्रतिशत रोजगार सिर्जना भएको हुनेछ ।

३.६.९ जोखिम तथा अनुमान

सहकारी संस्थाहरु उत्पादनमूलक, व्यवसायमूलक भई स्थानीय उत्पादनको बजारीकरण बढी क्रियाशिल हुनेछन् । यस्ता संस्थाहरुको खराब कर्जा जोखिमका रुपमा रहेको छ ।

३.७ श्रम तथा रोजगारी

३.७.१ पृष्ठभूमि

सीप विकास तथा स्वरोजगारीका लागि सरकारीस्तरबाट विभिन्न अनुदान सहित आर्थिक प्राविधिक सहयोगको अभ्यास रहेको छ । ग्रामिण रोजगारी प्रवर्द्धनका लागि घरेलु उद्योगको विकास गर्न सकिने प्रशस्त आधारहरु रहेका छन् । कृषि तथा गैर कृषि क्षेत्रमा औपचारिक तथा अनौपचारिक रोजगारीका अवसरहरु विस्तार हुँदै गएको छ । वैदेशिक रोजगारी तथा सरकारी सेवाको रोजगारीमा आक्रर्षण उच्च रहेको छ ।

३.७.२ समस्या तथा चुनौति

युवा जनशक्ति विदेश पलायन हुने, वाह्यि क्षेत्रको रोजगारीमा आक्रर्षण र स्थानीय उद्योग व्यवसाय अन्यत्रका श्रमिकमा भर पर्नु अवस्था रहेको छ । तालिम तथा क्षमता विकास अवसरमा कमीका कारण श्रम बजारको मागअनुसारको दक्ष जनशक्तिमा कमी रहेको छ । रोजगारीमा अनिश्चितता र स्थानीय रोजगारीमा न्यून प्रतिफल चुनौतिका रुपमा रहेका छन् ।

३.७.३ सोच

"रोजगारी र आयमा वृद्धि"

३.७.४ उद्देश्य

१. दक्ष जनशक्तिको विकास रोजगारी प्रवर्द्धन गर्नु ।

३.७.५ रणनीति

१. संघ प्रदेश र निजी क्षेत्रसँगको सहकार्यमा स्थानीय श्रम बजारका लागि आवश्यक, पेशा, सीप, दक्षताको विषयमा गहन अध्ययन गरी कामदारको माग र आपूर्तिको प्रोफाइल तयार गरी श्रम बजारलाई व्यवस्थित गर्ने ।
२. सरकारी निकायहरू, गैरसरकारी संस्थाहरू, सहकारी तथा निजी क्षेत्रहरू बीच समन्वय, संयोजन र सञ्चारलाई प्रभावकारी बनाउँदै रोजगारी सिर्जनाको एकीकृत प्रयास गर्ने ।
३. कार्य क्षेत्रमा आधारित तालिम, रोजगार सूचनाको प्रवाह तथा परामर्श र वित्तीय सहयोग मार्फत रोजगारीका अवसरहरूको सिर्जना गर्ने ।

३.७.६ नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य

एकीकृत नगर विकास गुरुयोजना र कार्यक्रम तथा आयोजनाको आगामी तीन आर्थिक वर्षको अपेक्षित नतिजाको आधारमा तयार नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य तालिका नं. ३.१९ मा प्रस्तुत गरिएकोछ :

तालिका ३.१९. : श्रम तथा रोजगारी उप-क्षेत्रको त्रिवर्षीय खर्च तथा स्रोतको अनुमान

सूचक	एकाई	गत आ.व.सम्मको उपलब्धि	चालु आ.व.सम्म को अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
				२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२
रोजगारी सिर्जना गर्न सञ्चालित आयोजना	संख्या	२	२	४	६	१०
रोजगारीको वृद्धिदर	प्रतिशत	१	३	४	५	५

३.७.७ विषय क्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान

उपलब्ध बजेट सीमा तथा मार्गदर्शन, कार्यक्रम तथा आयोजनाको संक्षिप्त विवरण र मध्यमकालीन बजेट खाकाको आधारमा श्रम तथा रोजगारी उप-क्षेत्रको खर्च र सोको स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान तालिका नं. ३.२० मा प्रस्तुत गरिएको छ :

तालिका ३.२० : श्रम तथा रोजगारी उप-क्षेत्रको त्रिवर्षीय खर्च तथा स्रोतको अनुमान

आर्थिक वर्ष	बजेट अनुमान (रु. हजारमा)				बजेटको स्रोत (रु. हजारमा)			
	कुल	चालु	पुँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	आन्तरिक स्रोत	नेपाल सरकार	प्रदेश सरकार	ऋण तथा अन्य
२०७९/८०	७५००	५२५०	२२५०	०	२६७९	४१९८	३१४०	०
२०८०/८१	८६११	६०२८	२५८३	०	२८६४	४८३६	३२०३	०
२०८१/८२	९९१८	६९४३	२९७५	०	३०६३	५२६०	३६२२	०

३.७.८ कार्यक्रम/आयोजनाको संक्षिप्त विवरण

कार्यक्रम तथा आयोजनाको उद्देश्य, अवधि, लागत तथा तथा अपेक्षित उपलब्धि सहितको संक्षिप्त विवरण तालिका नं. ३.२१ मा प्रस्तुत गरिएको छ :

तालिका ३.२१. : श्रम तथा रोजगारी उपक्षेत्रको कार्यक्रम तथा आयोजनाको संक्षिप्त विवरण

क्र.सं.	कार्यक्रम तथा आयोजना	उद्देश्य	अवधि (शुरु र समाप्ति)	कुल लागत (रु हजारमा)	अपेक्षित नतिजा
१	प्रधानमन्त्री रोजगार प्रवर्द्धन कार्यक्रम	स्थानीय रोजगारी वृद्धि गर्नु	सालबसाली	३००००	वार्षिक ३०० जना स्वरोजगार भएका हुनेछन् ।
२	श्रम तथा रोजगार प्रवर्द्धन कार्यक्रम	सीप विकास र रोजगारीका अवसर वृद्धि गर्नु	सालवसाली	९६९९	न्युन आय भएका विपन्न २०० जना स्थानीय युवाले वार्षिक रोजगार प्राप्त गरी आत्मनिर्भर हुनेछन् ।

३.७.९ जोखिम तथा अनुमान

श्रम, रोजगारी तथा गरिबी न्यूनीकरण सम्बन्धी आवश्यक नीति, कार्यक्रम तर्जुमा भई कार्यान्वयन हुनेछ । रोजगार प्रवर्द्धनका कार्यक्रममा निरन्तरता नभएमा अपेक्षा गरिएको नतिजा हासिल नहुने जोखिम रहेको छ ।

३.८ गरिबी निवारण

३.७.१ पृष्ठभूमि

गरिबी निवारण राष्ट्रिय संकल्प र स्थानीय सरकारको उच्च सरोकारको सवाल हो । विकासको प्रयासबाट प्रत्येक्ष अथवा अप्रत्येक्ष रुपमा हासिल हुने नतिजा मध्ये गरिबी निवारण एक हो । हाल नेपालमा ५० भन्दा बढी गरिब लक्षित कार्यक्रम सञ्चालन भइरहेका छन् । रत्ननगर नगरपालिकाले कृषि, पूर्वाधार, सिंचाई तथा उद्यम विकासको एक अपेक्षित लक्ष्यका रुपमा गरिबी निवारणलाई लिएको छ । हो । यस नगरपालिकामा आफ्नो कमाईले ३ महिना पनि खान नपुग्ने परिवार करीव १६ प्रतिशत रहेका छन भने ११ प्रतिशत जनसंख्यालाई ६ महिनासम्म मात्र खान पुगेको अवस्था रहेको छ ।

३.७.२ समस्या तथा चनौति

नेपालमा गरिबी निवारणका लागि भएका प्रयत्नहरु सार्थक हुन सकेका छैनन् । क्षमता विकास भन्दा वितरणमूखी कार्यक्रम, वास्तविक गरिब पहिचानमा कमी, गरिबी निवारणसँग सम्बन्धित कार्यक्रमबीच समन्वयको कमी यस क्षेत्रका प्रमुख समस्याहरू हुन । अज्ञानता, कुसंस्कार, सीप तथा दक्षतामा कमी र न्यून आय आर्जनका अवसरहरूले गरिबी निवारणका प्रयासहरू प्रभावकारी हुन सकिरहेका छैनन् । कृषि, पशुपालन, उद्योग तथा पर्यटन क्षेत्रबाट अति विपन्न वर्गको आयआर्जनलाई तुलनात्मक फाइदा पुर्याउन सकेको छैन । लक्ष्य अनुरूप गरिबी घटाउनु, असमानता बढनु र दिगो रोजगारीका अवसर सिर्जना गर्नु प्रमुख चुनौतिका रूपमा रहेका छन् ।

३.७.३ सोच

"दिगो आर्थिक वृद्धि, गरिबी निवारण र सम्मृद्धि"

३.७.४ उद्देश्य

१. निरपेक्ष गरिबीको रेखामूनी रहेको जनसंख्या घटाउनु,

२. गरिब वर्ग लक्षित उद्यम, व्यवसाय, सीप विकास तथा रोजगारीका अवसर सिर्जना गर्नु,

३.७.५ रणनीति

१. गरिब घरपरिवार पहिचान कार्यलाई व्यवस्थित र सोसँग सम्बन्धित विवरण अद्यावधिक गर्ने ।

२. गरिब वर्गलाई लक्षित गरी क्षमता विकास, रोजगार तथा स्वरोजगारमूलक सीप विकास तालिम तथा शिक्षाका कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्ने ।

३. उत्पादनमूलक रोजगारीका अवसरमा गरिबको पहुँच सुनिश्चित गरी आधारभूत आवश्यकताबाट बञ्चित गरिब घरपरिवारलाई तत्कालिन तथा दीर्घकालीन रूपमा आवश्यकताको सम्बोधन गर्ने ।

३.७.६ नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य

आवधिक विकास योजना र कार्यक्रम तथा आयोजनाको आगामी तीन आर्थिक वर्षको अपेक्षित नतिजाको आधारमा तयार नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य तालिका नं. ३.२२ मा प्रस्तुत गरिएकोछ :

तालिका ३.२२ : गरिबी निवारण उप-क्षेत्रको त्रिवर्षीय खर्च तथा स्रोतको अनुमान

सूचक	एकाई	गत आ.व.सम्मको वास्तविक उपलब्धि	चालु आ.व.सम्मको अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
				२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२
प्रतिव्यक्ति वार्षिक औसत आय	ने.रु. (हजारमा)	१६८	१८०	२०२	२२४	२४६
निरपेक्ष गरिबीको रेखामूनी रहेको जनसंख्या	प्रतिशत	१०	९	९	८	७

३.७.७ विषय क्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान

उपलब्ध बजेट सीमा तथा मार्गदर्शन, कार्यक्रम तथा आयोजनाको संक्षिप्त विवरण र मध्यमकालीन बजेट खाकाको आधारमा गरिबी निवारण उप-क्षेत्रको खर्च र सोको स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान तालिका नं. ३.२३ मा प्रस्तुत गरिएको छ :

तालिका ३.२३ : गरिबी निवारण उप-क्षेत्रको त्रिवर्षीय खर्च तथा स्रोतको अनुमान

आर्थिक वर्ष	बजेट अनुमान (रु. हजारमा)				बजेटको स्रोत (रु. हजारमा)			
	कुल	चालु	पुँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	आन्तरिक स्रोत	नेपाल सरकार	प्रदेश सरकार	ऋण तथा अन्य
२०७९/८०	७५००	५२५०	२२५०	०	२६७९	४१९८	३१४०	०
२०८०/८१	८६११	६०२८	२५८३	०	२८६४	४८३६	३२०३	०
२०८१/८२	९९१८	६९४३	२९७५	०	३०६३	५२६०	३६२२	०

३.७.८ कार्यक्रम/आयोजनाको संक्षिप्त विवरण

कार्यक्रम तथा आयोजनाको उद्देश्य, अवधि, लागत तथा तथा अपेक्षित उपलब्धि सहितको संक्षिप्त विवरण तालिका नं. ३.२४ मा प्रस्तुत गरिएको छ :

तालिका ३.२४. : गरिबी निवारण उपक्षेत्रको कार्यक्रम तथा आयोजनाको संक्षिप्त विवरण

क्र.सं.	कार्यक्रम तथा आयोजना	उद्देश्य	अवधि (शुरु र समाप्ति)	कुल लागत (रु हजारमा)	अपेक्षित नतिजा
१	नगर प्रमुख सँग उद्यमशिलता कार्यक्रम	उद्यमशिलता विकास र गरिबी निवारण गर्नु ।	सालवसाली	१६८४८	कुल २५० नयाँ उद्योग तथा व्यवसायको विकास भएको हुनेछ ।
२	गरिबी निबारण कार्यक्रम	गरिबीको रेखामुनी रहेको जनसंख्यालाई सीप विकास र आय आर्जनका अवसर उपलब्ध गराउनु ।	सालवसाली	९१८१	निरपेक्ष गरिबीको रेखामुनी रहेको जनसंख्या २ प्रतिशतले कमी भएको हुनेछ ।

३.७.९ जोखिम तथा अनुमान

गरिबी निवारणको राष्ट्रिय लक्ष्य अनुरुप सबै तहको सरकारबाट अग्रसरता प्रभाबकारी भएको हुनेछ । गरिबीको तथ्यांक यथार्थ तथा अद्यावधिक भएको हुनेछ । गरिबी निवारणलाई विकास कार्यक्रमको अन्तरसम्बन्धित क्षेत्रका रूपमा लिइएको हुनेछ । उपरोक्त परिवेश कायम हुन नसके अपेक्षा गरिएको नतिजा हासिल नहुने जोखिम रहन सक्छ ।

परिच्छेद ४ : सामाजिक क्षेत्र

४.१ शिक्षा, विज्ञान तथा प्रविधि

४.१.१ पृष्ठभूमि

भौगोलिक सहजताका कारण रत्ननगरलाई शिक्षाको केन्द्रको रुपमा विकास गर्न सक्ने अवसरहरु रहेका छन् । नगरपालिकाको शिक्षा प्रणालीमा स्थानीय आवश्यकता सुहाउँदो शिक्षा ऐन, नियमावली र कार्यविधि बनाई त्यसको प्रभावकारी कार्यान्वयनमा जोड दिएको छ । विद्यालयहरुको शैक्षिक गुणस्तर अभिवृद्धि गर्न व्यवहारिक तथा रोजगारमुलक शिक्षा प्रणालीलाई अवलम्बन गर्ने, शिक्षकहरुको क्षमता अभिवृद्धि गर्न विशेष कार्यक्रम लागु गर्ने, सबै विद्यालयहरुलाई सूचना र प्रविधियुक्त बनाउने र प्रत्येक वडामा नमुना व्यावसायिक विद्यालय सञ्चालन गर्ने नीति लिएको छ । नगरपालिका भित्र रहेका प्राविधिक कलेजहरुलाई गुणस्तरीय बनाउने र नगरपालिकालाई "शैक्षिक हव" रुपमा विकास गर्नेतर्फ नगरपालिका अग्रसर रहेको छ । विभिन्न भाषाभाषी रीतिरिवाज धर्म संस्कृतिहरुको अध्ययन र अनुसन्धान, संरक्षण विकास र त्यसको जर्गेना गर्ने कार्यलाई विशेष जोड दिइएको छ । प्रविधिको उपयोगमा विस्तारले व्यापकता पाएको छ ।

४.१.२ समस्या तथा चूनौति

विकासमा भौतिक पूर्वाधारको आधुनिकीरण नहुन, वडागत जनधनत्वका आधारमा विद्यालयको व्यवस्था हुन नसक्नु, परिवर्तित अवस्थामा शिक्षा प्रणाली व्यावसायिक र उत्पादनमुखी हुन नसक्नु, मध्यम तथा निम्न आय भएका र आदिवासी, जनजाति साथै सुकुम्वासी परिवारका बालबालिकाहरुका लागि विद्यालयमा शैक्षिक सामग्री अभाव, विज्ञान तथा प्रविधिको क्षेत्रमा अनुसन्धान तथा आविष्कारका लागि प्रोत्साहनको कमी रहेका छन् ।

४.१.३ सोच

"परिवर्तित शिक्षा, संरक्षित संस्कृति नगरको पहिचान"

४.१.४ उद्देश्य

१. गुणस्तरीय शिक्षामा सबै क्षेत्र र बर्गकोको पहुँच कायम गर्नु,

२. भौतिक सुबिधा एवम् स्रोतसाधन सम्पन्न विद्यालय तथा गुणस्तरीय शिक्षा सुनिश्चित गर्ने,

३. विज्ञान तथा प्रविधिको प्रवर्द्धन गर्ने ।

४.१.५ रणनीति

१. गुणस्तरिय तथा व्यावसायिक शिक्षा प्रणाली अवलम्बन गर्ने ।

२. विद्यालयलाई प्रविधिक शिक्षा केन्द्रको रुपमा विकास गर्ने ।

३. आर्थिक सामाजिक रुपमा पछाडि परेको वर्गका विद्यार्थीलाई शिक्षामा समान अवसर कायम गर्न विशेष छात्रवृत्तिको व्यवस्था गर्ने ।

४. विज्ञान तथा प्रविधिको संरक्षण तथा सम्बर्द्धनमा जोड दिने ।

४.१.६ नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य

एकीकृत नगर विकास योजना र कार्यक्रम तथा आयोजनाको आगामी तीन आर्थिक वर्षको अपेक्षित नतिजाको आधारमा तयार नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य तालिका ४.१ मा प्रस्तुत गरिएको छ :

तालिका ४.१. : शिक्षा, विज्ञान तथा प्रविधि उप-क्षेत्रको नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य

सूचक	एकाई	गत आ.व.सम्मको अवस्था	चालु आ.व.सम्मको अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
				२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२
प्राथमिक तहमा (१ देखि ५ कक्षामा) खुद भर्ना दर	प्रतिशत	९९	९९	१००	१००	१००
प्रारम्भिक बाल कक्षामा अध्ययनरत ४-५ वर्ष सम्मका बालबालिका	प्रतिशत	४०	४०	५०	५५	६०
आधारभुत तह (१ देखि ८ कक्षामा) खुद भर्ना दर	प्रतिशत	४०	५८	८०	९१	१००
माध्यमिक तह (९ देखि १२ कक्षामा) खुद भर्ना दर	प्रतिशत	८०	८०	८८	९५	१००
कक्षा १० को उतिर्ण दर	प्रतिशत	७९	८०	८५	९०	१००
१५ देखि २४ वर्ष उमेर समूहका महिलाको साक्षरता दर	प्रतिशत	५७	६५	८५	९२	१००
१५ देखि २४ वर्ष उमेर समूहका पुरुषको साक्षरता दर	प्रतिशत	९१	९५	९५	१००	१००
पक्की शौचालय भएका विद्यालय	संख्या	४०	४३	५०	५५	७०
छात्रछात्राको अलग-अलग शौचालय भएको विघालय	प्रतिशत	२०	३८	६०	८०	१००
अपाङ्ग मैत्री शौचालय भएका विद्यालय	संख्या	०	१	३	१०	४०
महिला शिक्षकको अनुपात	संख्या	३४.९४	४५	५०	५५	६०
स्थानीय संस्कृति, कला, सम्पदा र साहित्य संबन्धी अध्ययन तथा अनुसन्धान	संख्या	५	५	६	७	९

४.१.७ विषय क्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान

उपलब्ध बजेट सीमा तथा मार्गदर्शन, कार्यक्रम तथा आयोजनाको संक्षिप्त विवरण र मध्यमकालीन बजेट खाकाको आधारमा शिक्षा, विज्ञान तथा प्रविधि उप-क्षेत्रको खर्च र सोको स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान तालिका ४.२ मा प्रस्तुत गरिएको छ :

तालिका ४.२. : शिक्षा, विज्ञान तथा प्रविधि उप-क्षेत्रको त्रिवर्षीय खर्च तथा स्रोतको अनुमान

आर्थिक वर्ष	बजेट अनुमान (रु. हजारमा)				बजेटको स्रोत (रु. हजारमा)			
	कुल	चालु	पुँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	आन्तरिक स्रोत	नेपाल सरकार	प्रदेश सरकार	ऋण तथा अन्य
२०७९/८०	२१०४९९	१४४८९९	६५६००	०	१६०७५	१४६५९०	३७६७५	०
२०८०/८१	२१८०६७	१४५७४३	७२३२४	०	१७१८२	१६२४३३	३८४३७	०
२०८१/८२	२३८७१८	१७७८४५	६०८७३	०	१८३७४	१७७०५४	४३४६५	०

४.१.८ कार्यक्रम/आयोजनाको संक्षिप्त विवरण

कार्यक्रम तथा आयोजनाको उद्देश्य, अवधि, लागत तथा तथा अपेक्षित उपलब्धि सहितको संक्षिप्त विवरण तालिका ४.३ मा प्रस्तुत गरिएको छ :

तालिका ४.३. : शिक्षा, विज्ञान तथा प्रविधि उप-क्षेत्रको कार्यक्रम तथा आयोजनाको संक्षिप्त विवरण

क्र.सं.	कार्यक्रम तथा आयोजना	उद्देश्य	अवधि (शुरु र समाप्ति)	कुल लागत (रु हजारमा)	अपेक्षित नतिजा
१	गुणस्तर शिक्षा (ICT) प्रवर्द्धन कार्यक्रम	गुणस्तरीय शिक्षामा विद्युतीय सूचना प्रविधिको उपयोग गर्नु ।	सालबसाली	१०५०	२१ विद्यालयमा (ICT) को उपयोग गरी शिक्षामा गुणात्मक वृद्धि भएको हुनेछ ।

क्र.सं.	कार्यक्रम तथा आयोजना	उद्देश्य	अवधि (शुरु र समाप्ति)	कुल लागत (रु हजारमा)	अपेक्षित नतिजा
२	इन्जिनियरिङ्ग कलेज स्थापना र निर्माण आयोजना	नगरपालिका स्तरमा नै उच्च, प्राविधिक शिक्षाका अवसर सिर्जना गर्नु ।	२०७९/८० देखि २०८१/८२ सम्म	१३५०००	नगरपालिकामा एक सुविधा सम्पन्न प्राविधिक शिक्षालय निर्माण भई प्राविधिक शिक्षाको अवसर उपलब्ध भएको हुनेछ ।
३	नेपाल मावि भवन निर्माण आयोजना	विद्यालयको सुविधायुक्त भवन निर्माण गर्नु ।	२०७९/८० देखि २०८०/८१ सम्म	३३४	विद्यालय भवन निर्माण भई प्रभावकारी रुपमा शैक्षिक गतिविधि सञ्चालन भएको हुनेछ ।
४	विज्ञान तथा प्रविधि प्रवर्द्धन कार्यक्रम	विज्ञान तथा प्रविधिको सम्वर्द्धन गर्नु	सालबसाली	१५००	खोज, अन्वेषण तथा उन्नत प्रविधिको प्रवर्द्धन तथा विस्तार भएको हुनेछ ।
५	शैक्षिक क्षेत्र विकास कार्यक्रम	प्रभावकारी रुपमा शैक्षिक सेवा प्रवाह गर्नु	सालबसाली	५१९४००	सामुदायिक विद्यालयको भौतिक संरचनामा सुधार, शैक्षिक पहुँच, खेलकुद, गुणस्तरमा हालको अवस्थाबाट ३० प्रतिशतले वृद्धि भएको हुनेछ ।

४.१.९ अनुमान तथा जोखिम

नगरपालिकाले सामाजिक विकास सम्वन्धी ऐन, नीति, मापदण्ड, कार्यविधि, तथा निर्देशिकाहरु निर्माण गरिसकेको हुनेछ । अन्तर सरकार र समुदायको सहकार्य र साझेदारीमा वृद्धि नभए लक्ष्य हासिल हुन कठिनाइ उत्पन्न हुन सक्नेछ ।

४.२ स्वास्थ्य तथा पोषण

४.२.१ पृष्ठभूमि

नगरपालिकामा प्रदेश स्तरको सेवा सुविधा प्राप्त अस्पतालका साथै स्वास्थ्य केन्द्रहरु रहेका छन् । नगरपालिकाले निशुल्क स्वास्थ्य शिविरको व्यवस्था, खोप कार्यक्रमलाई व्यवस्थित बनाउने, मातृ तथा नवजात शिशु मृत्यू दर घटाउने, तथा ५ बर्ष मुनिका बालबालिकाहरु तथा १५ देखि ४९ बर्षका महिलाको पोषण स्वास्थ्य स्थिति सुधार गर्न प्रत्येक वडामा बर्थिङ्ग सेन्टर सहितको स्वास्थ्य चौकीको व्यवस्था गर्ने, व्यवहार परिवर्तनका लागि आवश्यक कार्यक्रम अधि सार्ने र स्वास्थ्य सेवालाई ज्येष्ठ नागरिक, लैङ्गिक तथा अपाङ्ग मैत्री बनाउने कार्यकमहरु सञ्चालन गरेको छ । पछिल्ला दिनमा स्वास्थ्य तथा पोषणका क्षेत्रमा सकारात्मक सुधारहरु भएका छन् ।

४.२.२ समस्या तथा चूनौति

विपन्न वर्गमा स्वास्थ्य सेवाको सहज पहुँच हुन नसक्नु,सबै वडामा स्वास्थ्य केन्द्र नहुनु, स्वास्थ्य सेवा प्रवाह गर्न प्राविधिक सामग्रीको कमी रहेको छ भने वातावरण प्रदुषण, बिषादी, अस्वस्थकर खाना, जीवनशैली स्वास्थ्य तथा पोषणको क्षेत्रका चुनौतिको रुपमा रहेको छ । हालसम्म पनि विश्वव्यापी रूपमा फैलिएको कोभिड १९ को महामारीमा स्थानीय तह केन्द्रित हुँदा अन्य नियमित सेवाको गुणस्तर र प्रभावकारितामा पनि क्षयीकरण भएको अवस्था छ ।

४.२.३ सोच

“सहज र प्रविधीमैत्री स्वास्थ्य, खुशी नगरवासी”

४.२.४ उद्देश्य

१. आधारभूत स्वास्थ्य सेवाको गुणस्तर वृद्धि गर्नु,

२. सबै नारिकहरुको आधारभूत स्वास्थ्य सेवामा पहुँच वृद्धि गर्नु ।

४.२.५ रणनीति

१. स्वस्थ नागरिक तयार गर्न उपचारात्मक र रोकथाममूलक बिधिमा जोड दिने,

२. गुणस्तरीय स्वास्थ्य सेवाको पहुँच विस्तार गर्ने,

३. प्रविधि मैत्री स्वास्थ्य सुविधाको विकास गर्ने,

४. उच्चस्तरीय स्वास्थ्य सेवामा नागरिकको सहज पहुँच कायम गर्ने,

५. स्वस्थ जीवनशैलीको प्रवर्द्धन गर्न जनचेतना अभिवृद्धिलाई व्यापक तुल्याउने ।

४.२.६ नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य

एकीकृत नगर विकास योजना तथा कार्यक्रम तथा आयोजनाको अपेक्षित नतिजाको आधारमा तयार स्वास्थ्य तथा पोषण उपक्षेत्रको नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य तालिका ४.४ मा प्रस्तुत गरिएको छ :

तालिका ४.४ : स्वास्थ्य तथा पोषण उप-क्षेत्रको नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य

सूचक	एकाई	गत आ.व.सम्मको अवस्था	चालु आ.व.सम्मको अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
				२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२
३० मिनेट भित्र अस्पतालको पहुँचमा भएको जनसंख्या	प्रतिशत	५०	५२	५५	६०	७०
२५०० ग्रामभन्दा कम जन्म तौल भएका शिशु	संख्या	११	९	८	७	५
स्वास्थ्य संस्थामा दक्ष प्रसुती गराउने गर्भवती	प्रतिशत	२०	२५	४०	५०	८०
भाडा पखालाको संक्रमण दर (प्रति हजारमा)	प्रतिशत	२६	२२	१८	१६	१०
स्वाश प्रश्वासको संक्रमण दर (प्रतिहजारमा)	प्रतिशत	५१	४५	४०	३०	२५
स्वास्थ्य संस्थामा कार्यरत स्वास्थ्यकर्मी	जना	३५	४०	५५	६५	७०
भिटामिन ए प्राप्तगर्ने बालबालिका	प्रतिशत	१००	१००	१००	१००	१००
सबै खोप लिएका बालबालिका	प्रतिशत	७०	७०	७५	८०	९
परिवार नियोजनका साधनको प्रयोग दर	प्रतिशत	१०	१४	१८	२०	२५
स्वास्थ्य शिविर सचांलन	पटक	३	३	५	१०	१५
महिला स्वास्थ्य स्वयंसेविका	संख्या	६१	६२	६४	६५	६८
आयोडिनयुक्त नून प्रयोग गर्ने जनसंख्या	प्रतिशत	८३	८५	९०	१००	१००
सुविधा सम्पन्न अस्पताल	संख्या	०	१	१	१	२
आधारभुत सुविधा (खानेपानी, शौचालय, वर्थिङ्ग वार्ड र परामर्श केन्द्र आदी) उपलब्ध स्वास्थ्य संस्था	संख्या	१	२	२	२	३

४.२.७ विषय क्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान

उपलब्ध बजेट सीमा तथा मार्गदर्शन, कार्यक्रम तथा आयोजनाको संक्षिप्त विवरण र मध्यमकालीन बजेट खाकाको आधारमा स्वास्थ्य तथा पोषण उप-क्षेत्रको खर्च र सोको स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान तालिका ४.५ मा प्रस्तुत गरिएको छ :

तालिका ४.५ : स्वास्थ्य तथा पोषण उप-क्षेत्रको त्रिवर्षीय खर्च तथा स्रोतको अनुमान

आर्थिक वर्ष	बजेट अनुमान (रु. हजारमा)				बजेटको स्रोत (रु. हजारमा)			
	कुल	चालु	पुँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	आन्तरिक स्रोत	नेपाल सरकार	प्रदेश सरकार	ऋण तथाअन्य
२०७९/८०	१३०२२१	९७१५५	३३०६६	०	१३३९६	८५४२९	३१३९६	०
२०८०/८१	१४१७३३	११७२१२	२४५२१	०	१४३१८	९५३८५	३२०३१	०
२०८१/८२	१५५२८१	१०८६९८	४६५८३	०	१५३१२	१०३७४८	३६२२१	०

४.२.८ कार्यक्रम/आयोजनाको संक्षिप्त विवरण

कार्यक्रम तथा आयोजनाको उद्देश्य, अवधि, लागत तथा तथा अपेक्षित उपलब्धि सहितको संक्षिप्त विवरण तालिका ४.६ मा प्रस्तुत गरिएको छ :

तालिका ४.६ : स्वास्थ्य तथा पोषण उप-क्षेत्रको कार्यक्रम तथा आयोजनाको संक्षिप्त विवरण

क्र.सं.	कार्यक्रम तथा आयोजना	उद्देश्य	अवधि (शुरु र समाप्ति)	कुल लागत (रु हजारमा)	अपेक्षित नतिजा
१	विपन्न वर्गको सामुदायिक बिमा सहयोग कार्यक्रम	विपन्न वर्गले स्वास्थ्य सेवाको सहज पहुँच स्थापना गर्नु ।	२०७९/८० देखि २०८१/८२ सम्म	३००००	शतप्रतिशत विपन्न वर्गको स्वास्थ्य सेवाको, औषधीमा सहज पहुँच हुनेछ
२	स्वास्थ्य चौकी निर्माण, (वडा नं. १)	स्वास्थ्य चौकीको मापदण्ड अनुसारको भवन निर्माण गर्नु ।	२०७९/८० देखि २०८१/८२ सम्म	१००००	६० प्रतिशत शहरी स्वास्थ्य केन्द्र र स्वास्थ्य चौकीका मापदण्ड अनुसारको भवन हुनेछ ।
३	मातृशिशु भवन निर्माण (वडा नं. ६)	आवश्यक स्वास्थ्य उपकरण र प्राविधिक सामग्रीको सहितको भवन निर्माण गर्नु ।	२०७९/८० देखि २०८०/८१ सम्म	५५७००	भवन निर्माण भई ९० प्रतिशतले सेवाग्राहीले सहज रुपमा मातृ शिशु सेवा लिएका हुनेछन् ।
४	बथिङ्ग सेन्टर निर्माण, वडा नं. ५	आवश्यक स्वास्थ्य उपकरण र प्राविधिक सामग्रीको सहितको सेन्टर निर्माण गर्नु ।	सालबसाली	५०००	भौतिक पूर्वाधार, उपकरण, जनशक्तिद्धारा स्थानीय ९० प्रतिशत गर्भवति महिलाले सेवा लिएका हुनेछन् ।
५	स्वास्थ्य तथा पोषण कार्यक्रम	वडा तहमा स्वास्थ्य संस्था सञ्चालन तथा सुदृढीकरण गरी नियमित रुपमा आधारभूत स्वास्थ्य सेवा प्रवाह गर्नु ।	सालबसाली	३२६५३५	प्रविधीयुक्त, स्वास्थ्य संस्था, दक्ष स्वास्थ्यकर्मीहरु मार्फत गुणस्तरीय आधारभूत स्वास्थ्य सेवा नियमितरुमा संचालन हुनेछ र स्वास्थ्य सम्बन्धी दिगो विकासका लक्ष्यहरु पुरा गर्न सहयोग पुग्नेछ ।
	जम्मा			**४२७२३५**	

४.२.९ जोखिम तथा अनुमान

प्रस्तावित कार्यक्रमको लागि संस्थागत सुदृढीकरण, पर्याप्त स्रोत विनियोजन, स्वास्थ्य सामाग्रीको उपलब्धता, जनशक्ति व्यवस्थापन, अन्तर सरकार र सरोकारवाला बीच समन्वय हुन नसकेकमा अपेक्षित नतिजा हासिल नहुन सक्छ ।

४.३ खानेपानी तथा सरसरफाई

४.३.१ पृष्ठभूमि

नगरपालिकाले खानेपानी तथा सरसफाई उपभोक्ता समिति गठन गरी नगरवासीलाई शुद्ध खानेपानीको व्यवस्था मिलाउने प्रयास गरेको छ । नगरपालिकामा हाल सञ्चालित विभिन्न खानेपानी उपभोक्ता समिति मार्फत जम्मा १६१३७ घरधुरीलाई शुद्ध प्रशोधित खानेपानी वितरण गरेको छ । सबै घरपरिवारमा शौचालयको निर्माण भइ सकेको छ । सरकारी, नीजि र समुदायको त्रिपक्षीय सहकार्यमा आधारित खानेपानी तथा सरसफाई कार्यक्रम पूर्ण सरसफाईका सूचकहरुलाई प्रभावकारी रुपमा कार्यान्वयन गर्ने र स्वच्छ खानेपानी तथा सरसफाई सम्वन्धी सचेतना तथा व्यवहार परिवर्तनबारे कार्यक्रम सञ्चालन गरिएको छ । नगरपालिकाले वडा नं. ११ मा करीव ३३ विगाहा जग्गामा फोहोर मैला व्यवस्थापनको काम गरिरहेको छ ।

४.३.२ समस्या तथा चूनौति

खानेपानी व्यवस्थापनको दीर्घकालीन तथा वैज्ञानिक विधि अपनाउन नसक्नु, डीप वोरिङको प्रयोगले खानेपानीको स्रोत सुक्ने सम्भावना बढ्दै जानु, विपन्न र सुकुम्वासी परिवारमा खानेपानीको पहुँचमा कमी, खानेपानी वितरणमा समानता नहुनु, ढल व्यवस्थापनको भरपर्दो बिधि अपनाउन नसक्नु, ढल प्रशोधनको अभावमा पानी प्रदुसित बन्दै जानु खानेपानी तथा सरसफाई क्षेत्रका चुनौती हुन ।

४.३.३ सोच

"स्वच्छ, सुरक्षित, सुविधायुक्त दिगो खानेपानी"

४.३.४ उद्देश्य

१. नगरवासीमा स्वच्छ खानेपानीको पहुँच स्थापित गर्नु,

२. गुणस्तरीय सरसफाई सुबिधा विकास र विस्तार गर्नु ।

४.३.५ रणनीति

१. खानेपानीको गुणस्तर कायम गर्न नियमित परिक्षण र सुधारका उपायलाई जोड दिने,

२. एकीकृत ढल निकास प्रणाली र ढल प्रशोधन केन्द्र निर्माणका लागि अन्य सरोकारवाला निकायहरूसँग समन्वयमा काम गर्ने,

३. पुर्ण सरसफाईयुक्त नगर घोषणाका लागि समुदायसँग सहकार्य र साझेदारी मजबुद गराउने ।

४.३.६ नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य

एकीकृत नगर विकास योजना तथा आयोजनाको आगामी तीन आर्थिक वर्षको अपेक्षित नतिजाको आधारमा तयार नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य तालिका ४.७ मा प्रस्तुत गरिएको छ :

तालिका ४.७ : खानेपानी तथा सरसफाई उप-क्षेत्रको नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य

सूचक	एकाई	गत आ.व.सम्मको उपलब्धि	चालु आ.व.सम्म को अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
				२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२
आधारभूत खानेपानी सुविधा उपलब्ध घरपरिवार	प्रतिशत	९३	९३	९५	९८	१००
सुचारु खानेपानी आयोजना	संख्या	४	४	५	५	६
एक घर एक धारा भएका घरपरिवार	प्रतिशत	९३	९३	९५	९८	१००
नगरपालिकाबाट नियमित फोहर संकलन हुने शहरी घरपरिवार	प्रतिशत	६५	७५	८५	९०	१००
उपचार गरिएको वा सुरक्षित खानेपानी सुविधा प्राप्त घरधुरी	प्रतिशत	८८	८८	९०	९०	९६
शौचालय भएका परिवार	प्रतिशत	९८	९८	९९	१००	१००
सार्वजनिक शौचालय	संख्या	३	३	५	६	८
छात्र छात्राको अलग अलग शौचालय भएको विघालय	प्रतिशत	२०	३८	६०	८०	१००

४.३.७ विषय क्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान

उपलब्ध बजेट सीमा, मार्गदर्शन, कार्यक्रम तथा आयोजनाको संक्षिप्त विवरण र मध्यमकालीन बजेट खाकाको आधारमा खानेपानी र सरसफाई उप-क्षेत्रको खर्च र स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान तालिका ४.८ मा रहेको छ :

तालिका ४.८. : खानेपानी तथा सरसफाई उप-क्षेत्रको त्रिवर्षीय खर्च तथा स्रोतको अनुमान

आर्थिक वर्ष	बजेट अनुमान (रु. हजारमा)				बजेटको स्रोत (रु. हजारमा)			
	कुल	चालु	पुँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	आन्तरिक स्रोत	नेपाल सरकार	प्रदेश सरकार	ऋण तथा अन्य
२०७९/८०	१००१७	५००९	५००९	०	८०३८	१९८०	०	०
२०८०/८१	१०९०३	५४५१	५४५१	०	८५९१	२३१२	०	०
२०८१/८२	११९४५	५९७२	५९७२	०	९१८७	२७५८	०	०

४.३.८ कार्यक्रम/आयोजनाको संक्षिप्त विवरण

कार्यक्रम तथा आयोजनाको उद्देश्य, अवधि, लागत तथा तथा अपेक्षित उपलब्धि सहितको संक्षिप्त विवरण तालिका ४.९ मा प्रस्तुत गरिएको छ :

तालिका ४.९. : खानेपानी तथा सरसफाई उप-क्षेत्रको कार्यक्रम तथा आयोजनाको संक्षिप्त विवरण

क्र. सं.	कार्यक्रम तथा आयोजना	उद्देश्य	अवधि (शुरु र समाप्ति)	कुल लागत (रु हजारमा)	अपेक्षित नतिजा
१	शहरी क्षेत्र ढल व्यवस्थापन (वडा नं. १,२,४, १०, १२)	शहरी क्षेत्रमा ढल व्यवस्थापन प्रभावकारी बनाउनु	२०७९/८० देखि २०८१/८२ सम्म	१००००	ढल तथा ढल प्रशोधन केन्द्र मर्मत तथा व्यवस्थित हुनेछ।
२	विपन्न परिवारका लागि शौचालय सामग्री वितरण	विपन्न परिवारलाई सुविधा उपलब्ध गराउनु	सालबसाली	१००००	१००० विपन्न घरपरिवारमा आधुनिक शौचालय निर्माण हुनेछन् ।
३	खानेपानी तथा सरसफाई कार्यक्रम	खानेपानी, सरसफाई सेवा, सुविधा प्रभावकारी गराउनु ।	सालबसाली	२२८६५	खानेपानी, सरसफाइका सेवा, सुविधा, कार्यक्रम प्रभावकारी भएको हुनेछन् ।

४.३.९ जोखिम तथा अनुमान

प्रस्तातिव बजेट, कार्यक्रम सुनिश्चितता भई आयोजना संचालन तथा मर्मत संभार र स्तरोन्नति भएमा अपेक्षित उपलब्धि हासिल हुने देखिन्छ । आयोजनाको ढिला निर्माण र उचित व्यवस्थापन हुन नसक्नु खानेपानी र सरसरफाई सम्बन्धी अपेक्षित उपलब्धि हासिल गर्ने जोखिम पक्षको रुपमा आँकलन गरिएको छ ।

४.४ महिला, बालबालिका सामाजिक सरंक्षण र समावेशीकरण

४.४.१ पृष्ठभूमि

लैङ्गिक समता तथा सामाजिक समावेशीकरणको मूल मान्यतालाई अंगिकार गर्दै नगरपालिकाले समाजका अल्पसंख्यक, पिछडिएका वर्ग, जनाजाति तथा महिलाको निर्णय प्रकृयामा पहँच वृद्धि गर्ने अवसर प्राप्त गरेको छ । नगरपालिकाले लैङ्गिक हिंसा निवारण कोष सचांलन कार्यविधी २०७८ तयार गरी कार्यान्वय गर्दै आईरहेको छ । बालबालिकाको पहुँच र क्षमता विकासका वडा स्तरीय बालमञ्च गठन भएका छन् । सडक बालबालिकाको उचित व्यवस्थापनका लागि ६ वटा बालगृह स्थापना गरी सडक बालबालिका उद्धार कार्य सञ्चालन भइरहेको छ । अपांगता भएका व्यक्तिको हकहित, सामाजिक न्याय र पैरवीका लागि प्रत्येक वडामा अपांगता वडा सञ्जाल गठन गरिने निर्णय गरी कार्य अघि बढिरहेको अवस्था छ । ज्येष्ठ नागरिकको सम्मान निमित्त प्रत्येक वर्ष ज्येष्ठ नागरिक दिवस मनाई नगर माता र नगर पिता घोषणा गरी सम्मान कार्यक्रम सञ्चालन गरिएको छ ।

४.४.२ समस्या तथा चूनौति

लक्षित वर्ग, पिछडिएको वर्गमा स्वरोजगारीका अवसर तथा आत्म निर्भरतामा कमी रहेको छ । स्थानीय स्तरको योजना रहेतापनि प्रत्यक्ष अर्थपूर्ण सहभागिता नहुदा तर्जुमा गरिएका कार्यक्रमहरूबाट प्रभावकारी कार्यान्वयनको

कमी रहेको छ । भौतिक संरचनाहरु बालबालिका, अपाङ्ग तथा महिलामैत्री नहुनु र बाल विवाह तथा जातिय छुवाछुतको अभ्यास कायमै रहनु चुनौतिका रुपमा रहेको छ ।

४.४.३ सोच

"अर्थपूर्ण, समतामूलक, सभ्य समाजको निर्माण"

४.४.४ उद्देश्य

१. महिला र पछाडी पारिएका वगको क्षमता अभिवृद्धि र निर्णय निर्माण तहमा सहभागिता सुनिश्ति गर्नु ।

४.४.५ रणनीति

१. अन्तरसरकारी सहकार्यमा समावेशीकरणको व्यावहारिक कार्यान्वयन गर्ने ।

२. लक्षित वर्गको क्षमता विकासमार्फत आत्मा सम्मानको अभिवृद्धि र सार्वजनिक लाभमा न्यायोजित पहुँच सुनिश्चित गर्ने ।

३. नगरपालिकालाई महिला, जेष्ठ नागरिक, अपांग तथा बालमैत्री नगरको रुपमा विकास गर्ने ।

४. लैगिंक अडिट तथा लैगिंक उत्तरदायी बजेटको अवधारणलाई प्रभाबकारी रुपमा कार्यान्वयन गर्ने ।

४.४.६ नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य

एकीकृत नगर विकास योजना, कार्यक्रम तथा आयोजनाको आगामी तीन आर्थिक वर्षको अपेक्षित नतिजाको आधारमा तयार नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य तालिका ४.१० मा प्रस्तुत गरिएको छ :

तालिका ४.१० : महिला, बालबालिका तथा लक्षित वर्ग उप-क्षेत्रको नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य

सूचक	एकाई	गत आ.व.सम्मको उपलब्धि	चालु आ.व.सम्म को अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
				२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२
वार्षिक रूपमा घरेलु हिंसा अन्तर्गत दर्ता भएका प्रहरी मुद्दा	संख्या	१७१	७०	१३५	१२८	१२५
नगरपालिकाभित्र रहेका सडक बालबालिका	संख्या	३८	३७	३२	२५	२०
नगरपालिकाभित्र रहेका बालगृह	संख्या	४	६	७	८	१०
बाल यौनहिंसामा परेका बालिका	संख्या	६४	५८	५०	४५	४०
बेचविखनमा परेका महिला, किशोरी र बालिका	संख्या	१९७	८३	३५	३०	२५
नगरसभामा महिला सहभागिता	प्रतिशत	३३	३३	३३	३३	३३
कार्यपालिकामा महिला सहभागिता	प्रतिशत	४०	३३	३३	३३	३३
नगरस्तरीय संघ/महासंघमा महिला सहभागिता	प्रतिशत	३३	४०	३०	२५	२०
सहकारी क्षेत्रको नेतृत्वमा महिला सहभागिता	प्रतिशत	४०	४६	५०	५५	६०
जमीन तथा सम्पत्तिमा महिलाको स्वामित्व भएका घरपरिवार	प्रतिशत	१२	१८	२५	३०	४०

४.४.७ विषय क्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान

उपलब्ध बजेट सीमा तथा मार्गदर्शन, कार्यक्रम तथा आयोजनाको संक्षिप्त विवरण र मध्यमकालीन बजेट खाकाको आधारमा महिला, बालबालिका तथा समावेशीकरण उप-क्षेत्रको खर्च र सोको स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान तालिका ४.११ मा प्रस्तुत गरिएको छ :

तालिका ४.११ : महिला, बालबालिका तथा लक्षित वर्ग उप-क्षेत्रको त्रिवर्षीय खर्च तथा स्रोतको अनुमान

आर्थिक वर्ष	बजेट अनुमान (रु. हजारमा)				बजेटको स्रोत (रु. हजारमा)			
	कुल	चालु	पुँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	आन्तरिक स्रोत	नेपाल सरकार	प्रदेश सरकार	ऋण तथा अन्य
२०७९/८०	२००३४	१७०२९	३००५	०	५३५८	१३४२०	१२५६	०
२०८०/८१	२१८०५	१८५३४	३२७१	०	५७२७	१४७९७	१२८१	०
२०८१/८२	२३८८९	२०३०६	३५८३	०	६१२५	१६३१६	१४४९	०

४.४.८ कार्यक्रम/आयोजनाको संक्षिप्त विवरण

कार्यक्रम तथा आयोजनाको उद्देश्य, अवधि, लागत तथा तथा अपेक्षित उपलब्धि सहितको संक्षिप्त विवरण तालिका ४.१२ मा प्रस्तुत गरिएको छ :

तालिका ४.१२ : महिला, बालबालिका तथा लक्षित वर्ग उप-क्षेत्रको कार्यक्रम तथा आयोजनाको संक्षिप्त विवरण

क्र.सं.	कार्यक्रम तथा आयोजना	उद्देश्य	अवधि (शुरु र समाप्ति)	कुल लागत (रु हजारमा)	अपेक्षित नतिजा
१	उप-प्रमुखसँग महिला कार्यक्रम	बिपन्न महिला, अपांगता भएका व्यक्ति तथा विपद् प्रभावित परिवार, महिला सहकारीका सदस्यको आर्थिक तथा सामाजिक सशक्तिकरण गर्नु	सालवसाली	९०००	विपन्न महिला, अपांगता भएका व्यक्ति, एकल महिला, आर्थिक र सामाजिक समेत वार्षिक २५० जना स्वरोजगार हुनेछन् ।
२	बालमैत्री स्थानीय तह घोषणा प्रोत्साहन कार्यक्रम	बाल बचाऊ, संरक्षण, विकास र सहभागितामा अभिवृद्धि गर्नु	सालवसाली	९५००	बालमैत्री नगर घोषणा भएको हुनेछ ।
३	अपाङ्गता भएका व्यक्ति संरक्षण र सशक्तीकरण कार्यक्रम	वर्गीकृत परिचय पत्र, सहायक सामग्री र सचेतनामा वृद्धि गर्नु	सालवसाली	९०००	३,१०० जना अपाङ्गता भएका व्यक्तिले परिचयपत्र पाइ सामाजिक सुरक्षा कार्यक्रममा समावेश भएका हुनेछन्
४	ज्येष्ठ नागरिक संरक्षण कार्यक्रम	ज्येष्ठ नागरिकको सम्मान र संरक्षण गर्नु	सालवसाली	९५००	सामाजिक सुरक्षा कार्यक्रमबाट ज्येष्ठ नागरिक प्रत्यक्ष लाभान्वित हुनेछन् ।
५	दलित, अल्पसंख्यक, सिमान्तकृत र जनजाति उत्थान कार्यक्रम	दलित, अल्पसंख्यक, सिमान्तकृत, जनजाति र यौनिक अल्पसंख्यकको अधिकार संरक्षण गर्नु	सालवसाली	९०००	७० प्रतिशत दलित वर्गमा चेतना र संस्कृतिको जगेर्नामा अभिवृद्धि, सिमान्तकृत बर्गको सशक्तीकरणमा अभिवृद्धि हुनेछ ।
६	महिला, बालबालिका सामाजिक सरंक्षण र समावेशीकरण कार्यक्रम	लक्षित वर्गको सशक्तिकरणलाई प्रभावकारी बनाउनु	सालवसाली	१९७२८	लैगिंक उत्तरदायि बजेटमा आधारित लक्षित वर्गको सरक्षण, सबलिकरण, सशक्तिकरणका प्रभावकारी सेवा हुनेछ ।

४.४.९ जोखिम तथा अनुमान

सम्बन्धित कार्यक्रममा प्राथमिकताका साथ बजेट विनियोजन, व्यावहारिक कार्यान्वयन तथा नीतिगत परिवर्तन भएको हुनेछ । यस क्षेत्रसँग सम्बन्धित निकाय तथा संरचनाको क्षमता विकास तथा क्रियाशिलता नभएमा अपेक्षित नतिजा प्राप्त नहुने जोखिम रहन सक्दछ ।

४.५ युवा खेलकुद तथा नवप्रवर्तन

४.५.१ पृष्ठभूमि

स्थानीय विकासमा युवा सहभागिता अभिवृद्धि गरी युवाको सशक्तिकरण र विकासमा परिचालनको नीति अवलम्बन गरिएको छ । सीप विकास, स्वरोजगारी र आत्मनिर्भरताका अवसरहरु सिर्जना भएका छन् । खेल क्षेत्रको विकासका लागि स्थानीयस्तरमा खेल आयोजना तथा खेलाडीलाई सहयोग तथा सम्मानको अभ्यास रहेको छ । नगरपालिकाले युवाहरुलाई लागु पदार्थ तथा दुर्व्यसनबाट सचेत गराउने नीति स्थानीय सरकारले लिएकोछ ।

४.५.२ समस्या तथा चूनौति

विभिन्न तहका सरकारबीच युवा तथा खेलकुद सम्बन्धी योजना कार्यान्वयनको कमि, खेल मैदान लगायतका खेल पूर्वाधारको विकास पर्याप्त नहुनु, खेलाडीको प्रतिस्पर्धी क्षमतामा कमी, दुर्व्यसन र वैदेशिक रोजगारीमा आक्रर्षण, स्तरीय खेल प्रशिक्षणमा कमी, खेलमा व्यावसायिकता कमी र खेलाडीको भविश्यको अनिश्चिता, समस्याको रुपमा रहेको छ ।

४.५.३ सोच

"सिर्जनशील युवा तथा सर्वाङ्गिण विकास"

४.५.४ उद्देश्य

१. युवालाई आत्मनिर्भर तथा स्वरोजगार गराउनु,

२. खेल क्षेत्रलाई विशिष्टकृत तथा व्यावसायिक तुल्याउनु ।

४.५.५ रणनीति

१. युवा वर्गको क्षमता विकास गरी उनीहरूलाई सामाजिक, अर्थिक र खेलकुदका गतिविधिमा संलग्न गराउने,

२. युवाहरूमा सामाजिक भावना, सिर्जनशीलता, उद्यमशीलता र नेतृत्व क्षमता विकासका लागि नियमित कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने ।

३. खेल पूर्वाधार, सामग्री तथा प्रशिक्षणको व्यवस्था गरी प्रतिस्प्रर्धी खेल क्षमताको विकास गर्ने,

४. विकास प्रक्रियामा युवाको समावेशीकरण र सहभागिता सुनिश्चित गर्ने ।

५. खेल गतिबिधिहरूको वार्षिक क्यालेन्डर बनाएर नियमित रूपमा कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्ने ।

४.५.६ नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य

एकीकृत नगर विकास योजना तथा कार्यक्रम तथा आयोजनाको आगामी तीन आर्थिक वर्षको अपेक्षित नतिजाको आधारमा तयार नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य तालिका ४.१३ मा प्रस्तुत गरिएको छ :

तालिका ४.१३ : युवा तथा खेलकुद उप-क्षेत्रको नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य

सूचक	एकाई	गत आ.व. सम्मको अवस्था	चालु आ.व.सम्मको अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
				२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२
युवाक्लब, संजाल तथा संस्था	संख्या	३६	३८	४२	५०	५५
रोजगारीमा नरहेका १५ देखि २४ उमेर समूहका युवाको अनुपात	प्रतिशत	१२	११	१०	९	८
प्राविधिक र व्यावसायिक तालिम प्राप्त युवा तथा वयस्य (वार्षिक)	संख्या	५००	६००	७००	७५०	१०००
कवर्डहल तथा स्तरीय खेलकुद मैदान	संख्या	२	२	२	३	४
नगरमा संचालित खेलकुद प्रतियोगिता	संख्या	५	६	६	७	८

सूचक	एकाई	गत आ.व. सम्मको अवस्था	चालु आ.व.सम्मको अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
				२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२
प्रदेश, राष्ट्रिय र अन्तराष्ट्रिय खेलाडी	संख्या	२	२	५	८	१२
खेल प्रशिक्षणमा सहभागी युवा	संख्या	२८००	३०००	३५००	४०००	५००
आयोजना हुने खेलकुद प्रतियोगिता वार्षिक	पटक	२	२	३	५	८

४.५.७ विषय क्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान

उपलब्ध बजेट सीमा तथा मार्गदर्शन, कार्यक्रम तथा आयोजनाको संक्षिप्त विवरण र मध्यमकालीन बजेट खाकाको आधारमा युवा तथा खेलकुद उप-क्षेत्रको खर्च र सोको स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान तालिका ४.१४ मा प्रस्तुत गरिएको छ :

तालिका ४.१४ : युवा तथा खेलकुद उप-क्षेत्रको त्रिवर्षीय खर्च तथा स्रोतको अनुमान

आर्थिक वर्ष	बजेट अनुमान (रु. हजारमा)				बजेटको स्रोत (रु. हजारमा)			
	कुल	चालु	पुँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	आन्तरिक स्रोत	नेपाल सरकार	प्रदेश सरकार	ऋण तथाअन्य
२०७९/८०	१००१७	५००९	५००९	०	५३५८	८९१	३७६८	०
२०८०/८१	१०९०३	५४५१	५४५१	०	५७२७	१३३२	३८४४	०
२०८१/८२	११९४५	५९७२	५९७२	०	६१२५	१४७३	४३४६	०

४.५.८ कार्यक्रम/आयोजनाको संक्षिप्त विवरण

कार्यक्रम तथा आयोजनाको उद्देश्य, अवधि, लागत तथा तथा अपेक्षित उपलब्धि सहितको संक्षिप्त विवरण तालिका ४.१५ मा प्रस्तुत गरिएको छ :

तालिका ४.१५. : युवा तथा खेलकुद उप-क्षेत्रको कार्यक्रम तथा आयोजनाको संक्षिप्त विवरण

क्र.सं.	कार्यक्रम तथा आयोजना	उद्देश्य	अवधि	कुल लागत (रु. हजारमा)	अपेक्षित नतिजा
१.	रत्ननगर बहुउद्देशीय कर्भड हल निर्माण	खेलकुदको पूर्वाधार विकास गर्नु	२०७९/८० देखि २०८०/८१ सम्म	१५०००	बहुउद्देश्यीय कबर्डहल निर्माण सम्मन्न भई खेल प्रशिक्षण र प्रतियोगिता नियमित रुपमा सञ्चालन हुनेछन् ।
२.	युवा सृजनशिलता, प्रर्बद्धन कार्यक्रम	युवाहरुमा सीप प्रदान गरी स्वरोगारीमा अभिवृद्धि गर्नु	सालबसाली	८०००	१००० युवाहरुमा स्वाबलम्बी सीपको विकास भई आत्मनिर्भर हुनेछन् ।
३.	युवा तथा खेलकुद सम्बन्धी अन्य कार्यक्रम	खेल प्रतिभाको विकास तथा स्वस्थ मानव संशाधन विकास गर्नु	सालबसाली	९८६५	युवाहरुमा खेलकुद प्रतिभाको विकास हुनेछ ।

४.५.९ जोखिम तथा अनुमान

युवा तथा खेलकुद सम्बन्धी कार्यक्रमका लागि बजेटको यथोचित व्यवस्था भइ यससँग सम्बन्धित निकायको संस्थागत विकास, जनशक्ति व्यवस्थापन र खेलाडीलाई प्रोत्साहन नभएमा अपेक्षित उपलब्धि हासिल नहुन सक्छ।

परिच्छेद ५: पूर्वाधार क्षेत्र

५.१ बस्ती विकास, आवास तथा भवन

५.१.१ पृष्ठभूमि

नगरपालिकाका अधिकांश जमिन समथर र सडक तथा विद्युत जस्ता पूर्वाधारको विकास भएकाले आवास र बस्ती विकासका लागि नगरक्षेत्र उपयुक्त रहेको छ। पूर्व पश्चिम राजमार्गले छोएको टाँडी बजार देखि परम्परागत थारु बस्तीहरु समेत यस क्षेत्रमा रहेका छन् । नगरपालिकाको सबै वडा केन्द्र, प्रमुख बजार क्षेत्र र पर्यटक स्थलहरुमा आधुनिक सुबिधा सम्पन्न आबास तथा बस्ती विकास हुँदै गएको छ । निजी घरहरु नगरपालिकाले निर्धारण गरेको मापदण्ड अनुसार निर्माणको थालनी भएको छ ।

५.१.२ समस्या तथा चूनौति

नगरपालिकामा भूउपयोग योजनाको कमीका कारण अव्यवस्थित जग्गा प्लटिङ भइरहेकाले अवस्था छ । भवन निर्माणमा मापदण्ड पालना, व्यवस्थित बस्ती निर्माण, सुकुम्वासी व्यवस्थापन, व्यवस्थित बस्ती निर्माणमा नगरबासीहरुको सोचाईमा एकरुपता नहुनु र प्राविधिक तथा दक्ष जनशक्तिको अभाव आवास तथा बस्ती विकासका समस्याहरु हुन् ।

५.१.३ सोच

"व्यवस्थित आवास, नगरको पहिचान"

५.१.४ उद्देश्य

१. व्यवस्थित तथा सुरक्षित बस्ती तथा आवास निर्माण गर्ने ।

५.१.५ रणनीति

१. एकीकृत बस्ती विकासको प्रारुप तयार पार्ने,

२. सार्वजनिक जग्गाको उत्पादनशील प्रयोग गर्ने,

३. शहरी क्षेत्रको आवासिय पूर्वाधारलाई व्यवस्थित र वैज्ञानिक वनाउने ।

४. आधारभूत सुविधा सम्पन्न आवास तथा बस्ती निर्माणमा मापदण्डको पालनालाई अनिवार्य गर्ने ।

५.१.६ नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य

एकीकृत नगर विकास योजना तथा कार्यक्रम तथा आयोजनाको आगामी तीन आर्थिक वर्षको अपेक्षित नतिजाको आधारमा तयार नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य तालिका ५.१ मा प्रस्तुत गरिएको छ :

तालिका ५.१. : भवन, आवास तथा बस्ती विकास उप-क्षेत्रको नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य

सूचक	एकाई	गत आ.व.सम्मको उपलब्धि	चालु आ.व.सम्म को अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
				२०७९/०८०	२०८०/०८१	२०८१/०८२
भूकम्प प्रतिरोधी भवन निर्माण संबन्धी दक्ष व्यक्ति	संख्या	२४१	२५५	२८०	३००	३२५
भूकम्प प्रतिरोधी प्रविधि र मापदण्ड अनुसार निर्माण भएका आवास घर	प्रतिशत	२०	२८	३५	४५	६०
आधारभूत पूर्वाधार सहितका व्यवस्थित बजार	संख्या	१	१	२	२	३
गरिब बस्तीहरू र अवैध जमिनमा बसोबास गर्ने जनसंख्या (हजारमा)	संख्या	३८००	३३००	२८००	२३००	२०००

सूचक	एकाई	गत आ.व.सम्मको उपलब्धि	चालु आ.व.सम्म को अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
				२०७९/०८०	२०८०/०८१	२०८१/०८२
सुरक्षित घरहरूमा बसोबास गर्ने घरपरिवार	प्रतिशत	२५	३८	४५	५५	६५
सुरक्षित सार्वजनिक यातायातको उपलब्धता	प्रतिशत	६०	६५	७०	८०	९०
घरवाट ३० मिनेटको पैदलयात्रामा पक्की सडकको पहुँच	प्रतिशत	४४	५०	५५	६०	७०
मापदण्ड अनुसार निर्माण भएका कार्यालय, विद्यालय तथा स्वास्थ्य भवन	प्रतिशत	४०	५०	६५	८०	९५

५.१.७ विषय क्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान

उपलब्ध बजेट सीमा तथा मार्गदर्शन, कार्यक्रम तथा आयोजनाको संक्षिप्त विवरण र मध्यमकालीन बजेट खाकाको आधारमा बस्ती विकास, आवास तथा भवन उप-क्षेत्रको खर्च र सोको स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान तालिका ५.२ मा प्रस्तुत गरिएको छ :

तालिका ५.२ : भवन, आवास तथा बस्ती विकास उप-क्षेत्रको त्रिवर्षीय खर्च तथा स्रोतको अनुमान

आर्थिक वर्ष	बजेट अनुमान (रु. हजारमा)				बजेटको स्रोत (रु. हजारमा)			
	कुल	चालु	पुँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	आन्तरिक स्रोत	नेपाल सरकार	प्रदेश सरकार	ऋण तथा अन्य
२०७९/८०	२४०४०८	१२०२०	२२८३८८	०	१३३९६	२२०७३३	६२७९	०
२०८०/८१	२६१६६२	१३०८३	२४८५७९	०	१४३१८	२४०९३७	६४०६	०
२०८१/८२	२८६६७२	१४३३४	२७२३३९	०	१५३१२	२६४११६	७२४४	०

५.२.८ कार्यक्रम/आयोजनाको संक्षिप्त विवरण

कार्यक्रम तथा आयोजनाको उद्देश्य, अवधि, लागत तथा तथा अपेक्षितसहितको संक्षिप्त विवरण तालिका ५.३ मा प्रस्तुत गरिएको छ :

तालिका ५.३ : भवन, आवास तथा बस्ती विकास उप-क्षेत्रको कार्यक्रम तथा आयोजनाको संक्षिप्त विवरण

क्र.सं.	कार्यक्रम तथा आयोजना	उद्देश्य	अवधि	कुललागत (रु हजारमा)	अपेक्षित नतिजा
१	रमाईलो बस्तिको रेस्कु घर निर्माण (वडा नं. ८)	सेवा प्रवाह र विकास कार्यलाई सहज र सुव्यस्थित बनाउनु	२०७९/८० देखि २०८१/८२ सम्म	५९००	भवन निर्माण भई सेवा प्रवाह सुचारु हुनेछ।
२	टांडि बहुउद्देशिय भवन निर्माण (वडा नं. २)	सेवा प्रवाह र विकास कार्यलाई सहज र सुव्यस्थित बनाउनु	२०७९/८० देखि २०८१/८२ सम्म	९०००	प्रशासकीय भवन निर्माण सम्मन्न भई एकीकृत सेवा प्रवाह सुचारु हुनेछ।
३	वडा कार्यालय भवन निर्माण (वडा नं. ५)	वडा स्तरमा सेवा प्रवाहलाई एकीकृत र सहज बनाउनु	२०७९/८० देखि २०८१/८२ सम्म	५०००	५ नं. वडाको कार्यालय भवन निर्माण भई सेवा सुचारु हुनेछ।
४	वडा कार्यालय भवन निर्माण (वडा न. ८)	वडा स्तरमा सेवा प्रवाहलाई एकीकृत र सहज बनाउनु	२०७९/८० देखि २०८१/८२ सम्म	५०००	८ नं. वडाको कार्यालय भवन निर्माण भई सेवा सुचारु हुनेछ।
५	वडा कार्यालय भवन निर्माण (वडा न. ९)	वडा स्तरमा सेवा प्रवाहलाई एकीकृत र सहज बनाउनु	२०७९/८० देखि २०८१/८२ सम्म	६०००	९ नं. वडाको कार्यालय भवन निर्माण भई सेवा सुचारु हुनेछ।

क्र.सं.	कार्यक्रम तथा आयोजना	उद्देश्य	अवधि	कुललागत (रु हजारमा)	अपेक्षित नतिजा
६	वाटर किन्डम पार्क, बछौली (क्रमागत)	सौन्दर्यकरण र पर्यटकीय सुविधा विस्तार गर्नु	२०७९/८० देखि २०८१/८२ सम्म	५५०००	५ विगाहा जग्गमा पार्क निर्माण भई पर्यटकीय सुविधा र सौन्दर्यमा वृद्धि हुनेछ
७	सौराहा वसपार्क निमार्ण (वडा नं. ७)	व्यवस्थित यातायात प्रणाली सुव्यवस्थित बनाउनु	२०७९/८० देखि ०८१/८२ सम्म	६०००	१.५ विगाहा जग्गामा व्यवस्थित बसपार्क निर्माण हुनेछ
८	आवास, भवन तथा शहरी विकास कार्यक्रम	भवन, आवास, बस्ती तथा शहरी विकासलाई सुव्यस्थित बनाउनु	सालबसाली	६७४८४२	आवास, भवन तथा शहरी विकास सम्बन्धी सेवा सुचारु हुनेछ

५.१.९ जोखिम तथा अनुमान

भूउपयोग, आवास, बस्ती विकास तथा भवन निर्माण सम्बन्धी मापदण्ड तयार सहित परिपालनामा अभिवृद्धि हुनेछ । भूस्वरुपमा परिवर्तन र शहरीकरणका कारण वातावरणीय ह्रासमा वृद्धि भई नगर क्षेत्रको सुन्तरता, हरियाली र स्वच्छतामा ह्रास आउने जोखिम रहेको छ ।

५.२ सडक, पुल तथा यातायात

५.२.१ पृष्ठभूमि

नगरपालिकाका सबै वडामा पक्की सडकले छोएको छ भने सबै वडाहरूमा सडक सञ्जाल तथा सार्वजनिक यातायातको सेवा उपलब्ध रहेको छ । नगरपालिकामा कुल ७६ कि.मि कालोपत्रे, ४६५ कि.मि ग्राभेल सडक निर्माण भएको भने स्तरीय रिंगरोड निर्माण कार्यलाई प्राथमिकता दिइ कार्य अगाडि बढेको छ। सडक पूर्वाधारलाई पर्यटन विकासको मेरुदण्डको रुपमा विकास गर्ने नीति लिएको छ। कयर खोला, बुढीगंगा तथा अन्य नदीहरुमा तटबन्धन निमार्ण गरी ट्रेकिङ रुट सहितको हरित सडक निर्माण कार्यलाई प्राथमिकता दिईएको छ । उपभोक्ता समिति परिचालन सम्बन्धी कार्यविधि परिमार्जन तथा कार्यान्वयनको अभ्यास, उपभोक्ता समिति र ठेक्केदारलाई कामको गुणस्तरताका आधारमा प्रोत्साहन तथा दण्डित गर्न नीतिगत व्यवस्था गरिएको छ । सबै वडाहरुमा 'एक वडा, एक रणनीतिक सडक' छनौट गरी मर्मत संभार र स्तरोन्नती गर्ने कार्यलाई प्राथमिकताका साथ अगाडि बढाइएको छ । संघिय तथा प्रदेश सरकारसँगको सहकार्यमा सडक पूर्वाधार निर्माण गर्ने कार्य अगाडी बढाउन आवश्यक डि.पि.आर. तयार गर्ने कार्य प्राथमिकतामा रहेको छ ।

५.२.२ समस्या तथा चूनौति

पूर्वाधारको विकास भएपनि नगरपालिकाले पर्यटकीय केन्द्रको रुपमा बदलिदो परिस्थिती अनुसार पुर्वाधार विकासमा ध्यान नपुऱ्याएको, सडकको चौडाई साँघुरो हुनु, पर्यावरणलाई जोगाउने तर्फ ध्यान नपुग्नु, सडक निर्माणसँगसँगै ढल निर्माण नहुँदा असहज परिस्थिती उत्पन्न हुनु, सडकको गुणस्तरीयतामा कमी हुनु, सडक चिन्हको अभावका कारण दुर्घटनाको वृद्धि हुनु, सकुम्बासीका कारण सडक निर्माणमा असहजता हुनु, सडक तथा यातायातको क्षेत्रमा देखिएको समस्या तथा चुनौती हुन् ।

५.२.३ सोच

"सुरक्षित, गुणस्तरीय, वातावरणमैत्री र दिगो सडक पूर्वाधार"

५.२.४ उद्देश्य

१. सबै क्षेत्रमा विश्वासनीय यातायात सेवा विस्तार गर्नु,

२. यातायात व्यवस्थापनलाई प्रभावकारी गराउनु,

५.२.५ रणनीति

१. अन्तर सरकार साझेदारी र सहकार्यमा सडक पूर्वाधार निर्माण तथा स्तरोन्नति गर्ने ।

२. सडक निर्माणलाई वातावरणमैत्री तुल्याउने ।

३. यातायात संचालन र व्यवस्थापन प्रणाली सुदृढ वनाउने ।

५.२.६ नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य

एकीकृत नगर विकास योजना तथा कार्यक्रम तथा आयोजनाको आगामी तीन आर्थिक वर्षको अपेक्षित नतिजाको आधारमा तयार नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य तालिका ५.४ मा प्रस्तुत गरिएको छ :

तालिका ५.४. : सडक, पुल तथा यातायात उप-क्षेत्रको नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य

सूचक	एकाई	गत आ.व.सम्मको अवस्था	चालु आ.व.सम्म को अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
				२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२
१२ महिना सञ्चालन हुने सडकको २ कि.मि. वरपर बसोबास गर्ने जनसंख्याको अनुपात	प्रतिशत	६८	७०	८२	८८	९५
कंक्रिट सडक	कि.मि.	५६	६०	७५	९०	१२५
कालोपत्रे सडक	कि.मि.	७६.६	८५	९५	१०५	११५
ग्राभेल सडक	कि.मि.	४६५	४८०	५०८	५४३	५७५
धुले सडक	कि.मि.	३०२	२७८	२५०	२१५	१९०
सडक नालीको लम्बाई	कि मि	२७	३०	४५	५२	६०

५.२.७ विषय क्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान

उपलब्ध भएको बजेट सीमा तथा मार्गदर्शन, कार्यक्रम तथा आयोजनाको संक्षिप्त विवरण र मध्यमकालीन बजेट खाकाको आधारमा सडक, पुल तथा यातायात उप-क्षेत्रको खर्च र सोको स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान तालिका ५.५ मा प्रस्तुत गरिएको छ :

तालिका ५.५. : सडक, पुल तथा यातायात उप-क्षेत्रको त्रिवर्षीय खर्च तथा स्रोतको अनुमान

आर्थिक वर्ष	बजेट अनुमान (रु. हजारमा)				बजेटको स्रोत (रु. हजारमा)			
	कुल	चालु	पुँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	आन्तरिक स्रोत	नेपाल सरकार	प्रदेश सरकार	ऋण तथा अन्य
२०७९/८०	८०१३६	४००७	७६१२९	०	१८८८२	२७६४९	२२६०५	११०००
२०८०/८१	८७२२१	४३६१	८२८६०	०	१७१४६	३१०६९	२६९०६	१२१००
२०८१/८२	९५५५७	४७७८	९०७८०	०	१३९१०	३७९१२	३०४२५	१३३१०

५.१.८ कार्यक्रम/आयोजनाको संक्षिप्त विवरण

कार्यक्रम तथा आयोजनाको उद्देश्य, अवधि, लागत तथा तथा अपेक्षित उपलब्धि सहितको संक्षिप्त विवरण तालिका ५.६ मा प्रस्तुत गरिएको छ :

तालिका ५.६. : सडक, पुल तथा यातायात उप-क्षेत्रको कार्यक्रम तथा आयोजनाको संक्षिप्त विवरण

क्र. सं.	कार्यक्रम तथा आयोजना	उद्देश्य	अवधि (शुरु र समाप्ति)	कुल लागत (रु हजारमा)	अपेक्षित नतिजा
१	बकुलर देखि जयमगंला हुदै सालघारी नमुना सडक निर्माण आयोजना	हरित नमुना सडक निर्माण हुने	२०७९/८० देखि २०८१/८२ सम्म	३००००	वातावरणमैत्री नमुना सडक निर्माण हुनेछ ।
२	बाहिरी चक्रपथ निर्माण आयोजना	१५ कि.मि. गुणस्तरिय सडक निर्माण हुने	२०७९/८० देखि २०८१/८२ सम्म	४००००	१५ कि..मि. लम्बाईको गुणस्तरिय चक्रपथ निर्माण भएको हुनेछ ।

क्र. सं.	कार्यक्रम तथा आयोजना	उद्देश्य	अवधि (शुरु र समाप्ति)	कुल लागत (रु हजारमा)	अपेक्षित नतिजा
३	सडक तथा यातायात कार्यक्रम	यातायात सुविधा व्यवस्थित र सहज बनाउनु	सालबसाली	१९२९१४	गुणस्तरीय, सुरक्षित, वातावरण मैत्री निर्माण भई यातायात व्यवस्थित हुनेछ।

५.१.९ जोखिम तथा अनुमान

सडक निर्माण तथा स्तरोन्नतीमा अन्तर सरकार सहकार्यमा वृद्धि भएको हुनेछ। उपभोक्ता समिती तथा सबन्धित सरोकारवालाको सक्रिय सहभागितामा आयोजना व्यवस्थापन गर्न नसकिएमा अपेक्षित नतिजा हासिल हुने जोखिम रहन सक्छ।

५.३ जलस्रोत, विद्युत तथा स्वच्छ उर्जा

५.३.१ पृष्ठभूमि

जलश्रोतको रुपमा राप्ती नदी लगायतका नदी र सिमसार क्षेत्रहरु रहेको नगरपालिकामा भूमिगत जलश्रोतको सहज उपलब्धता रहेको छ। कुल क्षेत्रफलको ७.७३ प्रतिशत नदिनाला, ३.९७ प्रतिशत ताल तलैया र ६.२४ प्रतिशत सिमसार क्षेत्रले ओगटेको खहरे, कयर, बुढी राप्ती लगायतका नदी तथा खोलाहरु रहेका छन्। नगरपालिकामा करीव ९९ प्रतिशत घरधुरीले वत्ती बाल्ने प्रयोजनका लागि विद्युतीय उर्जाको उपयोगको अभ्यास रहेका, पछिल्ला दिनमा खाना पकाउने उर्जाको श्रोतका रुपमा दाउराको उपयोगमा कमी आएको छ भने आयातित उर्जामा निर्भरता बढेको र खाना पकाउने उर्जाको प्रमुख श्रोतमा एलपी ग्यास, दाउरा तथा वायो ग्यास रहेको छ। नगरपालिकाले परम्परागत उर्जामा निर्भर परिवारलाई अनुदान सहितको बैकल्पिक उर्जाको प्रयोगमा प्रोत्साहन गरिरहेको छ।

५.३.२ समस्या तथा चूनौति

नदी प्रदुषण र जलाधार क्षेत्रको विनास र भूमिगत जलको अधिक उपयोगका कारण सतह घटदै जानु, एलपी ग्यासमा बढ्दो निर्भरता तथा विद्युत्को नियमित आपूर्तिमा कमी, ऊर्जाको उपयोग प्रवर्द्धनका लागि जनचेतना अभिवृद्धि र प्रोत्साहन, वैकल्पिक उर्जाको विस्तार गर्न नसक्नु चुनौतिका रुपमा रहेको छ।

५.३.३ सोच

"भरपर्दो, सहज, सुलभ उर्जाको उपलब्धता"

५.३.४ उद्देश्य

१. जलाधार क्षेत्रको संरक्षणलाई प्रभावकारी गराउनु,

२. सबै घरधुरीमा स्वच्छ उर्जाको उपयोग सुनिश्चित गर्नु,

५.३.५ रणनीति

१. सिमसार क्षेत्र, जलस्रोतका मुहान, कुवा र परम्परागत धाराको संरक्षण र सम्वर्द्धनमा सरकारी तथा समुदायको सहभागिता बढाउने।

२. स्वच्छ उर्जाको उत्पादन तथा उपयोगलाई वृद्धि गर्न संघ र प्रदेश सरकारका सम्बन्धित निकायहरूसँग सहकार्य गर्ने।

३. वैकल्पिक उर्जाको उपयोग विस्तार गर्दै आयातित इन्धनमाथिको निर्भरता कम गर्ने।

५.३.६ नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य

एकीकृत नगर विकास योजना, कार्यक्रम तथा आयोजनाको आगामी तीन आर्थिक वर्षको अपेक्षित नतिजाको आधारमा तयार नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य तालिका ५.७ मा प्रस्तुत गरिएको छ :

तालिका ५.७ : जलश्रोत, विद्युत तथा स्वच्छ उर्जा उप-क्षेत्रको नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य

सूचक	एकाई	गत आ.व.सम्मको उपलब्धि	चालु आ.व.सम्म को अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
				२०७९/०८०	२०८०/०८१	२०८१/०८२
सोलार प्रणाली सहित विद्युत सेवा पुगेका घरपरिवार	प्रतिशत	०.२५	०.४	१	३	५
सुधारिएको उर्जा (वायोग्यास, एलपि) प्रयोग गर्ने घरपरिवार	प्रतिशत	९१.०६	९२	९३	९५	९८
सुधारिएको वा धुवारहित चुल्हो जडान भएका परिवार	संख्या	१०५	१२३	१३०	१४०	१५०
विद्युत्मा पहुँच भएका जनसंख्याको अनुपात	प्रतिशत	९७	९८	९९	१००	१००
खाना पकाउन ऊर्जाको प्राथमिक स्रोतका रूपमा दाउरा प्रयोग गर्ने परिवार	प्रतिशत	१६	१६	१४	१३	११
खाना पकाउन र पानी तताउन एलपी ग्यास प्रयोग गर्ने घरपरिवार	प्रतिशत	६५	६०	५५	५०	४०
खाना पकाउन र पानी तताउन विद्युत प्रयोग गर्ने घरपरिवार	प्रतिशत	५	१०	२०	३०	४०
विद्युत्बाट चल्ने सवारीसाधन	प्रतिशत	०	०.०१	०.०३	०.५	१

५.३.७ विषय क्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान

उपलब्ध बजेट सीमा तथा मार्गदर्शन, कार्यक्रम तथा आयोजनाको संक्षिप्त विवरण र मध्यमकालीन बजेट खाकाको आधारमा जलस्रोत, विद्युत तथा स्वच्छ उर्जा उप-क्षेत्रको खर्च र सोको स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान तालिका ५.८ मा प्रस्तुत गरिएको छ :

तालिका ५.८ : जलश्रोत, विद्युत तथा स्वच्छ उर्जा उप-क्षेत्रको त्रिवर्षीय खर्च तथा स्रोतको अनुमान

आर्थिक वर्ष	बजेट अनुमान (रु. हजारमा)				बजेटको स्रोत (रु. हजारमा)			
	कुल	चालु	पुँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	आन्तरिक स्रोत	नेपाल सरकार	प्रदेश सरकार	ऋण तथाअन्य
२०७९/८०	१००१७	२००३	८०१४	०	०	१००१७	०	०
२०८०/८१	१०९०३	२१८१	८७२२	०	०	१०९०३	०	०
२०८१/८२	११९४५	२३८९	९५५६	०	०	११९४५	०	०

५.३.८ कार्यक्रम/आयोजनाको संक्षिप्त विवरण

कार्यक्रम तथा आयोजनाको उद्देश्य, अवधि, लागत तथा तथा अपेक्षित उपलब्धि सहितको संक्षिप्त विवरण तालिका ५.९ मा प्रस्तुत गरिएको छ :

तालिका ५.९ : जलश्रोत, विद्युत तथा स्वच्छ उर्जा उप-क्षेत्रको कार्यक्रम तथा आयोजनाको संक्षिप्त विवरण

क्र.सं.	कार्यक्रम तथा आयोजना	उद्देश्य	अवधि (शुरु र समाप्ति)	कुल लागत (रु.हजारमा)	अपेक्षित नतिजा
१	विद्युतीय गाडी चार्जिङ स्टेशन निर्माण आयोजना	नविकरणीय उर्जा खपतमा वृद्धि गर्नु	२०७९/८० देखि २०८१/८२ सम्म	३०००	नगरपालिकाको विभिन्न २ स्थानमा विद्युतीय चार्जिङ स्टेशन संचालनमा आयएको हुनेछ।

क्र.सं.	कार्यक्रम तथा आयोजना	उद्देश्य	अवधि (शुरु र समाप्ति)	कुल लागत (रु.हजारमा)	अपेक्षित नतिजा
२	जलस्रोत, विद्युत तथा वैकल्पिक उर्जा कार्यक्रम	प्रदूषण न्यूनीकरण, नविकरणीय उर्जा प्रवर्द्धन, व्यवस्थापन गर्नु	सालबसाली	२९८६५	विद्युत, नविकरणीय उर्जा कार्यक्रम प्रवर्द्धन, प्रभावकारी हुनेछ ।

६.३.९ जोखिम तथा अनुमान

हाल भएको प्रविधि प्रवर्द्धन सहितको उपयोग, बजेटको सुनिश्चिता, मानव संशाधन उपलब्ध भएमा उल्लिखित उपलब्धिहरु हासिल हुनेछ । सो हुन नसकेमा योजना प्राप्त नहुने जोखिम रहन सक्छ ।

५.४ सूचना, सञ्चार तथा प्रविधि

५.४.१ पृष्ठभूमि

सञ्चारका साधनहरुमा मोवाइल फोन, टेलिफोन, इन्टरनेट, रेडियो, टिभि, पत्रपत्रिका तथा हुलाक रहेका छन् । आधुनिक प्रविधि विकासको महत्वलाई आत्मसात् गरी रत्ननगर नगरपालिकाले डिजिटल सिटीको रुपमा विकास गर्ने लक्ष्य लिएको छ । नेपाल दूरसञ्चार कम्पनीका साथै एनसेलका टेलिफोन तथा मोबाइल सेवाको सहज पहुँच रहेको छ । करीव ९४ प्रतिशतले मोवाईल फोनको प्रयोग तथा ८५ प्रतिशतले टेलिभिजनको प्रयोग गर्छन । नगरपालिकाबासीहरुमा इन्टरनेटको उपयोग विस्तार कमशः भइ सकेको छ । नगरपालिकामा एउटा व्यावसायिक एफएम रेडियो स्टेशन सञ्चालनमा रहेको छ । २ वटा दैनिक पत्रपत्रिका र १ वटा स्थानीय साप्ताहिक पत्रपत्रिका प्रकाशन हुने गरेको छ । नगरपालिकाले सूचना प्रविधि प्रवर्द्धन तथा विस्तार गरी सेवा प्रवाहलाई विद्यूतीय प्रणालीमा आधारित बनाउने र नगरपालिकामा पेपरलेस कारोबारलाई प्रवर्द्धन लक्ष्य लिएको छ ।

५.४.२ समस्या तथा चूनौती

इन्टरनेट तथा मोवाइल फोनको गुणस्तरमा कमी, साइवर अपराध सम्बन्धी जनचेतनामा कमी, सञ्चारका साधनको उपयोगमा अस्वस्थ प्रतिस्पर्धा, पोल पोलमा झुन्डिने तारले पर्यटकिय शहरी सौन्दर्यलाई कुरुप बनाएको छ । ताररहित प्रविधिलाई बढावा दिनु र गुणस्तरीय सन्चार सेवा प्रवाह गर्नु चुनौतिका रुपमा रहेका छन् ।

५.४.३ सोच

“सहज, नियमित सूचना सञ्चार प्रविधि सेवा”

५.४.४ उद्देश्य

१. भरपर्दो, विश्वसनीय एवं गुणस्तरीय सूचना तथा संचार सेवाको विकास र विस्तार गर्नु ।

५.४.५ रणनीति

१. सेवा प्रवाह र दैनिक जीवनमा विद्युतीय सूचना प्रविधिको उपयोग गरी थप सहज र प्रभाबकारी गराउने ।

२. नगर कार्यपालिका तथा वडा कार्यालयबाट हुने सेवा प्रबाह तथा कार्यसम्पादनलाई पेपरलेस बनाउने ।

३. सूचना प्रविधिमा नगरवासीको पहुँच र उपयोग सुनिश्चित गर्न सेवा प्रदायक संस्थालाई प्रोत्साहित गर्ने ।

५.४.६ नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य

एकीकृत नगर विकास योजना, कार्यक्रम तथा आयोजनाको आगामी तीन आर्थिक वर्षको अपेक्षित नतिजाको आधारमा तयार नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य तालिका ५.१० मा प्रस्तुत गरिएको छ :

तालिका ५.१०. : सूचना, सञ्चार तथा प्रविधि उप-क्षेत्रको नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य

सूचक	एकाई	गत आ.व.सम्मको अवस्था	चालु आ.व.सम्मको अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
				२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२
इन्टरनेट सेवा उपलब्ध घर परिवार	प्रतिशत	७५	८०	८५	९०	१००
संचारका कुनै एक साधन उपलब्ध ३रपरिवार	प्रतिशत	९३.५७	९४	९८	१००	१००
इन्टरनेट सेवा प्रयोग गर्ने जनसंख्या	प्रतिशत	३१.७६	४८	६०	७०	८०
मोबाइल प्रयोगकर्ता	प्रतिशत	८७	९४	९८	१००	१००
सञ्चारका कुनै पनि साधन प्रयोग नगर्ने घरपरिवार	प्रतिशत	२.७१	२.५	२	०	०
नगरपालिकामा सञ्चालित सफ्टवेयर र सूचना व्यवस्थापन प्रणाली	संख्या	७	७	१०	१२	१५
इन्टरनेट सुविधा उपलब्ध वडा कार्यालय, स्वास्थ्य संस्था र विद्यालय	प्रतिशत	७०	७०	७५	८०	९०

५.४.७ विषय क्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान

उपलब्ध बजेट सीमा तथा मार्गदर्शन, कार्यक्रम तथा आयोजनाको संक्षिप्त विवरण र मध्यमकालीन बजेट खाकाको आधारमा सूचना, सञ्चार तथा प्रविधि उप-क्षेत्रको खर्च र सोको स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान तालिका ५.११ मा प्रस्तुत गरिएको छ :

तालिका ५.११. : सूचना, सञ्चार तथा प्रविधि उप-क्षेत्रको त्रिवर्षीय खर्च तथा स्रोतको अनुमान

आर्थिक वर्ष	बजेट अनुमान (रु. हजारमा)				बजेटको स्रोत (रु. हजारमा)			
	कुल	चालु	पुँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	आन्तरिक स्रोत	नेपाल सरकार	प्रदेश सरकार	ऋण तथा अन्य
२०७९/८०	१००१७	४००७	६०१०	०	१३४०	८६७७	०	०
२०८०/८१	१०९०३	४३६१	६५४२	०	१४३२	९४७१	०	०
२०८१/८२	११९४५	४७७८	७१६७	०	१५३१	१०४१३	०	०

५.४.८ कार्यक्रम/आयोजनाको संक्षिप्त विवरण

कार्यक्रम तथा आयोजनाको उद्देश्य, अवधि, लागत तथा तथा अपेक्षित उपलब्धि सहितको संक्षिप्त विवरण तालिका ५.१२ मा प्रस्तुत गरिएको छ :

तालिका ५.१२. : सूचना, सञ्चार तथा प्रविधि उप-क्षेत्रको कार्यक्रम तथा आयोजनाको संक्षिप्त विवरण

क्र. सं.	कार्यक्रम तथा आयोजना	उद्देश्य	अवधि (शुरु र समाप्ति)	कुल लागत (रु हजारमा)	अपेक्षित नतिजा
१	सूचना तथा संचार प्रविधि प्रवर्द्धन कार्यक्रम	सूचना तथा संचारको उपयोगलाई जनमुखी गराउनु	सालबसाली	१६०००	विद्युतीय सुशासनका अभ्यास सहित गुणस्तरीय प्रभावकारी सेवा प्रबाह भएको हुनेछ।

५.४.८ जोखिम तथा अनुमान

उपलब्ध प्रविधिको उपयोग, बजेटको सुनिश्चिता, दक्ष मानव संशाधन उपलब्ध भएमा र महामारी तथा अन्य अवस्था नभएमा उल्लिखित उपलब्धि हासिल हुनेछ। सो हुन नसकेमा योजनाको लक्ष्य तथा उद्देश्य प्राप्त नहुने जोखिम रहन सक्छ।

परिच्छेद ६ : वातावरण तथा विपद व्यवस्थापन

६.१ वन, हरियाली, भूसंरक्षण र जैविक विविधता

६.१.१ पृष्ठभूमि

नगरपालिकमा संरक्षित पानी पोखरी, नदी नियन्त्रण, भू-क्षय र बाढी संवेदनशील क्षेत्र उकासबाट संरक्षित जमीनको पहिचान भएको छ। स्थानीय विपद् तथा जलवायु उत्थानशिल योजना र स्थानीय विपद् पूर्वतयारी तथा प्रतिकार्य योजना २०७८ निमार्ण गरी कार्यान्वयनमा रहेको छ। वन, जैविक विविधता, भूसंरक्षण एवं प्रवर्द्धन गर्दै त्यसको दिगो उपयोग र जलवायु परिवर्तनका असर न्यूनीकरणका उपायहरु अवलम्बन गरी जीविकोपार्जनका अवसरहरु वृद्धिका अभ्यासहरु भएका छन्। निकुञ्ज, मध्यवर्ती क्षेत्र, मध्यवर्ती सामुदायिक वन, पर्याप्त घाँस मैदान तथा जलाधार क्षेत्र भरीपूर्ण रत्ननगर नगरपालिकाको सवल पक्ष मध्ये वन, जैविक विविधता र जलाधार हो। नगरपालिकाको कुल क्षेत्रफल मध्ये १४.७ प्रतिशत वन तथा चरण क्षेत्र, ७.७३ प्रतिशत नदीनाला, ३.९७ प्रतिशत ताल तलैया र ६.२४ प्रतिशत सिमसार क्षेत्रले ओगटेको छ। त्यसैगरी कुल ११३३ वर्ग किमीमा फैलिएका ६ वटा सामुदायिक वन रहेका छन्। वन तथा जैविक विविधताले नगरपालिकालाई आर्थिक रुपमा मात्र समृद्ध बनाएको छैन र वातावरणीय रुपमा पनि सवल बनाएको छ। यस क्षेत्र जडिवुटी उत्पादनको केन्द्रको रुपमा विकास गर्न सकिने अवस्था रहेको छ।

६.१.२ समस्या तथा चूनौति

नगरपालिकाको बृहत्तर भू-उपयोग योजना तर्जुमा गरी भूमि व्यवस्थापन कार्य कार्यान्वयन हुन नसक्दा भू-संरक्षण, भूमि व्यवस्थापन, सार्वजनिक जग्गा वृक्षारोपणमा कमी, ताल तलैया सिमसार क्षेत्रको पहिचान र नक्शांकन गर्न नसक्नु,नदी किनार तटवन्धन हुन नसक्नु, लौरिघोल लगायतका सिमसार क्षेत्रको संरक्षणमा कमी, पानी मुहान संरक्षणमा कमी, पर्यटकीय गतिबिधिका कारण जैविक विविधताको संरक्षणमा कठिनाई मुख्य समस्याहरु हुन्।

६.२.३ सोच

"संरक्षित जैविक विविधता, सुरक्षित नगर"

६.१.४ उद्देश्य

१. वन तथा जैविक विविधताको संरक्षण गर्नु,

२. भूक्षय न्यूनीकरण तथा नदी कटान नियन्त्रण गर्नु।

६.१.५ रणनीति

१. एकीकृत जलाधार व्यवस्थापन मार्फत जल, जमिन, जंगलको संरक्षण गर्दै भूमिको उत्पादकत्व वृद्धि गरी त्यसमा आश्रित जनताको जीवनस्तर उकास्ने।

२. जलाधार व्यवस्थापन योजना निर्माण गरी भू क्षमता वर्गीकरण अनुसार भू उपयोग गर्ने।

३. सार्वजनिक र ऐलानी जग्गाको पहिचान गरी वृक्षरोपणलाई व्यवस्थित गर्ने।

४. जैविक विविधता संरक्षण, वन व्यवस्थापन, नदी उकासमा समूह गठन गरी परिचालन गर्ने।

५. दुर्लभ वन्यजन्तु तथा वनस्पतिको पहिचान र संरक्षणमा अन्तर सरकार सहकार्य अभिवृद्धि गर्ने।

६.१.६ नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य

एकीकृत नगर विकास योजना तथा कार्यक्रम तथा आयोजनाको आगामी तीन आर्थिक वर्षको अपेक्षित नतिजाको आधारमा तयार नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य तालिका ६.१ मा प्रस्तुत गरिएको छ :

तालिका ६.१ : वन, हरियाली, भूसंरक्षण तथा जैविक विविधता उप-क्षेत्रको नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य

सूचक	इकाई	गत आ.व.सम्मको उपलब्धि	चालु आ.व.सम्म को अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
				२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२
सामुदायिक वन	संख्या	६	६	६	७	७
पार्क तथा उद्यान	संख्या	८	१०	१२	१४	१६
संरक्षित तालतलैया	संख्या	५	७	८	९	१०
बृक्षरोपण गरिएको क्षेत्र	हेक्टर	१७५	२००	२२०	२३०	२४०
नदी नियन्त्रणका लागि गरिएको बाँध तथा स्परको लम्बाई	रनिङ्ग मिटर	२५००	३०००	३०००	४०००	५०००
नदी नियन्त्रण र उकासबाट संरक्षित जमीन	हेक्टर	३५	३८	५५	७०	१४०
नदीनियन्त्रण लम्बाई	किमी	२	३	४	८	१०
स्पर तथा बाँध, चेकड्याम	किमी	२	२	४	६	८
संरक्षित भू-क्षय र बाढी संवेदनशील क्षेत्र	हेक्टर	७००	७००	१००	१२००	१५००

६.१.७ विषय क्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान

उपलब्ध बजेट सीमा तथा मार्गदर्शन, कार्यक्रम तथा आयोजनाको संक्षिप्त विवरण र मध्यमकालीन बजेट खाकाको आधारमा वन, हरियाली, भूसंरक्षण र जैविक विविधता उप-क्षेत्रको खर्च र सोको स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान तालिका ६.२ मा प्रस्तुत गरिएको छ :

तालिका ६.२ : वन, हरियाली, भूसंरक्षण तथा जैविक विविधता उप-क्षेत्रको त्रिवर्षीय खर्च तथा स्रोतको अनुमान

आर्थिक वर्ष	बजेट अनुमान (रु. हजारमा)				बजेटको स्रोत (रु. हजारमा)			
	कुल	चालु	पुँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	आन्तरिक स्रोत	नेपाल सरकार	प्रदेश सरकार	ऋण तथा अन्य
२०७९/८०	२००३४	५००९	१५०२६	०	२६७९	११०७६	६२७९	०
२०८०/८१	२१८०५	५४५१	१६३५४	०	२८६४	१२५३५	६४०६	०
२०८१/८२	२३८८९	५९७२	१७९१७	०	३०६२	१३५८३	७२४४	०

६.२.८ कार्यक्रम/आयोजनाको संक्षिप्त विवरण

कार्यक्रम तथा आयोजनाको उद्देश्य, अवधि, लागत तथा तथा अपेक्षित उपलब्धि सहितको संक्षिप्त विवरण तालिका ६.३ मा प्रस्तुत गरिएको छ :

तालिका ६.३ : वन, हरियाली, भूसंरक्षण तथा जैविक विविधता उप-क्षेत्रको कार्यक्रम र आयोजनाको संक्षिप्त विवरण

क्र. सं.	कार्यक्रम तथा आयोजना	उद्देश्य	अवधि (शुरु र समाप्ति)	कुल लागत (रु हजारमा)	अपेक्षित नतिजा
१	कृष्णसार सरक्षंण लागि बासस्थान निर्माण, टिकौली (वडा न. १०)	कृष्णसार सरक्षंण लागि बासस्थान निर्माण हुने	२०७९/८० देखि २०८१/८२	६०००	उचित बासस्थान, वन्यजन्तु सरक्षंण भई, २५ प्रतिशत पर्यापर्यटन वृद्धि हुनेछ ।
२	वन, हरियाली, भूसंरक्षण र जैविक विविधता संरक्षण कार्यक्रम	ताल संरक्षण, नदि नियन्त्रण तथा बस्ती तथा जमनीको संरक्षण गर्नु	सालबसाली	५२७२८	वन व्यवस्थापन, हरित पार्क निमार्ण, हरियाली, भूसंरक्षण प्रभाबकारी भएको हुनेछ ।

६.२.९ जोखिम तथा अनुमान

वन, भूसंरक्षण तथा जैविक विविधता संरक्षणमा अन्तरसरकार साझेदारी र सहकार्यमा वृद्धि भएको हुनेछ । जलवायु परिवर्तनको असर, कोभिड १८ लगायतका महामारी र अन्य विपद् जोखिममा वृद्धि, स्रोतको अनियन्त्रित दोहन र उत्खनन तथा अनियन्त्रित निर्माण जस्ता जोखिम पक्षहरु रहेका छन् ।

६.२ वातावरण तथा फोहोरमैला व्यवस्थापन

६.२.१ पृष्ठभूमि

नगर क्षेत्रभित्र पूर्वाधार निर्माण गर्दा वातावरण संरक्षण र दिगो विकासलाई ध्यानमा राखी वातावरणमैत्री कार्यक्रमलाई प्राथममिकताका साथ अगाडी बढाउने नीति लिएको छ । उत्सर्जित ठोस फोहरलाई माता कंकालीमाई उद्योग प्रालिसँग साझेदारीमा व्यवस्थापन गर्दै आईरहेकोछ । त्यस्तै अस्पतालजन्य फोहोरमैलालाई बेग्लै संकलन गरी प्रशोधन गरेर मात्र ल्यान्डफिल्ड साइटमा व्यवस्थापनको अभ्यास रहेको छ । नगरपालिका भित्र पुराना गाडीहरु सञ्चालनलाई निरुत्साहित गर्ने नीति लिइने छ भने विद्युतिय गाडी सञ्चालनमा प्राथमिकता दिईएको छ । गैसस र समुदायसँग समन्वय गरी पूर्ण सरसफाई अभियान सञ्चालन गरिएको छ । प्लाष्टिकजन्य सामग्री लगायत वातावरण प्रदुषित गर्ने दैनिक प्रयोगका सामग्रीको प्रयोगलाई निरुत्साहित गर्न पहल गरिएको छ । गोवर ग्याँस, सुधारिएको चुलो, विद्युतिय चुलो जस्ता कम खर्चिला तथा वातावरणीय रुपमा अनुकूल प्रविधिको प्रयोगमा जोड दिने कार्यक्रमहरु कार्यान्वयनमा रहेका छन् ।

६.३.२ समस्या तथा चुनौति

फोहर मैला विर्सजन स्थलको अप्रयाप्तता र फोहोरको वर्गीकरण गरी व्यवस्थापनको अभ्यास नहुन यस क्षेत्रका मुख्य समस्याहरु हुन । स्रोतमै वर्गीकरण, प्रशोधन र पुनःप्रयोगलाई प्रोत्साहन गरी वैज्ञानिक फोहोर व्यवस्थापनलाई बढावा दिने कार्य व्यावहारिक रुपमा कार्यान्वयन हुन सकेका छैनन् । फोहोरबाट मोहोर, फोहोरबाट उर्जाको अवधारण कार्यान्वयन हुन सकेको छैन ।

६.३.३ सोच

"स्वच्छ वातावरण, फोहोरलाई मोहोर"

६.३.४ उद्देश्य

१. वातावरणीय स्वच्छता कायम गर्नु,

२. फोहोरमैलाको दिगो व्यवस्थापन गर्नु ।

६.३.५ रणनीति

१. फोहोरमैलाको उचित व्यवस्थापन गरी आय आर्जनका अवसर सिर्जना गर्ने ।

२. एक घर एक बिरुवा, तथा एक वडा एक आयुर्वेदिक वनस्पती उद्यानको अभियान सञ्चालन गर्ने ।

३. फोहोरमैलाको दिगो व्यवस्थापनमा अन्तर सरकार एवम् समुदायको सहकार्य वृद्धि गर्ने ।

४. फोहोरलाई स्रोतमै वर्गिकरण गरी व्यवस्थापनको अभ्यासलाई सबै समुदायमा पुर्याउने ।

५. आधुनिक एवम् व्यवस्थित ल्याण्ड फिल्ड साइटको स्थापना र सञ्चालन गर्ने ।

६.३.६ नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य

एकीकृत नगर विकास योजना तथा कार्यक्रम तथा आयोजनाको आगामी तीन आर्थिक वर्षको अपेक्षित नतिजाको आधारमा तयार नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य तालिका ६.४ मा प्रस्तुत गरिएकोछ :

तालिका ६.४ : वातावरण तथा फोहोरमैला व्यवस्थापन उप-क्षेत्रको नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य

सूचक	एकाई	गत आ.व. सम्मको अवस्था	चालु आ.व.सम्म को अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
				२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२
सिमसार व्यवस्थापन योजना तयार गरी लागु भएका तालको संख्या	संख्या	८	८	८	९	१०
ल्यान्डफिल्ड साइट	संख्या	१	१	१	२	२
फोहोर संकलन साधन	संख्या	५	६	११	१२	१५
आधुनिक सरसफाइ सुविधा प्रयोग गर्ने घरपरिवार	प्रतिशत	७०	७४	७६	८०	९०
शौचालय प्रयोग गर्ने जनसंख्या	प्रतिशत	९८	९८	९९	१००	१००
स्रोतमानै फोहर वर्गिकरण तथा व्यवस्थापन गर्ने घरपरिवार	प्रतिशत	९	१०	१५	२५	५०
ल्याण्डफिल साइटको क्षेत्रफल	बिगाहा	३३	३३	३८	३८	४५

६.३.७ विषय क्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान

उपलब्ध बजेट सीमा तथा मार्गदर्शन, कार्यक्रम तथा आयोजनाको संक्षिप्त विवरण र मध्यमकालीन बजेट खाकाको आधारमा सूचना तथा सञ्चार उप-क्षेत्रको खर्च र सोको स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान तालिका ६.५ मा प्रस्तुत गरिएको छ :

तालिका ६.५ : वातावरण तथा फोहोरमैला व्यवस्थापन उप-क्षेत्रको त्रिवर्षीय खर्च तथा स्रोतको अनुमान

आर्थिक वर्ष	बजेट अनुमान (रु. हजारमा)				बजेटको स्रोत (रु. हजारमा)			
	कुल	चालु	पुँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	आन्तरिक स्रोत	नेपाल सरकार	प्रदेश सरकार	ऋण तथा अन्य
२०७९/८०	२००३४	१२०२०	८०१४	०	५३५८	१०९०८	३७६८	०
२०८०/८१	२१८०५	१३०८३	८७२२	०	५७२७	१६०७८	०	०
२०८१/८२	२३८८९	१४३३४	९५५६	०	६१२५	१७७६५	०	०

६.३.८ कार्यक्रम/आयोजनाको संक्षिप्त विवरण

कार्यक्रम तथा आयोजनाको उद्देश्य, अवधि, लागत तथा तथा अपेक्षित उपलब्धि सहितको संक्षिप्त विवरण तालिका ६.६ मा प्रस्तुत गरिएको छ :

तालिका ६.६ : वातावरण तथा फोहोरमैला व्यवस्थापन उप-क्षेत्रको कार्यक्रम तथा आयोजनाको संक्षिप्त विवरण

क्र.सं.	कार्यक्रम तथा आयोजना	उद्देश्य	अवधि (शुरु र समाप्ति)	कुल लागत (रु हजारमा)	अपेक्षितनतिजा
१	ल्याण्डफिल साइट मर्मत सुधार तथा प्रवर्द्धन कार्यक्रम	ल्याण्डफिल साइटको समुचित व्यवस्थापन गर्नु	सालबसाली	८०००	दैनिक फोहोरमैलाको वर्गीकरण, प्रशोधन ६० प्रतिशतले वृद्धि हुनेछ।
२	वातावरण तथा फोहोरमैला व्यवस्थापन कार्यक्रम	फोहोरमैलाको व्यवस्थित व्यवस्थापन गर्नु	सालबसाली	५७७२८	फोहोर व्यवस्थापनमा सचेतना तथा साझेदारी वृद्धि भइ फोहोर व्यवस्थापन प्रभावकारी भएको हुनेछ ।

६.३.९ जोखिम तथा अनुमान

उपलब्ध प्रविधिको उपयोग, बजेटको सुनिश्चिता, दक्ष मानव संशाधन उपलब्ध भएमा र महामारी तथा अन्य विपद्को अवस्था नभएमा उल्लिखित उपलब्धि हासिल हुनेछ । सो हुन नसकेमा योजनाको लक्ष्य प्राप्त नहुने जोखिम रहन सक्छ ।

६.३ विपद् जोखिम व्यवस्थापन तथा जलवायु परिवर्तन अनुकुलता

६.३.१ पृष्ठभूमि

स्थानीय विपद् तथा जलवायु उत्थानशिल योजना र स्थानीय विपद् पूर्वतयारी तथा प्रतिकार्य योजना २०७८ निमार्ण गरी कार्यान्वयनमा रहेको छ। वडा स्तर विपद् व्यवस्थापन समिति गठन गरी विपद् व्यवस्थापन योजना तयार गरी कार्यान्वनमा रहेको छ। विपद् व्यवस्थापन र जोखिम न्यूनिकरण कोष खडा गर्ने, जोखिमपूर्ण क्षेत्रहरु पहिचान गर्ने, विपद् पूर्व तयारी, विपद् व्यवस्थापन सम्बन्धि तालिम, तथा आपतकालीन सामग्रीहरुको भण्डारणको व्यवस्था मिलाइएको छ। चितवन राष्ट्रिय निकुन्ज र सामुदायिक वन भएको वडाहरुमा वन्यजस्तुको आक्रमण र खेतीबाली नष्ट गर्ने समस्या समाधानका लागि पहल भएको छ। नगर क्षेत्रमा वन्यजन्तुको अतिक्रमण, नदी कटान, डुवान, असिना, हावाहुरी, महामारी मुख्य विपद्का रुपमा रहेको छ। जलवायु परिवर्तनको असर न्यूनीकरणमा अन्तर सरकार साझेदारीमा कार्यक्रम सञ्चालनमा रहेको छ।

६.३.२ समस्या तथा चूनौति

विपद् जोखिम न्यूनीकरण, पूर्वतयारी र प्रतिकार्यलाई पूर्ण रूपमा मूलधारमा ल्याउने सकिएको छैन। नगरपालिका, वडा कार्यालय र स्थानीय टोल विकास संस्थाहरूको विपद् व्यवस्थापमा क्षमताको कमी रहेको, आकस्मिक तयारी योजना तथा प्रतिकार्य योजनाहरू तर्जुमा गर्नु जरुरी रहेको, डोजरको जथाभावी प्रयोगले भूक्षय भई तालतलैया, खेतीवारी, जलविद्युतका बाँध पुरिने तथा भौतिक पूर्वाधारमा समेत क्षति पुग्ने समस्या बढदै गएको छ।

६.३.३ सोच

"सुरक्षित र उत्थानशील नगरपालिका"

६.३.४ उद्देश्य

१. विपद् व्यवस्थापन क्षमतालाई सुदृढ गराउनु,

२. विपद् उत्थानशीलताको विकास गर्नु।

६.३.५ रणनीति

१. विपद् व्यवस्थापनको योजना बनाई कार्यान्वयन गर्ने।

२. विपद् रोकथाम, पूर्वतयारी र द्रुत प्रतिकार्यमार्फत् क्षतिन्यूनीकरण गर्ने।

३. स्थानीय जलवायु परिवर्तन अनुकूलन योजना तयार गरी सबलीकरण गर्ने।

४. विपद् तथा जलवायु परिवर्तन बाट हुने असर न्यूनीकरणको सम्बन्धमा समुदायलाई सचेत गराई जलवायु परिवर्तन अनुकूलन र विपद् व्यवस्थापन योजना निर्माण गरी समुदाय स्तरमा कार्यान्वयन गर्ने।

६.३.६ नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य

एकीकृत नगर विकास योजना, कार्यक्रम तथा आयोजनाको अपेक्षित नतिजाको आधारमा तयार जोखिम तथा जलवायु परिवर्तन तथा विपद् व्यवस्थापन उपक्षेत्रको नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य तालिका ६.७ मा प्रस्तुत गरिएको छ :

तालिका ६.७ : विपद् व्यवस्थापन तथा जलवायू अनुकूलन उप-क्षेत्रको नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य

सूचक	एकाई	गत आ.व. सम्मको अवस्था	चालु आ.व.सम्म को अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
				२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२
सुरक्षित खुल्ला स्थान र आपत्कालीन सामुहिक आश्रय स्थल	संख्या	२	२	३	४	६
बस्ती अयोग्य स्थानमा बसोबास गरेका परिवार	संख्या	३५००	३१००	२५००	२०००	१०००
विपद्बाट वार्षिक क्षती (जग्गा, बाली नाली, संरचना, पशु र अन्य सम्पत्ती)	रु. हजारमा	५००००	५८९२३	४८०००	४२०००	३८०००
विपद्बाट भएको मानवीय क्षति (विगत ३ वर्षको) घाइते समेत	जना	३८६	२३३	२००	१७८	१५०
तालिम प्राप्त स्थानीय खोज, उद्दार र प्राथमिक उपचार कार्यकर्ता स्वयंसेवक	जना	६४	७४	८५	१००	१५०
विपद् व्यवस्थापन स्थानीय कोष (हजारमा)	रु. हजार	८२००	१५०००	२००००	३००००	४००००
विपद् व्यवस्थापनमा क्रियाशील संघ/संस्था	संख्या	१	२	४	६	८
कोभिड १९ विरुद्धको दुई मात्रा खोप प्राप्त गर्ने जनसंख्या	प्रतिशत	९६	९८	१००	१००	१००

६.३.७ विषय क्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान

उपलब्ध बजेट सीमा तथा मार्गदर्शन, कार्यक्रम तथा आयोजनाको संक्षिप्त विवरण र मध्यमकालीन बजेट खाकाको आधारमा विपद् जोखिम व्यवस्थापन तथा जलवायु परिवर्तन अनुकूलन उप-क्षेत्रको खर्च र सोको स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान तालिका ६.८ मा प्रस्तुत गरिएको छ :

तालिका ६.८. : विपद् व्यवस्थापन तथा जलवायू अनुकूलन उप-क्षेत्रको त्रिवर्षीय खर्च तथा स्रोतको अनुमान

आर्थिक वर्ष	बजेट अनुमान (रु. हजारमा)				बजेटको स्रोत (रु. हजारमा)			
	कुल	चालु	पुँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	आन्तरिक स्रोत	नेपाल सरकार	प्रदेश सरकार	ऋण तथा अन्य
२०७९/८०	५००९	३५०६	१५०३	०	२६७९	२३२९	०	०
२०८०/८१	५४५१	३८१६	१६३५	०	२८६४	२५८८	०	०
२०८१/८२	५९७२	४१८१	१७९२	०	३०६२	२९१०	०	०

६.३.८ कार्यक्रम/आयोजनाको संक्षिप्त विवरण

कार्यक्रम तथा आयोजनाको उद्देश्य, अवधि, लागत तथा तथा अपेक्षित उपलब्धि सहितको संक्षिप्त विवरण तालिका ६.९ मा प्रस्तुत गरिएको छ :

तालिका ६.९. : विपद् व्यवस्थापन तथा जलवायू अनुकूलन उप-क्षेत्रको कार्यक्रम तथा आयोजनाको संक्षिप्त विवरण

क्र.सं.	कार्यक्रम तथा आयोजना	उद्देश्य	अवधि (शुरु र समाप्ति)	कुल लागत (रु हजारमा)	अपेक्षित नतिजा
१	विपद् जोखिम व्यवस्थापन तथा जलवायु परिवर्तन अनुकुलता प्रवर्द्धन कार्यक्रम	विपद् जोखिम न्यूनिकरण र विपद् उत्थानशीलता अभिवृद्धि गर्नु	सालबसाली	१६४३२	स्थानीय समुदायमा चेतना अभिवृद्धि, विपद् न्युनीकरणका प्रविधी विकास भई योजनाबद्ध तरिकाले विपद्बाट हुने क्षतिमा वार्षिक ३५ प्रतिशतले कमी आएको हुनेछ ।

६.३.९ जोखिम तथा अनुमान

वन, वातावरण तथा विपद् व्यवस्थापन सम्वन्धी ऐन, नीति, मापदण्ड, कार्यविधि, तथा निर्देशिकाहरु निर्माण गरिसकेको हुनेछ। संघ, प्रदेश र गैरसरकारी र निजी क्षेत्रको लगानी र कार्यक्रममा वृद्धि भएको हुनेछ। स्थानीय सरोकारवालाको प्रतिवद्धता, सहभागिता समन्वय, सहकार्य एवं साझेदारीमा वृद्धि हुनेछ। सो हुन नसके लक्ष्य हासिल गर्न कठिनाइ हुन सक्नेछ।

परिच्छेद ७: संस्थागत विकास क्षेत्र

७.१ नीति, कानून, न्याय तथा सुशासन

७.१.१ पृष्ठभूमि

यस नगरपालिकाले प्रशासकीय ऐन २०७४, शिक्षा ऐन २०७४, सहकारी ऐन २०७५, फोहोरमैला व्यवस्थापन ऐन, सस्था दर्ता ऐन लगायतका ११ विषयमा ऐन, ३ वटा नियमावली, ११ वटा निर्देशिका, ३० वटा कार्यविधी र ३ वटा मापदण्ड प्रमाणीकरण र स्थानीय राजपत्रमा प्रकाशन भई कार्यान्वयनमा रहेका छन् । विगत तीन आर्थिक वर्षको तथ्यांकअनुसार हालसम्म न्यायिक समितिमा जम्मा ५६ वटा उजुरीहरू परेकामा निर्णय तथा मेलमिलाप गरी जम्मा ४१ मुद्दाहरू फछ्र्यौट भएका, १२ ओटा मेलमिलाप केन्द्र तथा न्यायिक समितिमा विचाराधीन रहेको र ३ ओटा दरपिट र बाँकी तामेलीमा रहेका छन् । सङ्घीय संरचना अनुसार गठित स्थानीय सरकार आफै संवैधानिक रुपमा अधिकार प्राप्त सार्वभौम सरकार भएकाले नगरपालिकाले पनि आफ्नो परिस्थिती अनुसारको संस्थागत संरचनाको निर्माण गरी शासकीय अवस्थालाई चुस्त बनाउन सक्ने देखिन्छ । नगरपालिकाको निर्णय प्रकृयामा स्थानीयको सहभागितालाई सुनिश्चित गर्न सूचना प्रणाली तथा सामाजिक सञ्जालको प्रयोगलाई बढवा दिन थालिएको छ ।

७.१.२ समस्या तथा चूनौति

गरेका काम कारवाहीको पारदर्शिता, जवाफदेहिता तथा उत्तरदायित्व अभिवृद्धि गर्न सार्वजनिक सुनुवाई तथा परीक्षण हुने गरेको भएपनि सेवा प्रबाहमा त्यस्को प्रभाव कम देखिनु, व्यवस्थित र प्रभावकारी सूचना प्रणाली नहुनु, जवाफदेहिता तथा पारदर्शितासँग जोडिएका समस्याहरु हुन् । आफ्नै कार्यालय नभएका वडाहरुको भौतिक संरचनाको अवस्था पनि सेवा प्रवाहका दृष्टिले जनमैत्री हुन नसक्नु, तर्जुमा भएका ऐन, नीति, नियम, कार्यविधिबारे सबै निर्वाचित जनप्रतिनिधि, वडा समिति, आम नागरिकलाई सूसूचीत गराउन र त्यसको परिपालना हुन सकिरहेको छैन ।

७.१.३ सोच

"पारदर्शी, जिम्मेवार र जवाफदेही नगरपालिका"

७.१.४ उद्देश्य

१. सेवा प्रबाहलाई जनमूखी र नतिजामूखी गराउनु ।

७.१.५ रणनीति

१. प्रशासनिक संयन्त्रको मनोवल उच्च राख्न आवश्यक नीतिगत व्यवस्था र त्यसको कार्यान्वयन तथा अनुगमन गर्ने,

२. संघिय, प्रादेशिक र स्थानीय ऐन कानूनको परिपालनाबाट सेवाप्रवाहमा प्रभावकारीता एवं सुशासन अभिवृद्धि गर्ने ।

३. जनअपेक्षा तथा सेवा प्रबाहमा सहजताका लागि कानून निर्माण तथा कार्यान्वयनलाई पूर्णता दिने ।

७.१.६ नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य

एकीकृत नगर विकास योजना र कार्यक्रम तथा आयोजनाको आगामी तीन आर्थिक वर्षको अपेक्षित नतिजाको आधारमा तयार नीति, कानून, न्याय तथा सुशासन उपक्षेत्रको नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य तालिका ७.१ मा प्रस्तुत गरिएको छ :

तालिका ७.१. : नीति, कानून, न्याय तथा सुशासन उप-क्षेत्रको नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य

सूचक	एकाई	गत आ.व.सम्मको उपलब्धि	चालु आ.व.सम्मको अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
				२०७९/०८०	२०८०/०८१	२०८१/०८२
नगरपालिकाले स्वीकृत गरेका कानून तथा नीति						
● ऐन	विषय	७	८	११	१४	१५
● नियम तथा विनियम	संख्या	२	४	७	९	११
● निर्देशिका, कार्यविधि र मापदण्ड	संख्या	२६	२८	३४	४०	४५
क्रियाशिल नीतिगत समिति र संयन्त्र	संख्या	१०	१२	१३	१४	१५
स्थानीय कानून, नीति तथा योजना प्रक्रिया नागरिक पृष्ठपोषण तथा सुझाव लिने माध्यम (संचार, सूचना पाटी, अन्तरक्रिया, लिखित प्रतिक्रिया, सुझाव पेटिका, सामाजिक सञ्जाल आदि)	संख्या	२	४	५	६	७

७.१.७ विषय क्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान

उपलब्ध बजेट सीमा तथा मार्गदर्शन, कार्यक्रम तथा आयोजनाको संक्षिप्त विवरण र मध्यमकालीन बजेट खाकाको आधारमा नीति, कानून तथा सुशासन उपक्षेत्रको खर्च र सोको स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान तालिका ७.२ मा प्रस्तुत गरिएको छ :

तालिका ७.२. : नीति, कानून, न्याय तथा सुशासन उप-क्षेत्रको त्रिवर्षीय खर्च तथा स्रोतको अनुमान

आर्थिक वर्ष	बजेट अनुमान (रु. हजारमा)				बजेटको स्रोत (रु. हजारमा)			
	कुल	चालु	पुँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	आन्तरिक स्रोत	नेपाल सरकार	प्रदेश सरकार	ऋण तथा अन्य
२०७९/८०	१००१७	९५१६	५०१	०	१००१७	०	०	०
२०८०/८१	१०९०३	१०३५७	५४५	०	१०९०३	०	०	०
२०८१/८२	११९४५	११३४७	५९७	०	११९४५	०	०	०

७.१.८ कार्यक्रम/आयोजनाको संक्षिप्त विवरण

कार्यक्रम तथा आयोजनाको उद्देश्य, अवधि, लागत तथा तथा अपेक्षित उपलब्धि सहितको संक्षिप्त विवरण तालिका ७.३ मा प्रस्तुत गरिएको छ :

तालिका ७.३. : नीति, कानून, न्याय तथा सुशासन उप-क्षेत्रको कार्यक्रम तथा आयोजनाको संक्षिप्त विवरण

क्र. सं.	कार्यक्रम तथा आयोजना	उद्देश्य	अवधि (शुरु र समाप्ति)	कुल लागत (रु हजारमा)	अपेक्षित नतिजा
१.	नीति, कानून, न्याय तथा सुशासन प्रवर्द्धन कार्यक्रम	सेवालाई प्रक्रियागत सरल, स्पष्ट र पारदर्शी बनाउने ।	सालबसाली	२२८६५	आवश्यक नीति, कानून तथा कार्यविधि तयार भई प्रणाली सरल, पारदर्शी भई सेवा प्रवाहमा प्रभावकारीता बढेको हुनेछ ।

७.१.९ जोखिम तथा अनुमान

सङ्घीय, प्रदेश र स्थानीय नीति र कानून बमोजिम शासन सञ्चालन, सेवा प्रवाह र विकास कार्य सम्पादन हुन सकेमा अपेक्षित नतिजा हासिल हुनेछ। उपरोक्त व्यवस्था हुन नसकेमा अपेक्षित नतिजा हासिल हुन नसक्ने जोखिम रहेको छ ।

७.२ संगठन, मानव संशाधन र क्षमता विकास

७.२.१ पृष्ठभूमि

नगरपालिकामा हाल रहेका प्रशासन, योजना, जिन्सी, लेखा, राजस्व, पूर्वाधार, नक्शा, शिक्षा, स्वास्थ्य, महिला बालबालिका तथा जेष्ठ नागरिक, पञ्जीकरण, गैसस, कृषि, पशुपंछी, सहकारी, आन्तरिक लेखा परीक्षण, वन वातावरण तथा विपद् व्यवस्थापन, कानून र सूचना तथा प्रविधि शाखामा कुल १९१ कर्मचारी कार्यरत रहेका छन् । नगरपालिकाको जनशक्ति व्यवस्थापनका लागि संगठन तथा व्यवस्थापन सर्वे गरी संस्थागत संरचना निर्माण गर्ने लक्ष्य रहेको छ । नगरपालिकाका सबै वडा कार्यालयलाई भौतिक सुविधा सम्पन्न बन्दै गएकोछ ।

७.२.२ समस्या तथा चूनौति

संस्थागत संरचना, मानव स्रोत, योजना तर्जुमा, कार्यान्वयन, अनुगमन तथा मूल्यांकन पद्धति अवैज्ञानिक र परम्परागत देखिन्छ । शाखहरु बीचको समन्वयको कमी, जनशक्तिको परिचालन एवम् सेवा र सुविधा गुणस्तरीय र कार्य सम्पादन नतिजामूखी हुन सकेको छैन ।

७.२.३ सोच

"क्षमतावान जनशक्ति, जनमुखी सेवा प्रवाह"

७.२.४ उद्देश्य

१. छरितो संगठन संरचना, क्षमतावान जनशक्ति गुणस्तरीय सेवा प्रबाहको सुनिश्चित गर्नु ।

७.२.५ रणनीति

१. संगठन तथा व्यवस्थापन सर्भेक्षण गरी चुस्त संगठन संरचना तयार गर्ने ।

२. जनशक्तिको क्षमता विकास गरी स्मार्ट कर्मचारीको अवधारणा कार्यान्वयन गर्ने ।

३. जनप्रतिनिधि र कर्मचारीको क्षमता विकास गरी सेवा प्रबाह र विकास प्रकृयालाई सहज तुल्याउने ।

७.२.६ नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य

एकीकृत नगर विकास योजना, कार्यक्रम तथा आयोजनाको अपेक्षित नतिजाको आधारमा तयार संगठन, मानव संशाधन र क्षमता विकास उपक्षेत्रको नतिजा सूचक र मध्यमकालीन लक्ष्य तालिका ७.४ मा प्रस्तुत गरिएको छ :

तालिका ७.४ : संगठन, मानव संसाधन तथा क्षमता विकास उप-क्षेत्रको नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य

सूचक	एकाई	गत आ.व.सम्मको उपलब्धि	चालु आ.व.सम्म को अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
				२०७९/०८०	२०८०/०८१	२०८१/०८२
कार्यरत मानव संशाधन	संख्या	६४	१९१	२००	२२५	२५०
कार्यरत प्राविधिक जनशक्ति	संख्या	११	११	१३	१५	१६
वडा र नगरपालिका तहमा जवाफदेही, सहभागितामूलक र प्रतिनिधिमूलक निर्णयको अभ्यास	प्रतिशत	६४	६५	७०	७८	८५
मासिक रूपमा वडाको आम्दानी र खर्चसार्वजनिक गर्ने वडाहरू	प्रतिशत	८८	९०	९५	१००	१००

७.२.७ विषय क्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान

उपलब्ध बजेट सीमा तथा मार्गदर्शन, कार्यक्रम तथा आयोजनाको संक्षिप्त विवरण र मध्यमकालीन बजेट खाकाको आधारमा संस्थागत संरचना तथा मानव संसाधन विकास उपक्षेत्रको खर्च र सोको स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान तालिका ७.५ मा प्रस्तुत गरिएको छ :

तालिका ७.५. : संगठन, मानव संसाधन तथा क्षमता विकास उप-क्षेत्रको त्रिवर्षीय खर्च तथा स्रोतको अनुमान

आर्थिक वर्ष	बजेट अनुमान (रु. हजारमा)				बजेटको स्रोत (रु. हजारमा)			
	कुल	चालु	पुँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	आन्तरिक स्रोत	नेपाल सरकार	प्रदेश सरकार	ऋण तथा अन्य
२०७९/८०	१३०२२१	१२७६१७	२६०४	०	१३०२२१	०	०	०
२०८०/८१	१४१७३३	१३८८९९	२८३५	०	१४१७३३	०	०	०
२०८१/८२	१५५२८१	१५२१७५	३१०६	०	१५५२८१	०	०	०

७.२.८ कार्यक्रम/आयोजनाको संक्षिप्त विवरण

कार्यक्रम तथा आयोजनाको उद्देश्य, अवधि, लागत तथा तथा अपेक्षित उपलब्धि सहितको संक्षिप्त विवरण तालिका ७.६ मा प्रस्तुत गरिएको छ :

तालिका ७.६. : संगठन, मानव संसाधन तथा क्षमता विकास उप-क्षेत्रको कार्यक्रम तथा आयोजना

क्र.सं.	कार्यक्रम तथा आयोजना	उद्देश्य	अवधि (शुरु र समाप्ति)	कुल लागत (रु हजारमा)	अपेक्षित नतिजा
१.	संगठन तथा व्यवस्थापन सर्भेक्षण	चुस्त संगठन संरचना तयारी गर्नु	सालबसाली	१०००	कार्यसम्पादनमा आधारित प्रोत्साहन प्रणाली लागू भई सेवा प्रवाहको स्तरमा सुधार भएको हुनेछ ।
२	संगठन, मानव संशाधन र क्षमता विकास अन्य कार्यक्रम	स्थानीय सेवा र कार्य सम्पादनमा अभिवृद्धि गर्नु,	सालबसाली	४२६२३५	सुदृढ संस्था, ज्ञान, सिप सहितको कर्मचारीद्धारा कार्यसम्पादनभई सेवा प्रवाहको स्तरमा सुधार भएको हुनेछ ।

७.२.९ जोखिम तथा अनुमान

संविधान, सङ्घीय, प्रदेश र स्थानीय नीति र कानून बमोजिम संगठन, दक्ष मानव संशाधन, ज्ञान, सीप र दक्षतामा अभिवृद्धि भएमा अपेक्षित नतिजा हुनेछ । उपरोक्त व्यवस्था हुन नसकेमा अपेक्षित नतिजा हासिल हुन नसक्ने जोखिम रहेकोछ ।

७.३ राजस्व तथा श्रोत परिचालन

७.३.१ पृष्ठभूमि

राजस्व तथा श्रोत परिचालनको लागि विद्यमान कर, सेवा शुल्क तथा दस्तुरको दर घटाई दायरा बढाउने रणनीति लिई कार्यक्रम कार्यान्वयन गरिएको छ । नगरपालिकाद्वारा तर्जुमा भएका ऐन, नियम, निर्देशिकामा भएको व्यवस्था अनुसारका श्रोत परिचालनको अभ्यास रहेको छ । वेरुजु न्यूनीकरणका लागि नीति तथा कार्यक्रम निर्माण एवम् लगानीमैत्री वातावरण बनाउन आवश्यक नीतिगत व्यवस्था गरिएको छ । राजस्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमा तथा राजस्व परामर्श समितिको अध्ययन र सिफारिसका आधारमा कर तथा गैरकरको दर निर्धारण गरी आन्तरिक आय संकलन गरिएको छ । आन्तरिक राजस्व सुधार तथा अभिवृद्धि कार्यक्रम वित्तीय स्रोत परिचालन तथा पूँजी निर्माण कार्यक्रम कार्यान्वयनमा रहेका छन् ।

७.३.२ समस्या तथा चूनौति

विद्यमान कर प्रणाली व्यवहारिक नहुनु, पेश्की फर्छौट नहुनु, बेरुजु अवस्था सुधारात्मक नहुनु, लेखा समितिबाट आन्तरिक लेखा परीक्षण नहुनु, नगरपालिकाको राजस्व संकलनको सम्भावना रहेता पनि करको दायरा विस्तार हुन नसक्नु कमजोरीका रुपमा रहेको छ । श्रोतको परिचालनमा मितव्ययिता तथा विनियोजन कुशलता यस क्षेत्रका चुनौतिहरु हुन् ।

७.३.३ सोच

"सुदृढ, व्यवस्थित स्रोत परिचालन, प्रविधिमैत्री राजस्व प्रणाली"

७.३.४ उद्देश्य

१. दिगो र भरपर्दो राजस्वको श्रोत निमार्ण गर्नु ।

२. श्रोत परिचालनमा मितव्ययीता र कुशलता कायम गर्नु ।

७.३.५ रणनीति

१. राजस्व सुधार कार्ययोजनाका आधारमा आन्तरिक राजस्वको दरमा पुनर्मूल्याङ्कन र दायरा विस्तार गर्ने ।

२. आन्तरिक राजस्व प्रणालीलाई सुदृढ तुल्याउने ।

३. मितव्ययी र चुस्त स्रोत परिचालनको मोडालिटी बनाउने ।

४. अन्य तहको सरकारबाट हासिल हुने अनुदान लगायत अन्य सहयोग हासिल गर्न आवश्यक आधारहरु तयार गर्ने ।

७.३.६ नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य

एकीकृत नगर विकास योजना तथा कार्यक्रम तथा आयोजनाको अपेक्षित नतिजाको आधारमा तयार राजस्व तथा राजस्व परिचालन उपक्षेत्रको नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य लक्ष्य तालिका ७.७ मा प्रस्तुत गरिएको छ :

तालिका ७.७ : राजस्व तथा श्रोत परिचालन उप-क्षेत्रको नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य

सूचक	एकाई	गत आ.व.सम्मको उपलब्धि	चालु आ.व.सम्म को अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
				२०७९/०८०	२०८०/८१	२०८१/८२
प्रतिव्यक्ति वार्षिक बजेट लगानी	रु.हजार	६.९	७.१	८	९.०	१०.०
वार्षिक आन्तरिक आय रकम	रु.लाखमा	११५९२	७८८०	१००००	११०००	१२१००
कुल वार्षिक बजेट	रु.लाखमा	१०८१७	१४१२०	१००१७	१०९०२	११९४४
बेरुजु रकम	करोड	१८०	६५५	४५०	४००	२००
मासिक रूपमा वडाको आम्दानी र खर्च सार्वजनिक गर्ने वडाहरू	प्रतिशत	७८	८५	९०	९५	१००

७.३.७ विषय क्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान

उपलब्ध बजेट सीमा तथा मार्गदर्शन, कार्यक्रम तथा आयोजनाको संक्षिप्त विवरण र मध्यमकालीन बजेट खाकाको आधारमा तयार राजस्व तथा राजस्व परिचालन उपक्षेत्रको खर्च र सोको स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान तालिका ७.८ मा प्रस्तुत गरिएको छ :

तालिका ७.८ : राजस्व तथा श्रोत परिचालन उप-क्षेत्रको त्रिवर्षीय खर्च तथा स्रोतको अनुमान

आर्थिक वर्ष	बजेट अनुमान (रु. हजारमा)				बजेटको स्रोत (रु. हजारमा)			
	कुल	चालु	पुँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	आन्तरिक स्रोत	नेपाल सरकार	प्रदेश सरकार	ऋण तथा अन्य
२०७९/८०	५००९	४७५८	२५०	०	५००९	०	०	०
२०८०/८१	५४५१	५१७९	२७३	०	५४५१	०	०	०
२०८१/८२	५९७२	५६७४	२९९	०	५९७२	०	०	०

७.३.८ कार्यक्रम/आयोजनाको संक्षिप्त विवरण

कार्यक्रम तथा आयोजनाको उद्देश्य, अवधि, लागत तथा तथा अपेक्षित उपलब्धि सहितको राजस्व तथा राजस्व परिचालन उपक्षेत्रको संक्षिप्त विवरण तालिका ७.९ मा प्रस्तुत गरिएको छ :

तालिका ७.९ : राजस्व तथा श्रोत परिचालन उप-क्षेत्रको कार्यक्रम तथा आयोजनाको संक्षिप्त विवरण

क्र.सं.	कार्यक्रम तथा आयोजना	उद्देश्य	अवधि (शुरु र समाप्ति)	कुल लागत (रु हजारमा)	अपेक्षित नतिजा
१	राजस्व सुधार कार्ययोजना तयारी तथा अद्यावधीकरण	स्रोतको सम्भावना, स्रोत परिचालनमा वृद्धि गर्नु	सालबसाली	१०००	आन्तरिक आय तथा राजस्वमा वार्षिक रुपमा ३० प्रतिशतले वृद्धि भएको हुनेछ
२	राजस्व तथा स्रोत परिचालन कार्यक्रम	आन्तरिक तथा बाह्य स्रोत परिचालनमा वृद्धि गर्नु	सालबसाली	१५४३२	आन्तरिक राजस्व वृद्धि तथा बाह्य स्रोत परिचालनमा सुदृढीकरण हुनेछ ।
जम्मा				**१६४३२**	

७.३.९ जोखिम तथा अनुमान

संविधान, सङ्घीय, प्रदेश र स्थानीय नीति र कानून बमोजिम तिनै तहका सरकार, गैसस, समुदाय, सहकारी र नीजि क्षेत्र बीचको समन्वय, स्रोत साधन, प्रविधि र दक्ष मानव संशाधन परिचालन भएमा अपेक्षित नतिजा हुनेछ । सबै खालको राजस्व वृद्धिको आधारहरु तयार गर्न नसके लक्ष्य हासिल गर्न कठिन हुनेछ ।

७.४ तथ्याङ्क, योजना तथा विकास व्यवस्थापन

७.४.१ पृष्ठभूमि

नगरपालिकाको विकासलाई दिगो, समावेशी बनाउने मुख्य ध्येयले एकीकृत नगर विकास गुरुयोजना (२०७८-२०८३) तर्जुमा गरी कार्यान्वयनमा ल्याएको छ । विषयगत समितिहरु गठन भई तत्सम्बन्धी विषयमा प्रभावकारी योजना तर्जुमा र कार्यान्वयन हुने गरेको छ । सेवाग्राही तथा लक्षित समुदाय र नागरिक समाजको अर्थपूर्ण सहभागितामा सहभागितामूलक योजना तर्जुमाको अभ्यास गरी नगरसभाबाट स्वीकृत नीति तथा बजेट र कार्यक्रमलाई बजेट पुस्तिका, वेवसाइट र सूचना पाटीमार्फत् सार्वजनिक गर्ने अभ्यास भइरहेको छ । नगरस्तरीय योजना वैंक निर्माणका लागि अग्रसरता लिइएको छ । लाभलागत विश्लेषणका आधारमा योजनाको छनौट तथा कार्यान्वयन हुने गरेको छ । सङ्घीय ऐन तथा स्थानीय कार्यविधिअनुसार वार्षिक योजना तथा बजेट तर्जुमाको प्रकृया अवलम्बन गरी स्थानीय वस्तुगत विवरण, तथ्यांक र आवश्यकताको आधारमा योजना तर्जुमाको अभ्यास रहेको छ ।

७.४.२ समस्या तथा चूनौति

नगरपालिकाको दीर्घकालीन सोच, लक्ष्य, उद्देश्य, प्राथमिकता तथा रणनीति बमोजिम योजना छनौट तथा कार्यान्वयन नहुनु, नियमित अवलोकन, निरीक्षण तथा अनुगमन प्रभावकारी हुन नसकेको, योजना तर्जुमा, वित्तीय व्यवस्थापन, लेखा परीक्षण र निर्णय प्रक्रियामा समावेशीता, सहभागिता र पारदर्शितामा सुधार हुन

नसकेको, सेवा प्रवाह र कार्यसम्पादनमा अन्तरसरकार, निजी क्षेत्र र गैसस र समुदायमा आधारित संस्थासँग संयन्त्रको विकास गरी प्रभावकारी समन्वय, सहकार्य र साझेदारी हुन सकेको छैन ।

७.४.३ सोच

"नतिजामूखी योजना, उत्तरदायी विकास प्रशासन"

७.४.४ उद्देश्य

१. योजना तर्जुमालाई तथ्यपरक, सहभागितामूलक र नतिजामूलक तुल्याउनु ।

७.४.५ रणनीति

१. सहभागीतामुलक योजना तर्जुमा प्रक्रिया र छरितो तथा नतिजामुखी कार्यान्वयनलाई संस्थागत गर्ने ।

२. योजना व्यवस्थापनको समग्र प्रकृयालाई छरितो र जनमूखी गराउने ।

३. स्थानीय योजना तर्जुमा एवं कार्यान्वयनमा व्यापक जनसहभागितामार्फत स्थानीय आवश्यकताको दिगो समाधान गर्ने ।

४. अनुगमन तथा मूलाङ्कन कार्यलाई नतिजामूलक र प्रभावकारी बनाउने ।

५. स्थानीय तथ्याङ्क व्यवस्थापन प्रणालीलाई व्यवस्थित बनाउन डिजिटल प्रोफाइल तयारी तथा नियमित अद्यावधीकरण गर्ने ।

७.४.६ नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य

एकीकृत नगर विकास योजना तथा आयोजनाको अपेक्षित नतिजाको आधारमा तयार तथ्याङ्क, योजना तथा विकास परिचालन उपक्षेत्रको नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य तालिका ७.१० मा प्रस्तुत छ :

तालिका ७.१० : तथ्याङ्क, योजना तथा विकास व्यवस्थापन उप-क्षेत्रको नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य

सूचक	एकाई	गत आ.व.सम्मको उपलब्धि	चालु आ.व.सम्म को अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
				२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२
दीर्घकालीन, मध्यमकालीन रणनीतिक योजना तथा गुरुयोजना	विषय	४	४	६	९	११
सबै तहमा जवाफदेही, सहभागितामूलक र प्रतिनिधिमूलक निर्णयको अभ्यास	प्रतिशत	७५	८०	८५	९०	९५
समयमा सम्पन्न आयोजना तथा कार्यक्रम	प्रतिशत	५५	६०	६५	७०	७५
वार्षिक योजनामा आर्थिक विकास तथा आयमूलक क्षेत्रमा लगानी अनुपात	प्रतिशत	२०	३८	४०	४५	५०
कूल आयोजना मध्ये उपभोक्ता समितिबाट कार्यान्वयन भएका आयोजनाको अनुपात	प्रतिशत	९०	९५	९५	१००	१००
न.पा.बाट प्रकाशित दस्तावेज र प्रतिवेदन	संख्या	५	७	९	११	१५
न.पा.मा क्रियाशिल र साझेदार गैसस, सहयोगी र नागरिक समाज संस्था	संख्या	५	६	१०	१५	२०

७.४.७ विषय क्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान

उपलब्ध बजेट सीमा तथा मार्गदर्शन, कार्यक्रम तथा आयोजनाको संक्षिप्त विवरण र मध्यमकालीन बजेट खाकाको आधारमा योजना तथा विकास व्यवस्थापन उपक्षेत्रको खर्च र सोको स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान तालिका ७.११ मा प्रस्तुत गरिएको छ :

तालिका ७.११ : तथ्याङ्क, योजना तथा विकास व्यवस्थापन उप-क्षेत्रको त्रिवर्षीय खर्च तथा स्रोतको अनुमान

आर्थिक वर्ष	बजेट अनुमान (रु. हजारमा)				बजेटको स्रोत (रु. हजारमा)			
	कुल	चालु	पुँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	आन्तरिक स्रोत	नेपाल सरकार	प्रदेश सरकार	ऋण तथाअन्य
२०७९/८०	१००१७	९५१६	५०१	०	१००१७	०	०	०
२०८०/८१	१०९०३	१०३५७	५४५	०	१०९०३	०	०	०
२०८१/८२	११९४५	११३४७	५९७	०	११९४५	०	०	०

७.४.८ कार्यक्रम/आयोजनाको संक्षिप्त विवरण

योजना तथा विकास व्यवस्थापन उपक्षेत्रको कार्यक्रम तथा आयोजनाको उद्देश्य, अवधि, लागत तथा तथा अपेक्षित उपलब्धि सहितको संक्षिप्त विवरण तालिका ७.१२ मा प्रस्तुत गरिएको छ :

तालिका ७.१२ : तथ्याङ्क, योजना तथा विकास व्यवस्थापन उप-क्षेत्रको कार्यक्रम तथा आयोजनाको संक्षिप्त विवरण

क्र. सं.	कार्यक्रम तथा आयोजना	उद्देश्य	अवधि (शुरु र समाप्ति)	कुल लागत (रु हजारमा)	अपेक्षित नतिजा
१.	तथ्याङ्क, योजना सुदृढीकरण तथा विकास व्यवस्थापन कार्यक्रम	योजना तथा विकास प्रक्रियालाई तथ्यमा आधारित, समावेशी, सहभागिताममूलक तथा नतिजामूलक बनाउनु,	सालबसाली	२००००	तथ्याङ्क, योजनाको आधारमा विषय क्षेत्रगत गुरुयोजना, आयोजना बैंक, मध्यमकालीन खर्च संरचना तर्जुमा भई सोही आधारमा वार्षिक बजेट तथा कार्यक्रम तर्जुमा हुनेछ
२	तथ्याङ्क, योजना तथा विकास परिचालन कार्यक्रम	योजना तथा विकास प्रक्रियालाई तथ्यमा आधारित, समावेशी, सहभागिताममूलक तथा नतिजामूलक बनाउनु,	सालबसाली	१२८६५	आवश्यक ऐन, नीति, मापदण्ड, निर्देशिकाहरु तयार भई योजना तथा विकास कार्यक्रम प्रभावकारी हुनेछ

७.४.९ जोखिम तथा अनुमान

तोकिएको कार्यनीति कार्यान्वयन गर्न नगरपालिकाले संस्थागत विकास तथा सुशासन सम्वन्धी ऐन, नीति, मापदण्ड, कार्यविधि, तथा निर्देशिकाहरु निर्माण गरीसकेको हुनुपर्ने छ । संघ, प्रदेश र गैरसरकारी र निजी क्षेत्रको लगानी र कार्यक्रममा वृद्धि भएको हुनेछ । स्थानीय सरोकारवालाको प्रतिवद्धता, सहभागिता समन्वय, सहकार्य एवं साझेदारीमा वृद्धि हुनेछ । उपरोक्त परिस्थिति तयार हुन नसकेका लक्ष्य हासिल गर्न कठिन हुन सक्नेछ ।

अनुसूची १ : मध्यमकालीन खर्च संरचना तर्जुमा सम्बन्धी कार्यदल

क्र.सं.	समितिका पदाधिकारी	जिम्मेवारी
१.	प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत	- संयोजक
२.	प्रमुख, शैक्षिक प्रशासन शाखा	- सदस्य
३.	प्रमुख, स्वास्थ्य शाखा	- सदस्य
४.	प्रमुख, आर्थिक प्रशासन शाखा	- सदस्य
५.	प्रमुख, आर्थिक विकास शाखा	- सदस्य
६.	प्रमुख, सामाजिक विकास शाखा,	- सदस्य
७.	प्रमुख, प्रशासन महाशाखा,	- सदस्य
८.	प्रमुख, सहरी विकास, पर्यटन तथा वातावरण शाखा	- सदस्य
९.	प्रमुख, पूर्वाधार विकास शाखा	- सदस्य
१०.	प्रमुख, योजना तथा अनुगमन शाखा	- सदस्य सचिव

अनुसूची २ : मध्यमकालीन खर्च संरचना तथा आगामी आर्थिक वर्षको बजेट तर्जुमा सम्बन्धी मार्गदर्शन

पृष्ठभुमि

शासन व्यवस्थाको वर्तमान अवस्थामा अन्तर सरकार, नीजि क्षेत्र, सहकारी र समुदाय तथा नागरिक बीचको समन्वय, साझेदारी र सहकार्यको अवसरका ढोकाहरु खुल्दै गएको छ । यसबाट शासन सञ्चालन, सेवा प्रवाह र गुणस्तरीय विकास उपलब्धि हासिल गर्ने गति तिब्र बनाउँदै नागरिकका परिवर्तनको फराकिलो चाहाना सम्बोधन गर्ने वातावरण सिर्जना भएको छ। नागरिकको जीवनस्तरमा गुणस्तरीय परिवर्तन ल्याउन घरदैलो सम्म विकासको मार्ग कोर्न आवश्यक छ। संङ्घीय संरचनामा आधारित संवैधानिक, नीतिगत तथा कानूनी व्यवस्था अनुसार नागरिकको घरदैलोको सरकारको रुपमा स्थानीय सरकारहरुले स्थानीय धरातलिय विशिष्टता तथा नागरिकको वास्तविक आवश्यकता र चाहाना प्रतिबिम्बित हुने गरी आफ्ना प्रयासहरु अगाढी बढाउनु पर्दछ । यसका लागि स्थानीय सरकारले हालको राजनीतिक, सामाजिक तथा साँस्कृतिक र प्राविधिक परिस्थितिले सिर्जना गरेको अवसरहरुको पूर्ण सदुपयोग हुने गरी योजना तथा बजेट तर्जुमालाई योजनाबद्ध, व्यवस्थित र नतिजामूलक बनाउन आवश्यक देखिन्छ ।

उपरोक्त सन्दर्भलाई आत्मसात गरी सरोकारवाला पक्ष समेतको सहभागितामा सहभागितामूलक तथा समावेशी विकासको अवधारणा बमोजिम योजना तथा बजेट तर्जुमा प्रक्रिया अबलम्बन गर्नु पर्दछ । यस प्रकार योजना तथा बजेट तर्जुमा गर्दा आवधिक, विषयगत रणनीतिक/गुरुयोजनाले दिशानिर्देश गरे बमोजिमको सोच, लक्ष्य, उद्देश्य र प्राथमिकताको आधारमा गर्नुपर्नेछ। स्थानीय सरकारको योजना स्थानीय समस्याको सम्बोधन गर्ने, जनताको मनोभावना बुझ्न सक्ने र चाहाना सम्बोधन गर्ने खालको हुनुपर्छ । योजनाले उपलब्ध हुने सक्ने संभाव्य श्रोत साधन परिचालन गरी अनुमानित र विनियोजन बजेटको विचमा रहने खाडलको पूर्तिलाई सुनिश्चित गर्न सक्नु पर्दछ । यस अवस्थामा आम नागरिकले संङ्घीय लोकतान्त्रिक शासन व्यवस्थाले सिर्जना गरेको परिवर्तनको प्रत्यक्ष अनुभुति गर्ने तथा कार्यान्वयन योग्य आयोजना तथा कार्यक्रम छनौट तथा सोको लागि बजेट विनियोजन गर्नु जरुरी देखिन्छ ।
यसका साथै अन्तरसरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन, २०७४ को दफा (२१) को उपदफा (३) बमोजिम नगर कार्यपालिकाले प्रत्येक वर्षको असार १० गते भित्र आगामी आर्थिक वर्षको राजस्व र व्ययको अनुमान सम्बन्धित स्थानीय सभामा पेश गर्नु पर्ने व्यवस्था गरेको छ । यसै गरी उपदफा (५) ले राजस्व र व्यवको अनुमान नेपाल सरकारले तोकेको मापदण्ड अनुसार हुनपर्ने व्यवस्था गरेको छ । तसर्थ नेपाल सरकारबाट स्वीकृत आय र व्ययका शीर्षकहरुको वर्गीकरण र एकीकृत आर्थिक संकेत तथा वर्गीकरण र व्याख्या, २०७४ अनुसार बजेट तर्जुमा गर्न अधिकतम प्रयास गर्ने समेत यस मार्गदर्शनको उद्देश्य रहेको छ । बजेट तर्जुमा गर्दा प्रचलित आय र व्ययका शीर्षकहरुको वर्गीकरणको सिद्धान्तको राम्रोसँग जानकारी हुनु आवश्यक पर्दछ। यस प्रकार खर्च वर्गीकरणका सिद्धान्त बमोजिम बजेट तर्जुमा गर्न सकिएमा बजेट कार्यान्वयन गर्दा रकमान्तर गर्नुपर्ने वा कार्यक्रम संशोधन गर्नु पर्ने अवस्था आउँदैन ।

यस प्रकार व्यवस्थित, प्रभावकारी र नतिजामूलक रुपमा आगामी आर्थिक वर्षको बजेट तथा कार्यक्रम समेत मध्यमकालीन खर्च खर्च संरचना तर्जुमा प्रक्रियामा स्थानीय कार्यपालिकाका पदाधिकारी, विषयगत महाशाखा/शाखा, वडा समिति र स्थानीय सरोकारवालाई उपलब्ध गराउन यो मार्गदर्शन तयार गरिएको छ। कार्यपालिकाबाट संबन्धित शाखा/उपशाखा/एकाइ वा वडाको लागि उपलब्ध बजेट सीमा तथा प्राथमिकता निर्धारणको आधार तथा प्रक्रियाको आधारमा यस मार्गदर्शन अनुसार आगामी आर्थिक वर्षको लागि आयोजना तथा कार्यक्रम छनौट तथा बजेट प्रस्ताव गर्नुपर्नेछ। आगामी आर्थिक वर्षको बजेट तथा कार्यक्रम समेत मध्यमकालीन खर्च संरचना प्रस्ताव तयार गर्दा एकीकृत नगर विकास योजना, विषय क्षेत्रगत गुरु/रणनीतिक योजना, चालु मध्यमकालीन खर्च संरचना आ.व.को स्वीकृत नीति तथा कार्यक्रमको आधारमा गर्नुपर्नेछ ।

कार्यक्रम तथा उपलब्धिको संक्षिप्त समीक्षा

रत्ननगर नगरपालिकाको चालु आर्थिक वर्ष २०७८/७९ को वार्षिक नीति, बजेट तथा कार्यक्रम नगरपालिका, समुदाय तथा नागरिक समाज, नीजि क्षेत्र, प्रदेश तथा संङ्घीय सरकारसँग समन्वय, साझेदारी र सहकार्य गरी लक्ष्य अनुसार कार्यान्वयन तर्फ उन्मुख रहेको देखिन्छ। स्वीकृत भएका केही आयोजना तथा कार्यक्रमहरु सम्पन्न भएका छन् भने

बाँकी सम्पन्न हुने अवस्थामा रहेका छन् । बजेट तथा कार्यक्रम कार्यान्वयनको समयतालिका पालना, प्रक्रिया तथा नतिजा अनुगमन गरी कार्यतालिका र निर्धारित मापदण्ड र अपेक्षित नतिजा अनुसार कार्यान्वयनलाई व्यवस्थित गर्न कार्यानुभव, सीप तथा क्षमता र कार्यविधिको कमी महशुस गरिएको छ । आगामी वर्षको बजेट तथा कार्यक्रम तर्जुमादेखी नै कार्यान्वयन कार्ययोजना र अनुगमन योजना बनाई यसलाई व्यवस्थित गर्नुपर्ने सिकाई समेत भएको छ । एकीकृत नगर विकास योजनाको लक्ष्य तथा प्रगति र चालु आर्थिक वर्षको प्रमुख आयोजना तथा कार्यक्रमको कार्यान्वयन अवस्था र हालसम्मको उपलब्धि समेत मध्यनजर गरी आगामी तीन आर्थिक वर्षको संभव भएसम्म आयोजना तथा कार्यक्रमगत रुपमा नभएमा उपक्षेगत रुपमा तर्जुमा गर्नुपर्नेछ ।

योजना तथा बजेट तर्जुमाका आधारहरु

संवैधानिक, नीतिगत र कानूनी व्यवस्था अनुसार आर्थिक सामाजिक विकासका लागि सरकारले एक आर्थिक वर्ष भित्र गर्ने खर्च र सोको व्यवस्थापनका लागि उपयोग गरिने आयका श्रोत उल्लेख भएको महत्वपूर्ण दस्तावेज नै बजेट हो । बजेट मार्फत स्थानीय सरकारले खर्चको प्राथमिकता निर्धारण गर्नुका साथै स्थानीय वित्त नीतिको घोषणा र कार्यान्वयनको खाँका प्रस्तुत गर्दछ । बजेटलाई आर्थिक स्थायित्व कायम गर्दै आर्थिक विकास र समृद्धी हासिल गर्ने प्रमुख औजारको रुपमा लिइन्छ । यसका साथै संविधान व्यवस्था गरेका मौलिक हक, राज्यको निर्देशक सिद्धान्त, नीति तथा स्थानीय तहको अधिकारका विषयहरुको कार्यान्वयन गर्नका निमित्त बजेटको उपयोग गरिन्छ । नेपालको संविधानले तिनै तहका सरकारले सरकारी कोषबाट वार्षिक बजेट अनुरुप बजेटको उपयोग गर्ने व्यवस्था गरेको छ । स्थानीय सरकारको सन्दर्भमा बजेट राजनीतिक, कानूनी र प्राविधिक विषय पनि हो । संङ्घीय शासन व्यवस्था संचालन र उपरोक्त सन्दर्भमा बजेट तर्जुमाको अभ्यास अत्यन्त गहन र महत्वपूर्ण विषय हो । तसर्थ बजेट तर्जुमाको अभ्यासमा संलग्न नगरपालिका निर्वाचित पदाधिकारी, बजेट तथा कार्यक्रम तर्जुमासँग सम्बन्धित समिति तथा विषयगत निकाय/शाखा, कर्मचारी, संलग्न सरोकार पक्ष र व्यक्ति बजेट तर्जुमाको नीतिगत र कानूनी व्यवस्थाको बारेमा जानकार हुन जरुरी छ । मध्यमकालीन खर्च संरचनमा समेत आगामी आर्थिक वर्षको बजेट तर्जुमा गर्दा देहायअनुसारका सान्दर्भिक नीतिगत तथा कानूनी व्यवस्थालाई आधार लिइनेछ:

१. नेपालको संवधानका सान्दर्भिक धाराहरू (भाग ३: मौलिक हक र कर्तव्य, भाग ४: राज्यको निर्देशक सिद्धान्त, नीति र दायित्व, भाग ५: राज्यको संरचना र राज्यशक्तिको बाँडफाँड, भाग १७: धारा २१४ देखी २३०)

२. नगरपालिका को कार्य सम्पादन तथा कार्य विभाजन नियमावली

३. प्राकृतिक श्रोत तथा वित्त आयोग ऐन, २०७४ का सान्दर्भिक दफाहरु (परिच्छेद ४: प्राकृतिक श्रोतको परिचालन, राजस्व बाँडफाँट र अनुदान)

४. स्थानीय सरकार संचालन ऐन, २०७४ को सान्दर्भिक दफाहरु (परिच्छेद ६: दफा २४ र २५, परिच्छेद ९: दफा ५४ देखी ६८ र परिच्छेद १०: दफा ६९ देखी ८०)

५. अन्तर-सरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन, २०७४ का सान्दर्भिक दफाहरू (परिच्छेद २: राजस्वको अधिकार, परिच्छेद ३: राजस्वको बाँडफाँड, परिच्छेद ४: अनुदानको अवस्था, परिच्छेद: वैदेशिक सहायता र आन्तरिक ऋण, परिच्छेद ६: सार्वजनिक खर्च व्यवस्था, परिच्छेद ७: राजस्व र व्यवको अनुमान, परिच्छेद ८: वित्तीय अनुशासन)

६. आर्थिक कार्यविधि वित्तीय उत्तरदायित्व ऐन, २०७६ तथा नियमावली, २०७७ का सान्दर्भिक दफा तथा नियमहरु (बजेट निर्माण, निकासा, खर्च, रकमान्तर र नियन्त्रण, बजेट र कार्यक्रम तर्जुमा, कार्यक्रम स्वीकृती र संशोधन, प्रगति समीक्षा)

७. सावर्जनक खरिद ऐन, २०६३ र नियमावलीका सान्दर्भिक दफाहरू (ऐनको परिच्छेद २: खरिद कार्यको जिम्मेवारी र खरिद विधीसम्बन्धी व्यवस्था, नियमको परिच्छेद २: खरिद कारवाहीको तयारी, खरिद योजना र लागत अनुमान)

८. दिगो विकास लक्ष्य (लक्ष्य १, २, ३, ४, ५, ६, ७, ८, ९, १०, ११, १२, १३, १५, १६ तथा १७)

९. दीर्घकालीन सोच तथा पन्ध्रौ योजनाको सान्दर्भिक बुँदाहरु

१०. एकीकृत नगर विकास योजनाको लक्ष्य, उद्देश्य, रणनीति तथा प्राथमिकता र विषयगत लक्ष्य, उद्देश्य, रणनीति, कार्यनीति र रणनीतिक कार्यक्रम तथा आयोजना

११. समपुरक तथा विशेष अनुदानसम्बन्धी कार्यविधि, २०७६

बजेट सीमा

आगामी आ.व. २०७९/८० समेत ३ आर्थिक वर्षको बजेट तथा कार्यक्रम तर्जुमाको लागि आयोजना, कार्यक्रम र विषयगत उप-क्षेत्रगत रुपमा बजेट सीमा निर्धारण गरिएको छ। बजेट सीमा आयोजना तथा कार्यक्रम एवम् उप-क्षेत्रको कुल खर्च, चालु खर्च, पुँजीगत खर्च र वित्तीय व्यवस्था तथा सोको स्रोत समेत समावेश गरिएको गरिएको छ, जुन देहायअनुसार रहेको छ :

क्र.सं.	विषय क्षेत्र/उपक्षेत्र	आर्थिक वर्ष	बजेट सीमा (रु. हजारमा)				बजेटको सोत (रु. हजारमा)			
			कुल	चालु	पुँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	आन्तरिक स्रोत तथा राजस्व बाँडफाँट	नेपाल सरकार	प्रदेश सरकार	ऋण तथा अन्य
१.	**आर्थिक विकास**	**२०७९/८०**	**९०१५४**	**५०९५८**	**३९१९६**	**०**	**२००९४**	**५७५०२**	**१२५५८**	**०**
		२०८०/८१	**९८१२२**	**५५६०३**	**४२५१९**	**०**	**२१४७७**	**६३८३३**	**१२८१२**	**०**
		२०८१/८२	**१०७१८७**	**६०७६१**	**४६४२६**	**०**	**२२९६८**	**६९७३१**	**१४४८८**	**०**
१	कृषि तथा खाद्य सुरक्षा	२०७९/८०	२००३४	१४०२४	६०१०	०	५३५८	१२१६४	२५१२	०
		२०८०/८१	२१८०३	१५२६४	६५४०	०	५७२७	१३५१४	२५६२	०
		२०८१/८२	२३८८९	१६७२३	७१६६	०	६१२५	१४८६७	२८९८	०
२	सिंचाई	२०७९/८०	१००१७	३७५	९६४२	०	०	१००१७	०	०
		२०८०/८१	१०९०३	२७२६	८१७७	०	०	१०९०३	०	०
		२०८१/८२	११९४५	२९८६	८९५९	०	०	११९४५	०	०
३	पशु सेवा	२०७९/८०	१५०२६	७५१३	७५१३	०	५३५८	९६६८	०	०
		२०८०/८१	१६३५४	८१७७	८१७७	०	५७२७	१०६२७	०	०
		२०८१/८२	१७९१७	८९५९	८९५९	०	६१२५	११७९२	०	०
४	उद्योग, व्यापार तथा व्यवसाय	२०७९/८०	१००१७	४००७	६०१०	०	२६७९	७३३८	०	०
		२०८०/८१	१०९०३	४३६१	६५४२	०	२८६४	८०३९	०	०
		२०८१/८२	११९४५	४७७८	७१६७	०	३०६२	८८८३	०	०
५	पर्यटन तथा संस्कृति	२०७९/८०	१००१७	५००९	५००९	०	०	६२४९	३७६८	०
		२०८०/८१	१०९०३	५४५२	५४५२	०	०	७०५९	३८४४	०
		२०८१/८२	११६३०	५८१५	५८१५	०	०	७२८४	४३४६	०
६	भूमि व्यवस्था, सहकारी र वित्तीय सेवा	२०७९/८०	५००९	४००७	१००२	०	१३४०	३६६९	०	०
		२०८०/८१	५४५१	४३६१	१०९०	०	१४३२	४०१९	०	०
		२०८१/८२	५९७२	४७७८	११९४	०	१५३१	४४४१	०	०
७	श्रम तथा रोजगारी	२०७९/८०	७५००	५२५०	२२५०	०	२६७९	४१९८	३१४०	०
		२०८०/८१	८६११	६०२८	२५८३	०	२८६४	४८३६	३२०३	०
		२०८१/८२	९९१८	६९४३	२९७५	०	३०६३	५२६०	३६२२	०
८	गरिबी निवारण	२०७९/८०	२६७९	४१९८	३१४०	०	२६७९	४१९८	३१४०	०
		२०८०/८१	२८६४	४८३६	३२०३	०	२८६४	४८३६	३२०३	०
		२०८१/८२	३०६३	५२६०	३६२२	०	३०६३	५२६०	३६२२	०
२.	**सामाजिक विकास**	**२०७९/८०**	**३८३९८८**	**२७१२७१**	**११२७१७**	**०**	**४८२२५**	**२६१६६८**	**७४०९५**	**०**
		२०८०/८१	**४०६७११**	**२९६५५६**	**११०१५४**	**०**	**५१५४५**	**२७९५७३**	**७५५९२**	**०**
		२०८१/८२	**४४५४७८**	**३१८९७८**	**१२६५००**	**०**	**५५१२२**	**३०४८७४**	**८५४८१**	**०**
९	शिक्षा, विज्ञान तथा प्रविधि	२०७९/८०	२१०४९९	१४४८९९	६५६००	०	१६०७५	१५६७४८	३७६७५	०
		२०८०/८१	२१८०६७	१४५७४३	७२३२४	०	१७१८२	१६२४४८	३८४३७	०
		२०८१/८२	२३८७१८	१७७८४५	६०८७३	०	१८३७४	१७६८७९	४३४६५	०
१०	स्वास्थ्य तथा पोषण	२०७९/८०	१३०२२१	९७१५५	३३०६६	०	१३३९६	८५४२९	३१३९६	०
		२०८०/८१	१४१७३३	११७२१२	२४५२१	०	१४३१८	९५३८४	३२०३१	०
		२०८१/८२	१५५२८१	१०८६९८	४६५८३	०	१५३१२	१०३७४८	३६२२१	०
११	खानेपानी तथा सरसफाइ	२०७९/८०	१३२१७	६६६०	६५५७	०	८०३८	५१७९	०	०
		२०८०/८१	१४२०३	८६१५	५५८८	०	८५९१	५६१२	०	०
		२०८१/८२	१५६४५	६१५७	९४८८	०	९१८७	६४५८	०	०
१२	महिला, बालबालिका, सामाजिक संरक्षण र समावेशीकरण	२०७९/८०	२००३४	१७०२९	३००५	०	५३५८	१३४२०	१२५६	०
		२०८०/८१	२१८०५	१८५३४	३२७१	०	५७२७	१४७९७	१२८१	०
		२०८१/८२	२३८८९	२०३०६	३५८३	०	६१२५	१६३१५	१४४९	०

क्र.सं.	विषय क्षेत्र/उपक्षेत्र	आर्थिक वर्ष	बजेट सीमा (रु. हजारमा)				बजेटको स्रोत (रु. हजारमा)			
			कुल	चालु	पुँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	आन्तरिक स्रोत तथा राजस्व बाँडफाँट	नेपाल सरकार	प्रदेश सरकार	ऋण तथा अन्य
१३	युवा, खेलकुद	२०७९/८०	१००१७	५५२८	४४८९	०	५३५८	८९१	३७६८	०
		२०८०/८१	१०९०३	६४५२	४४५२	०	५७२७	१३३२	३८४४	०
		२०८१/८२	११९४५	५९७३	५९७३	०	६१२५	१४७४	४३४६	०
३.	**पूर्वाधार विकास**	**२०७९/८०**	**३२६२२०**	**३०५१८**	**२९५७०२**	**०**	**३३६२०**	**२५२७१६**	**२८८८४**	**११०००**
		२०८०/८१	**३६५४६८**	**३५२०८**	**३३०२६०**	**०**	**३२८९०**	**२८७१६६**	**३३३१२**	**१२१००**
		२०८१/८२	**४०२०२६**	**५२५६६**	**३४९४६०**	**०**	**३०६७०**	**३२०३७७**	**३७६७०**	**१३३१०**
१४	बस्ती विकास, आवास तथा भवन	२०७९/८०	१९७९०२	१७८२०	१८००८२	०	१३३९६	१७८२२७	६२७९	०
		२०८०/८१	२२३३०७	१९५६५	२०३७४२	०	१४३१८	२०२५८३	६४०६	०
		२०८१/८२	२४२१४३	२८१८०	२१३९६३	०	१५३१२	२१९५८७	७२४४	०
१५	सडक तथा यातायात	२०७९/८०	१०३२७४	५१६४	९८११०	०	१८८८५	५०७८४	२२६०५	११०००
		२०८०/८१	११६७२१	५८३६	११०८८५	०	१७१४१	६०५७५	२६९०६	१२१००
		२०८१/८२	१३१९३७	६५९७	१२५३४०	०	१३८२७	७४३७५	३०४२५	१३३१०
१६	जलश्रोत, विद्युत् तथा वैकल्पिक ऊर्जा	२०७९/८०	११०१७	२२०३	८८१४	०	०	११०१७	०	०
		२०८०/८१	१०९०३	२१८१	८७२२	०	०	१०९०३	०	०
		२०८१/८२	११९४५	५३८९	६५५६	०	०	११९४५	०	०
१७	सूचना, सञ्चार तथा प्रविधि	२०७९/८०	१४०२७	५३३१	८६९६	०	१३४०	१२६८७	०	०
		२०८०/८१	१४५३७	७६२६	६९११	०	१४३२	१३१०५	०	०
		२०८१/८२	१६००१	१२४००	३६०१	०	१५३१	१४४७०	०	०
४.	**वन तथा वातावरण**	**२०७९/८०**	**४६०७८**	**३६०६६**	**१००११**	**०**	**१०७१७**	**२५३१४**	**१००४७**	**०**
		२०८०/८१	**५०९६१**	**३१८९०**	**१९०७१**	**०**	**११४५४**	**३३१००**	**६४०६**	**०**
		२०८१/८२	**५४५५१**	**२४९६७**	**२९५८४**	**०**	**१२२४९**	**३५०५७**	**७२४४**	**०**
१८	वन, पार्क, हरियाली, भूसंरक्षण र नदी नियन्त्रण	२०७९/८०	२००३५	१९४४०	५९५	०	२६७९	११०७६	६२७९	०
		२०८०/८१	२१८०५	१०८५१	१०९५४	०	२८६४	१२५३५	६४०६	०
		२०८१/८२	२३८९०	५९७२	१७९१७	०	३०६२	१३५८३	७२४४	०
१९	वातावरण तथा फाहोरमैला व्यवस्थापन	२०७९/८०	२१०३४	१३१२०	७९१४	०	५३५८	११९०८	३७६८	०
		२०८०/८१	२३७०५	१७२२३	६४८२	०	५७२७	१७९७८	०	०
		२०८१/८२	२४६८९	१४८१३	९८७६	०	६१२५	१८५६४	०	०
२०	विपद् जोखिम व्यवस्थापन तथा जलवायु परिवर्तन अनुकुलता	२०७९/८०	५००९	३५०६	१५०३	०	२६७९	२३३०	०	०
		२०८०/८१	५४५१	३८१६	१६३५	०	२८६४	२५८७	०	०
		२०८१/८२	५९७२	४१८१	१७९१	०	३०६२	२९१०	०	०
५.	**संस्थागत विकास**	**२०७९/८०**	**१५५२६२**	**१४७७४८**	**७५१४**	**०**	**१५५२६२**	**०**	**०**	**०**
		२०८०/८१	**१६८९९५**	**१६४७३७**	**४२५८**	**०**	**१६८९९५**	**०**	**०**	**०**
		२०८१/८२	**१८५२२६**	**१८२५४४**	**२६८१**	**०**	**१८५२२६**	**०**	**०**	**०**
२१	नीति, कानून, न्याय तथा सुशासन	२०७९/८०	१००१७	९५१६	५०१	०	१००१७	०	०	०
		२०८०/८१	१०९०३	१०३५८	५४५	०	१०९०३	०	०	०
		२०८१/८२	११९४५	११३४८	५९७	०	११९४५	०	०	०
२२	संगठन, मानव संशाधन र क्षमता विकास	२०७९/८०	१३०२२२	१२३९५८	६२६३	०	१३०२२२	०	०	०
		२०८०/८१	१४१७११	१३८८९८	२८१३	०	१४१७११	०	०	०
		२०८१/८२	१५५२८१	१५४१७५	११०६	०	१५५२८१	०	०	०
२३	राजस्व तथा राजस्व परिचालन	२०७९/८०	५००९	४७५८	२५०	०	५००९	०	०	०
		२०८०/८१	५४५१	५१७८	२७३	०	५४५१	०	०	०
		२०८१/८२	५९७२	५६७३	२९९	०	५९७२	०	०	०
२४	तथ्याङ्क, योजना तथा विकास परिचालन	२०७९/८०	१००१४	९५१६	४९९	०	१००१४	०	०	०
		२०८०/८१	१०९३०	१०३०३	६२७	०	१०९३०	०	०	०
		२०८१/८२	१२०२८	११३४८	६७९	०	१२०२८	०	०	०
	जम्मा	**२०७९/८०**	**१००१७०१**	**५३६५६१**	**४६५१४०**	**०**	**२६७९१७**	**५९७२००**	**१२५५८४**	**११०००**
		२०८०/८१	**१०९०२५७**	**५८३९९६**	**५०६२६२**	**०**	**२८६३६२**	**६६३६७२**	**१२८१२३**	**१२१००**
		२०८१/८२	**११९४४६७**	**६३९८१६**	**५५४६५०**	**०**	**३०६२३५**	**७३००३९**	**१४४८८३**	**१३३१०**

आगामी आर्थिक वर्ष र त्यपछिका दुई आर्थिक वर्षको लागि उपलब्ध बजेट सीमा भित्र रही प्रथम आवधिक नगर विकास योजना/एकीकृत विकास योजना, विषयगत क्षेत्र रणनीतिक तथा गुरुयोजना, आगामी वर्षको लागि प्रस्तुत नीति तथा कार्यक्रमको आधारमा देहायमा उल्लिखित विषयहरूलाई मध्यनजर गरी आयोजना तथा कार्यक्रमहरूको छनौट, प्राथमिकता निर्धारण, बजेट अनुमान तथा साँकेतीकरण र आयोजना तथा कार्यक्रमको संक्षिप्त विवरण समेत तयार गरी मिति २०७८ फागुन १५ गते भित्र पेश गर्नु हुन अनुरोध छ :

१. नेपालको संविधानको मौलिक हक, राज्यका निर्देशक सिद्धान्त, नीति तथा दायित्व र अनुसुची ८ र ९ मा उल्लेखित अधिकारहरुसँग तालमेल हुने आयोजना तथा कार्यक्रम छनौट गर्नुपर्नेछ ।

२. मध्यमकालीन खर्च संरचना तथा सार्वजनिक खर्च विवरणमा उल्लिखित खर्चलाई ध्यान दिई आयोजना तथा कार्यक्रमको प्राथमिकता निर्धारण र छनौट गर्नुपर्नेछ ।

३. आवधिक तथा विषयक्षेत्र रणनीतिक/गुरुयोजनाको सोच, लक्ष्य, उद्देश्य, रणनीति तथा प्राथमिकता, विषयगत लक्ष्य तथा उद्देश्य, रणनीति तथा कार्यनीति तथा प्रमुख कार्यक्रम अनुसार आयोजना तथा कार्यक्रम तर्जुमा गर्नुपर्नेछ ।

४. चालु आर्थिक वर्षमा संचालित स्थानीय गौरव, रुपान्तरणकारी, क्रमागत, बहुवर्षीय र अधुरा आयोजना तथा कार्यक्रमलाई पहिलो प्राथमिकतामा राखी बजेट अनुमान गर्नुपर्नेछ।

५. आयोजना तथा कार्यक्रम छनौट गर्दा साना, टुक्रे र संख्यात्मक रुपमा धेरै आयोजना छनौट नगरी ठोस, उपलब्धिमूलक र कार्यान्वयन योग्य आयोजना तथा कार्यक्रमहरुको छनौट गर्नु पर्नेछ ।

६. नगरस्तरीय योजना छनौट गर्दा आयोजना वैंक तथा मध्यमकालीन खर्च संरचना समावेश भएका वा कानून अनुसार वातावरण प्रभाव अध्ययन लगायत संभाव्यता अध्ययन भई डिजाईन, लागत अनुमान तथा विस्तृत अध्ययन प्रतिवेदन तयार भएका आयोजना तथा कार्यक्रमलाई छनौट गर्नुपर्नेछ ।

७. आम नागरिकको आधारभूत स्वास्थ्य, खानेपानी तथा सरसरफाई, सशक्तीकरण, रोजगारी र उद्यमशिलता विकास हुने कार्यक्रमलाई समावेश गर्नु पर्नेछ ।

८. स्थानीय तहमा राजस्व अभिवृद्धि गर्ने र आयमूलक आयोजना तथा कार्यक्रमलाई अनिवार्य रुपमा समावेश गर्नु पर्नेछ ।

९.कृषि, खाद्यान्न, पशुपंक्षी तथा पर्यटन उपजको उत्पादन, व्यवसायीकरण, विविधिकरण र औद्योगीकरणलाई सहयोग पुऱ्याउने कार्यक्रमहरु छनौट गर्नु पर्नेछ ।

१०. बजेट तथा कार्यक्रम तर्जुमा गर्दा स्थानीय तहको नीति तथा कानूनले निर्धारण गरेका दायित्वलाई अनिवार्य रुपमा समावेश गर्नु पर्नेछ ।

११. विज्ञान, प्रविधि तथा खेलकुद लगायत युवाको सिर्जनशिलता, नवप्रर्वतनशिलता र उद्यमशिलता विकासमा सघाउ पुग्ने आयोजना तथा कार्यक्रमहरु छनौट गर्नु पर्नेछ ।

१३. योग, ज्ञान तथा सीप विकास, अध्ययन, खोज, अनुसन्धान र नवप्रवर्तनसँग सम्बन्धित आयोजना तथा कार्यक्रम तर्जुमा गरी समावेश गर्नु पर्नेछ ।

१२. भूउपयोग योजना र क्षेत्र, बस्ती विकास तथा भौतिक विकास योजना तर्जुमा लगायत यस्ता योजनामा प्रस्तावित आयोजना तथा कार्यक्रममा कार्यान्वयन गर्ने योजना छनौट गर्नु पर्नेछ ।

१३. बालबालिकालाई केन्द्रविन्दुमा राखी उनीहरुको बचाउ, संरक्षण, विकास र सहभागिता सम्बन्धी आयोजना तथा कार्यक्रमलाई विशेष प्राथमिकता दिनु पर्नेछ ।

१४. बजेट तथा कार्यक्रम तर्जुमा गर्दा नेपाल सरकार तथा प्रदेश सरकारको नीति, लक्ष्य, उद्देश्य, समयसीमा र प्रक्रियासँग अनुकुल हुने गरी सुशासन, वातावरण, बालमैत्री, जलवायु परिवर्तन अनुकुलन, विपद् व्यवस्थापन, लैंगिक तथा सामाजिक समावेशीकरणजस्ता अन्तरसम्बन्धित विषयहरूलाई ध्यान दिनु पर्नेछ।

१५. विकास निर्माण आयोजनाको हकमा ठोस तथा उपलब्धिमूलक आयोजना तथा कार्यक्रम छनौट गर्नुपर्नेछ । महिला, विपडिएको वर्ग, विस्थापित, अपाङ्गता भएका व्यक्तिलक्षित कार्यक्रम महत्व र प्राथमिकता साथ छनौट गर्नुपर्नेछ।

१६. आयोजना तथ कार्यक्रम तर्जुमा गर्दा वातावरणीय प्रभाव अध्ययन र संभाव्यता अध्ययन, सर्वेक्षण, ड्रइङ्ग तथा डिजाइन समेत लागत अनुमान तयार भएका प्राविधिक, वातावरणीय, सामाजिक र साँस्कृतिक रुपमा संभाव्य देखिएका आयोजना तथा कार्यक्रम छनौट गर्नुपर्नेछ । आयोजना तथा कार्यक्रमको छनौट गर्दा बजेटको स्रोत समेत खुलाइ प्रस्ताव गर्नु पर्नेछ । यसबाट आयोजना तथा कार्यक्रम कार्यान्वयन गर्दा समयमा संचालन गर्न र बजेट अपुग हुन पाउँदैन ।

१७. बजेट तथा कार्यक्रम तर्जुमा गर्दा चालु आर्थिक वर्षको खरिद गुरुयोजनालाई समेत ध्यान दिनु पर्नेछ ।

१८. आयोजना तथा कार्यक्रम प्रस्ताव गर्नु अगावै सो आयोजना तथा कार्यक्रमबाट लाभान्वित तथा प्रभावित वर्ग तथा समुदाय, साझेदार तथा सहयोगी निकाय र संघ/रायपरामर्श गरी सहमती भएको अवस्थामा मात्र आयोजना तथा कार्यक्रम प्रस्ताव तथा छनौट गर्नु पर्नेछ ।

१९. बजेट तथा कार्यक्रम तर्जुमा गर्दा उपलब्ध बजेट सीमा र मार्गदर्शन अनुसार आयोजना तथा कार्यक्रगत र विषयगत उप-क्षेत्रअनुसार छुट्टाछुट्टै रुपमा तर्जुमा गर्नु पर्नेछ ।

२०. उपभोक्ता समिति, नागरिक तथा सामुदायिक संस्था, गैससँग साझेदारी गर्न र सो मार्फत कार्यान्वयन गर्न सकिने आयोजना तथा कार्यक्रमलाई विशेष प्राथमिकता दिनु पर्नेछ ।

२१. स्थानीय सरकार संचालन ऐन, २०७४ को व्यवस्था अनुसार बजेट तथा कार्यक्रम तर्जुमा गर्दा नेपाल सरकार र प्रदेश सरकारको लक्ष्य, उद्देश्य, समयसीमा प्रक्रियासँग अनुकुल हुने गरी दिगो विकासका लक्ष्य लगायत वातावरण, सुशासन, बालमैत्री, जलवायु परिवर्तन अनुकुलन, विपद् जोखिम व्यवस्थापन, लैंगिक समानता र सामाजिक समावेशीकरण जस्ता अन्तरसम्बन्धित विषयलाई ध्यान दिनु पर्नेछ ।

२२. स्थानीय तहको योजनातर्जुमा दिग्दर्शनमा उल्लेखित ढाँचा तथा फाराममा आयोजना र कार्यक्रम विवरण तयार गर्नु पर्नेछ ।

२३. योजना तथा बजेट तर्जुमा गर्दा नगरपालिकाको स्थिति पत्र (प्रोफाइल) ले लक्षित गरे अनुसारका क्षेत्र तथा सबाललाई सम्बोधन गर्नु पर्नेछ ।

.....

आज्ञाले

प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

अनुसूची ३ : तीन आर्थिक वर्षको खर्च तथा स्रोतको अनुमान, कार्यक्रम तथा आयोजनागत बजेट, प्राथमिकीकरण र सांकेतीकरण

क्र.सं.	कार्यक्रम/ आयोजना	आ.व. २०७९/८० को विनियोजन				आ.व. २०८०/८१ को प्रक्षेपण				आ.व. २०८१/८२ को प्रक्षेपण				साङ्केतीकरण				
		कुल	चालु	पुँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	चालु	पुँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	चालु	पुँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	रणनीतिक स्तम्भ	प्राथमिकीकरण	दिगो विकास लक्ष्य सङ्केत	लैङ्गिक सङ्केत	जलवायु सङ्केत
१.	**कृषि तथा खाद्य सुरक्षा**	**२००३४**	**१३९७८**	**६०५६**	**०**	**२१८०३**	**१५२६४**	**६५४०**	**०**	**२३८८९**	**१६७२३**	**७१६६**	**०**					
१.१	तरकारी तथा कृषि उपज संकलन केन्द्र निर्माण आयोजना	७६२	६१०	१५२	०	८२९	६६४	१६६	०	९०९	७२७	१८२	०		P1	दिविल २	३	३
१.२	कृषि यान्त्रीकरण आयोजना	६१०	३०५	३०५	०	६६०	३३०	३३०	०	७२७	३६४	३६४	०		P1	दिविल २	३	३
१.३	कृषि तथा खाद्य सुरक्षा कार्यक्रम	१८६६२	१३०६३	५५९९	०	२०३१४	१४२७०	६०४४	०	२२२५३	१५६३२	६६२१	०		P1	दिविल २	३	३
२	**सिंचाई**	**१००१७**	**३००५**	**७०१२**	**०**	**१०९०३**	**२७२६**	**८१७७**	**०**	**११९४५**	**२९८६**	**८९५९**	**०**					
२.१	कार्यक्रम	१००१७	३००५	७०१२	०	१०९०३	२७२६	८१७७	०	११९४५	२९८६	८९५९	०		P1	दिविल २	३	३
३	**पशु सेवा**	**१५०२६**	**७५१३**	**७५१३**	**०**	**१६३५४**	**८१७७**	**८१७७**	**०**	**१७९१७**	**८९५९**	**८९५९**	**०**					
३.१	पशुपंछी उत्पादन प्रवर्द्धन कार्यक्रम	६१५०	३०७५	३०७५	०	६७६५	३३८३	३३८३	०	७५८५	३७९३	३७९३	०		P1	दिविल २	३	३
३.२	पशु विकास कार्यक्रम	८८७६	४४३८	४४३८	०	९५८९	४७९५	४७९५	०	१०३३२	५१६६	५१६६	०		P2	दिविल २	३	३
४	**उद्योग, व्यापार तथा व्यवसाय**	**१००१७**	**४००७**	**६०१०**	**०**	**१०९०३**	**४३६१**	**६५४२**	**०**	**११९४५**	**४७७८**	**७१६७**	**०**					
४.१	उद्यमशिलता विकास तथा लघु, घरेलु र साना उद्योग प्रबर्द्धन कार्यक्रम	३४५०	१३८०	२०७०	०	३७९५	१५१८	२२७७	०	४२५५	१७०२	२५५३	०		P1	दिविल ८	२	३
४.२	व्यापार व्यवसाय विकास सेवा तथा प्रवर्द्धन कार्यक्रम	६५६७	२६२७	३९४०	०	७१०८	२८४३	४२६५	०	७६९०	३०७६	४६१४	०		P2	दिविल ८	२	३
५	**पर्यटन तथा संस्कृति**	**१००१७**	**५००९**	**५००९**	**०**	**१०९०३**	**५४५२**	**५४५२**	**०**	**११६३०**	**५८१५**	**५८१५**	**०**					
५.१	टिकौली ईकोपार्क कल्चरल भिलेज निर्माण (वडा नं. ९	१८००	९००	९००	०	१९८०	९९०	९९०	०	२२२०	१११०	१११०	०		P2	दिविल ९	३	१
५.२	नमूना पर्यटकीय पार्क निर्माण (वडा नं. १६)	३०००	१५००	१५००	०	३३००	१६५०	१६५०	०	३७००	१८५०	१८५०	०		P1	दिविल ९	३	१
५.३	इको पार्क तथा बहुसांस्कृतिक ग्राम आयोजना (वडा नं. ९)	२२५०	११२५	११२५	०	२४७५	१२३८	१२३८	०	२७७५	१३८८	१३८८	०		P1	दिविल ९	३	१
५.४	लौरीघोल क्षेत्र ताल निर्माण (वडा नं. ३, १३, १४ सयुक्त)	९००	४५०	४५०	०	९९०	४९५	४९५	०	१११०	५५५	५५५	०		P2	दिविल ९	३	१
५.५	पर्यटन प्रवर्द्धन कार्यक्रम	२०६७	१०३४	१०३४	०	२१५८	१०७९	१०७९	०	१८२५	९१३	९१३	०		P1	दिविल ९	३	३
६	**भूमि व्यवस्था, सहकारी र वित्तीय सेवा**	**५००९**	**४००७**	**१००२**	**०**	**५४५१**	**४३६१**	**१०९०**	**०**	**५९७२**	**४७७८**	**११९४**	**०**					

क्र.सं.	कार्यक्रम/ आयोजना	आ.व. २०७९/८० को विनियोजन				आ.व. २०८०/८१ को प्रक्षेपण				आ.व. २०८१/८२ को प्रक्षेपण				साङ्केतीकरण				
		कुल	चालु	पुँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	चालु	पुँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	चालु	पुँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	रणनीतिक स्तम्भ	प्राथमिकीकरण	दिगो विकास लक्ष्य सङ्केत	लैङ्गिक सङ्केत	जलवायु सङ्केत
६.१	सहकारी प्रवर्द्धन कार्यक्रम	१२००	९६०	२४०	०	१३२०	१०५६	२६४	०	१४८०	११८४	२९६	०		P1	दिविल ८	३	३
६.२	सहकारीको माध्यमबाट रोजगारी तथा उद्यमशिलता कार्यक्रम	१८००	१४४०	३६०	०	१९८०	१५८४	३९६	०	२२२०	१७७६	४४४	०		P1	दिविल ८	२	३
६.३	भूमि व्यवस्था, सहकारी र वित्तीय सेवा प्रवर्द्धन कार्यक्रम	२००९	१६०७	४०२	०	२१५१	१७२१	४३०	०	२२७२	१८१८	४५४	०		P2	दिविल ८	२	३
७	**श्रम तथा रोजगारी**	**१२५३४**	**८७७४**	**३७६०**	**०**	**१३१९४**	**९२३६**	**३९५८**	**०**	**१३९७१**	**९७८०**	**४१९१**	**०**					
७.१	प्रधानमन्त्री रोजगार कार्यक्रम	९१५०	६४०५	२७४५	०	९९६०	६९७२	२९८८	०	१०८९०	७६२३	३२६७	०		P1	दिविल १	२	३
७.२	श्रम तथा रोजगार प्रवर्द्धन कार्यक्रम	३३८४	२३६९	१०१५	०	३२३४	२२६४	९७०	०	३०८१	२१५७	९२४	०		P1	दिविल १	२	३
८	**गरिबी निवारण**	**७५००**	**५२५०**	**२२५०**	**०**	**८६११**	**६०२८**	**२५८३**	**०**	**९९१८**	**६९४३**	**२९७५**	**०**					
८.१	नगर प्रमुख सँग उद्यमशिलता कार्यक्रम	४५००	३१५०	१३५०		५५५१	३८८६	१६६५		६७९७	४७५८	२०३९	०		P1	दिविल १	२	३
८.२	गरिबी निबारण कार्यक्रम	३०००	२१००	९००		३०६०	२१४२	९१८		३१२१	२१८५	९३६	०		P1	दिविल १	२	३
९	**शिक्षा, विज्ञान तथा प्रविधि**	**२१०४९९**	**१३५६२०**	**७४८७९**	**०**	**२१८०६७**	**१४५७४३**	**७२३२४**	**०**	**२३८७१८**	**१७७८४५**	**६०८७३**	**०**					
९.१	गुणस्तर शिक्षा (ICT) कार्यक्रम	३१५	२५२	६३	०	३४७	२७७	६९	०	३८९	३११	७८	०		P1	दिविल ४	२	३
९.२	इन्जिनियरिङ्ग कलेज स्थापना (निरन्तरता)	४०५००	३२४००	८१००	०	४४५५०	३५६४०	८९१०	०	४९९५०	३९९६०	९९९०	०		P2	दिविल ४	२	३
९.३	नेपाल मावि भवन निर्माण	१५९	१२७	३२	०	१७५	१४०	३५	०			०	०		P1	दिविल ४	२	३
९.४	विज्ञान तथा प्रविधि प्रवर्द्धन कार्यक्रम	४५०	३६०	९०	०	४९५	३९६	९९	०	५५५	४४४	१११	०		P2	दिविल ४	३	३
९.५	शैक्षिक विकास कार्यक्रम	१६९०७५	१३५२६०	३३८१५	०	१७२५००	१४५३४७	२७१५३	०	१८७८२४	१३७१३०	५०६९४	०		P2	दिविल ४	२	३
१०	**स्वास्थ तथा पोषण**	**१३०२२१**	**१०४१७७**	**२६०४४**	**०**	**१४१७३३**	**११७२१२**	**२४५२१**	**०**	**१५५२८१**	**१०८६९८**	**४६५८३**	**०**					
१०.१	विपन्न वर्ग सामुदायिक बिमा सहयोग कार्यक्रम	९०००	७२००	१८००	०	९९००	७९२०	१९८०	०	१११००	८८८०	२२२०	०		P1	दिविल ३	२	३
१०.२	स्वास्थ्य चौकी भवन निर्माण	३०००	२४००	६००	०	३३००	२६४०	६६०	०	३७००	२९६०	७४०	०		P1	दिविल ३	२	३
१०.३	मातृशिशु भवन निर्माण (वडा नं. ६ मा)	१६७१०	१३३६८	३३४२	०	१८३८१	१४७०५	३६७६	०	२०६०९	१६४८७	४१२२	०		P1	दिविल ३	१	३

क्र.सं.	कार्यक्रम/ आयोजना	आ.व. २०७९/८० को विनियोजन				आ.व. २०८०/८१ को प्रक्षेपण				आ.व. २०८१/८२ को प्रक्षेपण				साङ्केतीकरण				
		कुल	चालु	पुँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	चालु	पुँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	चालु	पुँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	रणनीतिक स्तम्भ	प्राथमिकीकरण	दिगो विकास लक्ष्य सङ्केत	लैङ्गिक सङ्केत	जलवायु सङ्केत
१०.४	बथिङ्ग सेन्टर निर्माण आयोजना वडा नं. ५	१५००	१२००	३००	०	१६५०	१३२०	३३०	०	१८५०	१४८०	३७०	०		P1	दिविल ३	१	३
१०.५	स्वास्थ्य तथा पोषण कार्यक्रम	१०००११	८०००९	२०००२	०	१०८५०२	९०६२८	१७८७४	०	११८०२२	७८८९१	३९१३१	०		P1	दिविल ३	२	३
११	**खानेपानी तथा सरसफाई**	**१३२१७**	**६६६०**	**६५५७**	**०**	**१४२०३**	**८६१५**	**५५८८**	**०**	**१५६४५**	**६१५७**	**९४८८**	**०**					
११.१	शहरी क्षेत्र ढल व्यवस्थापन (वडा नं. १,२,४, १०, १२)	३२००	१६०	३०४०	०	३३००	१६५	३१३५	०	३७००	१८५	३५१५	०		P2	दिविल ६	३	२
११.२	विपन्न परिवारका लागि शौचालय सामग्री वितरण	३०००	१५००	१५००	०	३३००	१६५०	१६५०	०	३७००	१८५०	१८५०	०		P1	दिविल ६	३	२
११.३	खानेपानी तथा सरसफाई कार्यक्रम	७०१७	५०००	२०१७	०	७६०३	६८००	८०३	०	८२४५	४१२२	४१२३	०		P1	दिविल ६	३	२
१२	**महिला बालबालिका**	**२००३४**	**१७०२९**	**३००५**	**०**	**२१८०५**	**१८५३४**	**३२७१**	**०**	**२३८८९**	**२०३०६**	**३५८३**	**०**	**०**				
१२.१	उप-प्रमुखसँग महिला कार्यक्रम	२७००	२२९५	४०५	०	२९७०	२५२५	४४६	०	३३३०	२८३१	५००	०		P1	दिविल ५	१	३
१२.२	वालमैत्री स्थानीय शासन कार्यक्रम	२८५०	२४२३	४२८	०	३१३५	२६६५	४७०	०	३५१५	२९८८	५२७	०		P1	दिविल ५	१	३
१२.३	अपाङ्गता भएका व्यक्ति संरक्षण तथा सशक्तीकरण कार्यक्रम	२७००	२२९५	४०५	०	२९७०	२५२५	४४६	०	३३३०	२८३१	५००	०		P1	दिविल १०	१	३
१२.४	ज्येष्ठ नागरिक संरक्षण कार्यक्रम	२८५०	२४२३	४२८	०	३१३५	२६६५	४७०	०	३५१५	२९८८	५२७	०		P2	दिविल १०	१	३
१२.५	दलित, अल्पसंख्यक, सिमान्तकृत र जनजाति उत्थान कार्यक्रम	२७००	२२९५	४०५	०	२९७०	२५२५	४४६	०	३३३०	२८३१	५००	०		P1	दिविल १०	१	३
१२.६	महिला, बालबालिका सामाजिक सरंक्षण तथा समावेशीकरणका कार्यक्रम	६२३४	५२९९	९३५	०	६६२५	५६३१	९९४	०	६८६९	५८३९	१०३०	०		P2	दिविल १०	१	३
१३	**युवा खेलकुद**	**१००१७**	**५५२८**	**४४८९**	**०**	**१०९०३**	**६४५२**	**४४५२**	**०**	**११९४५**	**५९७३**	**५९७३**	**०**	**०**				
१३.१	रत्ननगर बहुउदेश्यिय कर्भड हल निर्माण आयोजना (वडा नं. ४)	४५००	२२५०	२२५०	०	४९५०	२४७५	२४७५	०	५५५०	२७७५	२७७५	०		P2	दिविल ९	३	३
१३.२	युवा सृजनशिलता प्रर्वद्धन कार्यक्रम	२४००	१२००	१२००	०	२६४०	१३२०	१३२०	०	२९६०	१४८०	१४८०	०		P1	दिविल ८	३	३
१३.३	युवा तथा खेलकुद कार्यक्रम	३११७	२०७८	१०३९	०	३३१३	२६५७	६५७	०	३४३५	१७१८	१७१८	०		P2	दिविल ८	३	३
१४	**बस्ती विकास तथा आवास**	**१९७९०२**	**१८४०२**	**१७९५००**	**०**	**२२३३०७**	**१९५६५**	**२०३७४२**	**०**	**२४२१४३**	**२८१८०**	**२१३९६३**	**०**	**०**				
१४.१	रमाईलो बस्ती रस्क्यु घर निर्माण आयोजना, वडा नं. ८	१७७०	८९	१६८२	०	१९४७	९७	१८५०	०	२१८३	१०९	२०७४	०		P2	दिविल ११	३	३

क्र.सं.	कार्यक्रम/ आयोजना	आ.व. २०७९/८० को विनियोजन				आ.व. २०८०/८१ को प्रक्षेपण				आ.व. २०८१/८२ को प्रक्षेपण				साङ्केतीकरण				
		कुल	चालु	पुँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	चालु	पुँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	चालु	पुँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	रणनीतिक स्तम्भ	प्राथमिकीकरण	दिगो विकास लक्ष्य सङ्केत	लैङ्गिक सङ्केत	जलवायु सङ्केत
१४.२	टाडी बहुउद्देशीय भवन निर्माण आयोजना (वडा नं. २)	२७००	१३५	२५६५	०	२९७०	१४९	२८२२	०	३३३०	१६७	३१६४	०		P2	दिविल ११	३	३
१४.३	वडा कार्यालय भवन निर्माण (वडा नं. ५)	५०००	२५०	४७५०	०	०	०	०	०	०	०	०	०		P2	दिविल ९	३	३
१४.४	वडा कार्यालय भवन निर्माण (वडा न. ८)	०		०	०	५०००	२५०	४७५०	०	०	०	०	०		P2	दिविल ९	३	३
१४.५	वडा कार्यालय भवन निर्माण (वडा न. ९)	०		०	०	०	०	०	०	६०००	३००	५७००	०		P2	दिविल ९	३	३
१४.६	वाटर किन्डम पार्क (क्रमागत)	१६५००	८२५	१५६७५	०	१८१५०	९०८	१७२४३		२०३५०	१०१८	१९३३३	०		P2	दिविल ९	३	३
१४.७	सौराहा वसपार्क निमार्ण (वडा नं. ७)	१८००	९०	१७१०	०	१९८०	९९	१८८१		२२२०	१११	२१०९	०		P2	दिविल ९	३	३
१४.८	आवास, भवन तथा शहरी विकास कार्यक्रम	१७०१३२	१७०१३	१५३११९	०	१९३२६०	१८०६३	१७५१९७		२०८०६०	२६४७६	१८१५८४	०		P2	दिविल ९	३	३
१५	**सडक, पुल तथा यातायात**	**१०३२७४**	**५१६४**	**९८११०**	**०**	**११६७२१**	**५८३६**	**११०८८५**	**०**	**१३१९३७**	**६५९७**	**१२५३४०**	**०**	**०**				
१५.१	बकुलर देखि जयमगंला हुदै सालघारी नमुना सडक निर्माण	९०००	४५०	८५५०	०	९९००	४९५	९४०५		१११००	५५५	१०५४५	०		P1	दिविल ९	३	३
१५.२	बाहिरी चक्रपथ निर्माण आयोजना	१५१३८	७५७	१४३८१	०	१३२००	६६०	१२५४०		१४८००	७४०	१४०६०	०		P1	दिविल ९	३	३
१५.३	सडक तथा यातायात कार्यक्रम	७९१३६	३९५७	७५१७९	०	९३६२१	४६८१	८८९४०		१०६०३७	५३०२	१००७३५	०		P1	दिविल ९	३	३
१६	**जलस्रोत, विद्युत र स्वच्छ उर्जा**	**११०१७**	**२००१**	**९०१६**	**०**	**१०९०३**	**२१८१**	**८७२२**	**०**	**११९४५**	**५३८९**	**६५५६**	**०**	**०**				
१६.१	विद्युतीय गाडी चार्जिङ स्टेशन निर्माण आयोजना	९००	१८०	७२०	०	९९०	१९८	७९२		१११०	२२२	८८८	०		P1	दिविल ७	३	१
१६.२	जलस्रोत, विद्युत तथा वैकल्पिक उर्जा कार्यक्रम	१०११७	१८२१	८२९६	०	९९१३	१९८३	७९३०		१०८३५	५१६७	५६६८	०		P2	दिविल ७	३	१
१७	**सुचना, सञ्चार तथा प्रविधि**	**१४०२७**	**५३३१**	**८६९६**	**०**	**१४५३७**	**७६२६**	**६९११**	**०**	**१६००१**	**१२४००**	**३६०१**	**०**	**०**				
१७.१	सूचना तथा संचार प्रविधि प्रवर्द्धन कार्यक्रम	१४०२७	५३३१	८६९६	०	१४५३७	७६२६	६९११	०	१६००१	१२४००	३६०१	०		P2	दिविल ९	३	३
१८	**वन, जैविक विधिता र भूसंरक्षण**	**२००३५**	**१९०३३**	**१००२**	**०**	**२१८०५**	**१०८५१**	**१०९५४**	**०**	**२३८९०**	**५९७२**	**१७९१७**	**०**	**०**				

क्र.सं.	कार्यक्रम/ आयोजना	आ.व. २०७९/८० को विनियोजन				आ.व. २०८०/८१ को प्रक्षेपण				आ.व. २०८१/८२ को प्रक्षेपण				साङ्केतीकरण				
		कुल	चालु	पुँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	चालु	पुँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	चालु	पुँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	रणनीतिक स्तम्भ	प्राथमिकीकरण	दिगो विकास लक्ष्य सङ्केत	लैङ्गिक सङ्केत	जलवायु सङ्केत
१८.१	कृष्णसार संरक्षण लागि बासस्थान निर्माण (टिकौली वडा नम्बर १०)	१८३०	१७३९	९२	०	१९९२	४९८	१४९४		२१७८	५४५	१६३४	०		P1	दिविल १५	३	१
१८.२	वन, पार्क, हरियाली, भूसंरक्षण र नदी नियन्त्रण कार्यक्रम	१८२०५	१७२९४	९१०	०	१९८१३	१०३५३	९४६०	०	२१७१२	५४२८	१६२८४	०		P2	दिविल १३	३	१
१९	**वातावरण र फोहोरमैला**	**२१०३४**	**११७४१**	**९२९३**	**०**	**२३७०५**	**१७२२३**	**६४८२**	**०**	**२४६८९**	**१४८१३**	**९८७६**	**०**	**०**				
१९.१	ल्याण्डफिल साइट मर्मत सुधार तथा प्रवर्द्धन कार्यक्रम	३४४०	२०६४	१३७६	०	४५५६	२७३४	१८२२		२९०४	१७४२	११६२	०		P1	दिविल ११	३	२
१९.२	वातावरण तथा फोहोरमैला व्यवस्थापन कार्यक्रम	१७५९४	९६७७	७९१७	०	१९१४९	१४४८९	४६६०		२१७८५	१३०७१	८७१४	०		P2	दिविल १३	३	२
२०	**विपद जोखिम व्यवस्थापन तथा जलवायु परिवर्तन अनुकुलता**	**५००९**	**३४६५**	**१५४४**	**०**	**५४५१**	**३८१६**	**१६३५**	**०**	**५९७२**	**४१८१**	**१७९१**	**०**	**०**				
२०.१	विपद जोखिम व्यवस्थापन तथा जलवायु परिवर्तन अनुकुलता कार्यक्रम	५००९	३४६५	१५४४	०	५४५१	३८१६	१६३५		५९७२	४१८१	१७९१	०		P2	दिविल १३	३	२
२१	**नीति, कानून, न्याय तथा सुशासन**	**१००१७**	**९५१६**	**५०१**	**०**	**१०९०३**	**१०३५८**	**५४५**	**०**	**११९४५**	**११३४८**	**५९७**	**०**	**०**				
२१.१	नीति, कानून, न्याय तथा सुशासन प्रवर्द्धन कार्यक्रम	१००१७	९५१६	५०१	०	१०९०३	१०३५८	५४५	०	११९४५	११३४८	५९७	०	०	P2	दिविल १६	३	३
२२	**संगठन तथा मानव संसाधन**	**१३०२२२**	**१२७६१७**	**२६०४**	**०**	**१४१७११**	**१३८८९८**	**२८१३**	**०**	**१५५२८१**	**१५४१७५**	**११०६**	**०**	**०**				
२२.१	संगठन संरचना तयारी	३०५	२९९	६	०	३३२	३२५	७		३६३	३५६	७	०		P2	दिविल १६	३	३
२२.२	संगठन, मानव संशाधन र क्षमता विकास कार्यक्रम	१२९९१७	१२७३१८	२५९८	०	१४१३७९	१३८५७३	२८०६	०	१५४९१८	१५३८२०	१०९८	०		P2	दिविल १६	३	३
२३	**राजस्व तथा श्रोत परिचालन**	**५००९**	**४५२३**	**४८६**	**०**	**५४५१**	**५१७८**	**२७३**		**५९७२**	**५६७३**	**२९९**	**०**					
२३.१	राजस्व सुधार कार्ययोजना तयारी	३०५	२९०	१५	०	३३२	३१५	१७		३६३	३४५	१८	०		P2	दिविल १७	३	३
२३.२	राजस्व सुधार तथा श्रोत परिचालन कार्यक्रम	४७०४	४२३४	४७०	०	५११९	४८६३	२५६		५६०९	५३२९	२८०	०		P2	दिविल १७	३	३
२४	**तथ्याङ्क, योजना तथा विकास व्यवस्थापन**	**१००१४**	**९२१३**	**८०१**	**०**	**१०९३०**	**१०३०३**	**६२७**	**०**	**१२०२८**	**११३४८**	**६७९**	**०**	**०**				

क्र.सं.	कार्यक्रम/ आयोजना	आ.व. २०७९/८० को विनियोजन				आ.व. २०८०/८१ को प्रक्षेपण				आ.व. २०८१/८२ को प्रक्षेपण				साङ्केतीकरण				
		कुल	चालु	पुँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	चालु	पुँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	चालु	पुँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	रणनीतिक स्तम्भ	प्राथमिकीकरण	दिगो विकास लक्ष्य सङ्केत	लैङ्गिक सङ्केत	जलवायु सङ्केत
२४.१	तथ्याङ्क तथा योजना सुदृढीकरण र विकास व्यवस्थापन कार्यक्रम	१००१४	९२१३	८०१	०	१०९३०	१०३०३	६२७	०	१२०२८	११३४८	६७९	०		P2	दिविल १७	३	३
कुल जम्मा		**१००१७०१**	**५३६५६१**	**४६५१४०**	**०**	**१०९०२५७**	**५८३९९६**	**५०६२६२**	**०**	**११९४४६७**	**६३९८१७**	**५५४६५०**	**०**	**०**	**०**	**०**	**०**	**०**

अनुसूची ४ : मध्यमकालीन खर्च संरचना तयारीका तस्वीरहरु

विज्ञ सल्लाहकार, लेखा अधिकृत, विषयगत शाखाका कर्मचारीज्युहरुसगं छलफल गर्दै

प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत शिशिर पौडेललाई मध्यमकालीन खर्च संरचनाको दस्तावेज हस्तान्तरण गर्दै